

Hoogheemraadschap van
Rijnland

PROGRAMMA- JAARVERSLAG 2018

**Jaarverslag en
-rekening 2018**

INHOUDSOPGAVE

Dashboard	3
Samenvatting	5
1. Jaarverslag 2018 per programma	12
1.1 Programmaverantwoording 2018	12
1.1.1 Exploitatierekening naar programma's	12
1.1.2 Waterveiligheid	13
1.1.3 Voldoende water	16
1.1.4 Schoon en Gezond water	20
1.1.6 Bestuur, Organisatie en Dienstverlening	27
1.2 Paragrafen	32
1.2.1 Ontwikkelingen 2018 ten opzichte van de programmabegroting 2018	32
1.2.2 Paragraaf incidentele baten en lasten	33
1.2.3 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen	35
1.2.4 Personele paragraaf	36
1.2.5 Waterschapsbelastingen	39
1.2.6 Risicoparagraaf en weerstandsvermogen	41
1.2.7 Financiering	44
1.2.8 Stand van zaken Rijnlandse verbonden partijen 2018	46
1.2.9 Bedrijfsvoering	54
1.2.10 EMU-saldo	55
1.2.11 Top inkomens	56
2. Jaarrekening 2018 Algemeen	57
2.1 Algemene ontwikkelingen 2018	57
2.2 Exploitatierekening naar programma's (bedragen x € 1 mln)	58
2.3 Exploitatierekening naar taken (inclusief toelichting)	59
2.4 Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten (inclusief toelichting)	61
2.5 Balans per 31 december 2018 (inclusief toelichting)	66
2.6 Top inkomens	78
3. Overige gegevens	79
3.1 Controleverklaring	79
Bijlage 1 Overzichten investeringen	85
Bijlage 2 Besluit	91

Dashboard

Scores per programma

Waterveiligheid

Voldoende water

Schoon en gezond water

Waterketen

BOD

Toelichting scores

✓ Op schema, binnen de kaders.

i Behoeft aandacht, resultaten blijven enigszins achter bij verwachtingen.

✗ Resultaten blijven significant achter bij wat afgesproken is in de begroting.

De volgende afbeelding is de weergave van de scores op de vier programma's en de bijbehorende tactische doelen. Ze worden nader toegelicht in de WBP Effect- en Middelenmonitor 2018 (WEMML). Deze is eveneens geagendeerd in deze vergadering. De gehanteerde scores en indicatoren hebben betrekking op meerdere jaren, zodat waar mogelijk een trend zichtbaar is.

Indicator programmascores

Resultaat 2018

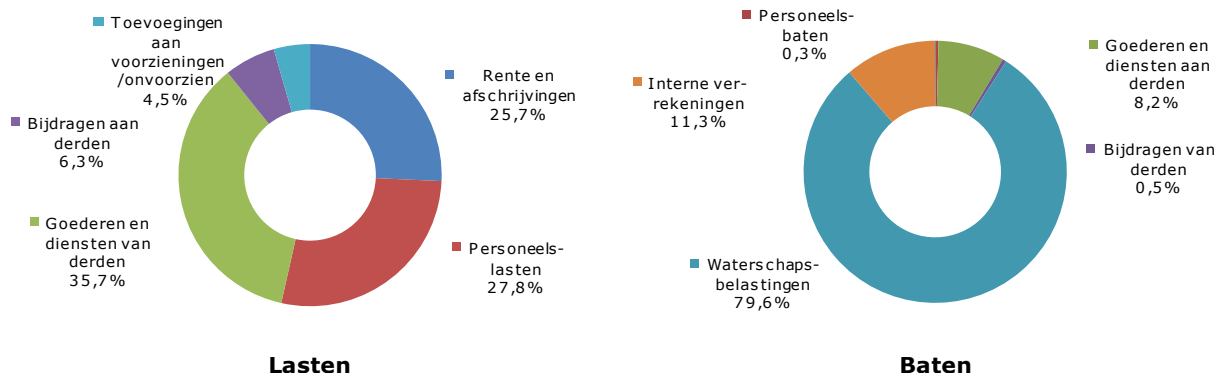
x € 1 mln	Jaarrekening 2018	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2018
Lasten	€ 227,1	€ 221,6	€ 224,1
Baten	€ 246,4	€ 240,6	€ 222,8
Resultaat voor bestemming	€ 19,3	€ 19,0	-/- € 1,3
Inzet reserves	-/- € 19,0	-/- € 19,0	€ 1,3
Resultaat	€ 0,3	€ 0,0	€ 0,0

Balans per 31 december 2018 en 31 december 2017

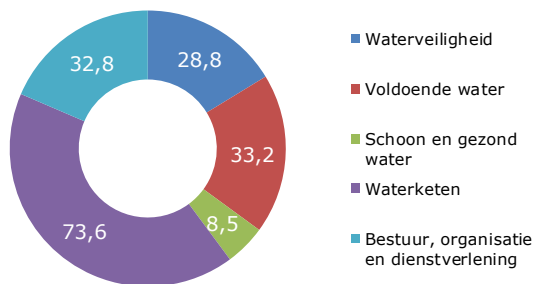
Vaste activa	Passiva	Vaste activa	Passiva
€ 642 mln	€ 567 mln	€ 617 mln	€ 551 mln
2018		2017	

Reserves en voorzieningen Schulden

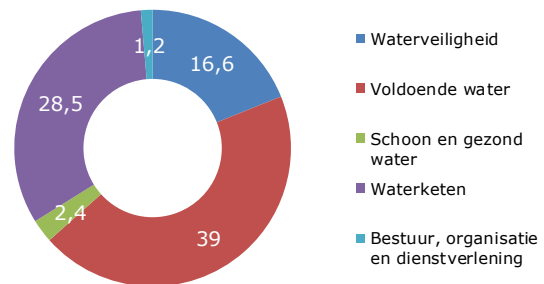
Lasten en baten

Lasten programma's (x € 1 mln)

Bruto investeringen programma's (x € 1 mln)

Belastingopbrengsten 2018

(x € 1 mln)	Jaarrekening 2018	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2018	Vershil	Jaarrekening 2017
ingezetenen	53,3	53,3	52,9	0,0	52,7
gebouwd	49,4	49,0	47,8	0,4	47,9
ongebouwd/overigen	4,1	4,1	4,1	0,0	3,9
wegen	2,8	2,8	2,8	0,0	2,6
natuur	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1
zuiveringsheffing bedrijven	18,0	18,1	16,7	-0,1	17,6
zuiveringsheffing huishoudens	68,1	68,0	67,7	0,1	66,9
verontreinigingsheffing	0,4	0,3	0,5	0,1	0,3
Totaal	196,2	195,7	192,6	0,5	192,0
Ontwikkeling	2,2%		0,3%		

Schuldenpositie 2018

bedragen x € 1 mln	Jaarrekening 2018	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2018
Totale schuldenpositie	€ 566,8	€ 571,1	€ 571,1
% van de belastingopbrengsten	289%	292%	297%
Totale kapitaallasten	€ 58,4	€ 58,8	€ 61,6
% van de belastingopbrengsten	29,8%	30,9%	32,0%

Samenvatting

I. *De programma's*

Toelichting scores

Op schema, binnen de kaders.

Behoeft aandacht, resultaten blijven enigszins achter bij verwachtingen.

Resultaten blijven significant achter bij wat afgesproken is in de begroting.

Waterveiligheid

Algehele eindstand 2018

Over het algemeen ligt het programma Waterveiligheid redelijk tot goed op koers. Rijnland heeft veel onderhoud gepleegd naar aanleiding van de voorjaarsinspecties en de droogte-inspecties. Het aantal kilometers dat versterkt of gereconstrueerd is (op basis van de toetsing), is iets achtergebleven bij de planning, maar het inhalen daarvan is al weer begonnen. De versterkte IJsseldijk Gouda is opgeleverd in juni 2018.

Kadeversterking Hemmeerpolder (regionale kering) in uitvoering

Overig

In de winter en vroege voorjaar zijn alle regionale waterkeringen en de primaire waterkering bij Gouda geïnspecteerd (1250 km aan waterkeringen), inclusief de kunstwerken. Tijdens deze inspectie zijn met name lokale lekkages, lage locaties en andere gebreken aan de waterkering gerapporteerd. Op 2 locaties zijn direct maatregelen genomen. Voor ongeveer 50 locaties en 21 locaties van afgelopen jaar worden de benodigde werkzaamheden (en daarnaast handhavingsacties) in 2018 en 2019 uitgevoerd. Vanwege de langdurige droogte hebben tussen juli en eind september diverse ronden van droogte-inspecties op de keringen plaatsgevonden. Die hebben geleid tot 6 extra locaties met werkzaamheden. Door de droogtecalamiteit is het testen van compartimenteringswerken naar achteren geschoven.

Financieel

x € 1mln	Werkelijk 2018	Begroot 2018	% verschil
Netto exploitatiekosten	28,8	29,4	2,0%
Bruto-investeringen	16,6	16,9	1,8%

In bovenstaand overzicht staat de gewijzigde begroting en zijn de begrote investeringen na aftrek van de concernbrede korting vermeld.

Uitgebreide toelichting van het programma veiligheid: vanaf pagina 13.

Voldoende water

Algehele resultaten eind 2018

Het programma Voldoende Water is grotendeels op orde. Aandachtspunten zijn de opgelopen achterstanden bij het baggerwerk als gevolg van de PFOS verontreiniging en de achterstanden bij de vervanging van de kunstwerken. De uitgaven van de investeringen zijn achtergebleven o.a. als gevolg van de vertraging in de baggerwerken.

Eerste herstart van het baggerwerk in de Haarlemmermeer

Overig

2018 was voor het watersysteem een bijzonder jaar. Door de extreme droogte en de wateroverlast in september heeft Rijnland alle zeilen moeten bijzetten om het watersysteem op orde te houden en de gevolgen te beperken. Het tempo van onderhoud aan kunstwerken en van baggeren lag in 2018 lager dan gewenst. Dat heeft nog geen invloed op waterafvoer en peilbeheer, maar inlopen ervan is nodig om goede waterafvoer en peilbeheer te waarborgen.

Financieel

x € 1mln	Werkelijk 2018	Begroot 2018	% verschil
Netto exploitatiekosten	33,2	34,4	3,5%
Bruto-investeringen	39,0	51,5	24,3%

In bovenstaand overzicht staat de gewijzigde begroting en zijn de begrote investeringen na aftrek van de concernbrede korting vermeld.

Uitgebreide toelichting van het programma voldoende water: vanaf pagina 16.

Schoon en Gezond water

Algehele eindstand 2018

Het programma Schoon en Gezond zet zeilen bij om in de KRW2-planperiode zoveel mogelijk voortgang te boeken in aangewezen wateren. Rijnland heeft een aantal werken in 2018 uitgevoerd (luwtmaatregelen en oevers Langeraarse Plassen, oevers Westeinder, eerste emissie maatregelen door en met agrarische sectoren), en diverse maatregel-plannen naderen vaststelling. Er moet nog veel gebeuren om de doelstellingen te bereiken. Er was in 2018 veel overlast door blauwalgenbloei op de zwemwaterlocaties.

Werkzaamheden in KRW waterlichaam De bovenlanden

Overig

- **PFOS**
In de eerste helft van 2018 zijn we actief bezig geweest om duidelijkheid te krijgen over de normstelling voor PFOS. Rijnland trekt met andere overheden op bij de lobby om op rijksniveau PFOS-normen te krijgen. Het Rijnlandse beleid over PFOS in de waterbodem is vastgesteld.
- **Emissies vanuit waterketen**
Rijnland heeft de aanpak voor nieuwe/opkomende stoffen en actuele lozingseisen N (stikstof) en P (fosfor) voor de awzi's vastgesteld.

Financieel

x € 1mln	Werkelijk 2018	Begroot 2018	% verschil
Netto exploitatiekosten	8,5	8,3	-2,4%
Bruto-investeringen	2,4	2,8	14,3%

In bovenstaand overzicht staat de gewijzigde begroting en zijn de begrote investeringen na aftrek van de concernbrede korting vermeld.

Uitgebreide toelichting van het programma schoon en gezond water vanaf pagina 20.

Waterketen

Algehele eindstand 2018

Diverse indicatoren in het programma waterketen scoren goed. Maar de invoering van de Centrale ProcesKamer (CPK) en de uitvoering van een aantal projecten behoeven aandacht, en de belangrijkste indicator, de effluentkwaliteit, scoort niet goed. In eerdere bestuurlijke rapportages hebben we al gemeld dat het nog enkele jaren duurt voordat alle zuiveringen voldoende op orde zijn.

Sleuf voor elektriciteitskabel AWTG Rijnsaterwoude

Overig

Een externe toets eind 2018 bevestigt het beeld dat we een deel niet op orde hebben in de waterketen, maar dat we wel weten wat er moet gebeuren om de komende jaren weer op orde te komen. De te nemen maatregelen werken we uit, voeren we voor zover mogelijk nu al uit en/of verwerken we in het MJP2020.

In de zomer van 2018 ontstond lekkage aan de influentleiding van de awzi Zwaanshoek waardoor ongerioleerd water op het terrein stroomde. Reiniging en herstel hebben veel tijd en geld gekost. Meer informatie in de risicoparagraaf.

Financieel

x € 1mln	Werkelijk 2018	Begroot 2018	% verschil
Netto exploitatiekosten	73,6	71,2	-3,4%
Bruto-investeringen	28,5	31,5	9,5%

In bovenstaand overzicht staat de gewijzigde begroting en zijn de begrote investeringen na aftrek van de concernbrede korting vermeld.

Uitgebreide toelichting van het programma Waterketen: vanaf pagina 23.

Bestuur, Organisatie & Dienstverlening (BOD)

Resultaten 2018

In het programma BOD speelde veel in 2018. Zo zijn privacy en informatiebeveiliging onderwerpen binnen de hele sector aandachtspunten, waarbinnen Rijnland relatief goed op schema zit. De zonneweide Katwijk en het project Thermische Energie uit Afvalwater (TEA) Nieuwveen zijn gerealiseerd. Ook hadden we deze zomer te maken met vier grote calamiteiten, die deels gelijktijdig optraden.

Zonneweide bij Katwijk
Financieel

x € 1mln	Werkelijk 2018	Begroot 2018	% verschil
Netto exploitatiekosten	32,8	33,3	1,5%
Bruto-investeringen	1,2	1,3	7,7%

In bovenstaand overzicht staat de gewijzigde begroting en zijn de begrote investeringen na aftrek van de concernbrede korting vermeld.

Uitgebreide toelichting van het programma BOD: vanaf pagina 27.

II. Risico's en weerstandvermogen

Ondanks een voorgestelde lichte onttrekking uit de egalisatiereserve zuiveringsbeheer is Rijnlands weerstandscapaciteit over 2018 voldoende robuust gebleken. Door een hoge mate van correctief onderhoud in combinatie met hoge herstelkosten van een calamiteit komen de kosten voor de zuiveringsbeheertaak enigszins hoger uit dan de bijgestelde begroting.

Qua risicobeheersing werd in 2018 een groot beroep gedaan op de Rijnlandse veerkracht. Zo was begin september 2018 zelfs sprake van een dubbele, op het oog tegenstrijdige calamiteit (én droogte én wateroverlast).

*Herstel van de laatste calamiteit in 2018:
in het weekend voor kerstmis werd een veenkade met spoed hersteld.*

2018 laat ook zien dat Rijnland meerdere kansen heeft „gepakt“ zoals een grote grondverkoop. Van belang is ook dat enkele langdurige dossiers, zoals de nadeelcompensaties, een goede kant opgaan en dat de risicobeheersing van projectmanagement groeiende is. Qua asset management en risicogestuurd werken kan Rijnland nog meters maken. De (strategische) risico's van de bereikte effecten zijn overigens uiteengezet in de WBP5-Effect- en Middelenmonitor 2018.

III. Exploitatie

Het positieve jaarrekening resultaat van € 0,3 mln is vrijwel gelijk aan de in november 2018 bijgestelde begroting. De afwijkingen ten opzichte van de bijgestelde begroting betreffen vooral relatief kleinere verschuivingen tussen de diverse kosten- en opbrengstsoorten. Twee grotere afwijkingen betreffen lagere baggerkosten van € 2,0 mln (door PFOS) en hogere onderhoudskosten van € 2,2 mln. Van de onderhoudskosten is € 0,9 mln te verklaren door de diverse calamiteiten in 2018. In de toelichting op de kosten- en opbrengstsoorten worden de afwijkingen verder toegelicht.

Het resultaat van € 0,3 mln betreft een incidenteel nadeel van € 0,1 mln en is voor € 0,4 mln een structureel voordeel. De structurele mutaties worden meegenomen als begrotingswijziging over 2019 of in het meerjarenperspectief 2020-2023.

IV. Investerings

De werkelijke bruto-investeringen in 2018 ad € 87,7 mln (inclusief baggerwerken) komen uit op 97,4% van de prognose van € 90,0 mln van de 2^e bestuursrapportage en op 84,4% van de investeringsbegroting van € 103,9 mln. Bij de programma's wordt een uitgebreide toelichting gegeven op de afwijkingen ten opzichte van de begroting.

V. Personeel

De personeelslasten bedragen € 63,1 mln en zijn hiermee € 0,6 mln hoger dan de begrote personeelslasten van € 62,5 mln. De hogere lasten worden veroorzaakt door meer inzet van personeel van derden voor meer projecten en scope-uitbreidingen van projecten.

Het gemiddelde ziekteverzuim is voor Rijnland in 2018 uitgekomen op 4,2% (CBS; openbaar bestuur en overheidsdiensten 2017: 5,4%; 2018 nog niet beschikbaar). Ten opzichte van 2017 is het ziekteverzuimpercentage 2018 gedaald met 0,8%. Deze daling wordt ingegeven door een lager aandeel van langdurige uitval (langer dan 44 dagen).

Algemeen

Het college van dijkgraaf en hoogheemraden concludeert dat de in de programmabegroting 2018 gestelde doelstellingen en prestaties in voldoende mate zijn behaald. Ondanks de voorgedane calamiteiten en de bijbehorende bijstellingen is de bedrijfsvoering voldoende geborgd gebleven. Gedurende het jaar heeft het college bijstellingen in de bestuursrapportages gemeld en zijn deze door de verenigde vergadering geaccordeerd.

Het programmajaarverslag 2018 is opgesteld en door de accountant gecontroleerd. De accountant heeft de controle van het programmajaarverslag 2018 afgesloten met een volledig goedkeurende verklaring op gebied van getrouwheid en rechtmatigheid.

1. Jaarverslag 2018 per programma

1.1 Programmaverantwoording 2018

De activiteiten van Rijnland zijn ondergebracht in vijf programma's: Waterveiligheid, Voldoende water, Schoon en gezond water, Waterketen en Bestuur, Organisatie en Dienstverlening (B.O.D.).

Een toelichting op de gestelde doelen, de gerealiseerde resultaten en de bijbehorende middelen per programma volgt in de volgende paragrafen.

De netto kosten (kosten na aftrek van opbrengsten) van de programma's zijn:

1.1.1 Exploitatierekening naar programma's

EXPLOITATIEREKENING NAAR PROGRAMMA'S (bedragen x € 1 mln)

No.	Omschrijving	Jaarrekening 2018	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2018	Jaarrekening 2017
		€	€	€	€
	Netto kosten van de programma's				
1.	Waterveiligheid	28,8	29,4	29,4	26,3
2.	Voldoende water	33,2	34,4	50,5	46,4
3.	Schoon en gezond water	8,5	8,3	8,1	6,0
4.	Waterketen	73,6	71,2	71,4	68,8
5.	Bestuur, organisatie en dienstverlening	32,8	33,3	34,5	28,5
	Totaal netto kosten van de programma's	176,9	176,6	193,9	176,0
	Waterschapsbelastingen	196,2	195,6	192,6	192,0
	Resultaat voor bestemming	19,3	19,0	-/- 1,3	16,0
	Onttrekkingen aan reserves	0,7	0,7	0,0	0,2
	Egalisatie van tarieven	1,3	1,3	1,3	0,5
	Toevoeging bestemmingsreserves	-/- 20,1	-/- 20,1	0,0	0,0
	Toevoeging egalisatie reserves	-/- 0,9	-/- 0,9	0,0	-/- 6,7
	Nog te bestemmen resultaat	0,3	0,0	0,0	10,0

In de volgende paragrafen worden de resultaten en bijbehorende middelen ten opzichte van de begroting na wijziging per programma toegelicht.

	1.1.2 Waterveiligheid <i>Portefeuillehouders: M. Kastelein (veiligheid), H. Pluckel (kustbeheer)</i> <i>Programmadirecteur: A.W.G. Bol</i> Doel: het beheergebied en de Rijnlandse inwoners goed beschermen tegen overstromingen vanuit de zee, de rivieren en het regionale watersysteem.	Score
---	---	---

1.1.2.1 Strategische doelstelling van het Programma Waterveiligheid

Wij beschermen ons beheergebied en de Rijnlandse inwoners goed tegen overstromingen vanuit de zee, de rivieren en het regionale watersysteem. Hiervoor gebruiken we een aanpak in drie lagen: we noemen dat meerlaagsveiligheid. In het Waterbeheerplan 5 zijn voor de planperiode 2016-2021 drie tactische doelen voor waterveiligheid onderscheiden, gelijk aan de drie lagen van de meerlaagse veiligheid:

1. Wij beschermen tegen overstromingen (preventie),
2. Wij adviseren over het beperken van de gevolgen van overstromingen (gevolgbeperking),
3. We bereiden ons goed voor op een calamiteit (preparatie).

Alle activiteiten die we ten behoeve van deze doelen doen vallen onder de 'zorgplicht' die we hebben voor al onze keringen. Zorgplicht houdt in dat Rijnland als beheerder de taak heeft om de keringen aan de veiligheidseisen te laten voldoen en voor het noodzakelijke preventieve beheer en onderhoud te zorgen.

Toelichting scores

Op schema, binnen de kaders.

Behoeft aandacht, resultaten blijven enigszins achter bij verwachtingen.

Resultaten blijven significant achter bij wat afgesproken is in de begroting.

	Doel / gereed in 2018	Toelichting	Score
1	<i>Verbetering IJsseldijk Gouda</i> • Spoor 1 gereed • Planuitwerking spoor 2 Keersluis en Mallegatsluis.	• Spoor 1 (dijk stabiel en op hoogte) is conform planning in juni 2018 opgeleverd. • Voorbereiding spoor 2 is vertraagd omdat afronding spoor 1 prioriteit had; start van de planuitwerking schuift door naar 2020 en wordt in 2019 definitief vastgesteld in overleg met de gemeente. Ook wordt voorbereiding Havensluis gestart ten behoeve van opname in het HWBP in 2020.	
2	<i>Regionale keringen</i> • Verbeteren van ca. 25 km	In 2018 heeft Rijnland ongeveer 19,5 km regionale kering verbeterd. Voor enkele strekkingen is vertraging opgelopen, waardoor de uitvoering over de jaargrens valt. Er zullen extra kilometers in 2019 gemaakt worden om geen achterstanden op te lopen. Er is één subproject in Aalsmeer waarvan de kosten oplopen door complexiteit en mogelijk een saneringsopgave. Hiervoor zal in 2019 aanvullend krediet gevraagd worden.	
3	<i>Detailtoetsing resterende opgave regionale keringen starten.</i>	De detailtoetsing loopt en de eerste resultaten zijn opgeleverd.	

	Doel / gereed in 2018	Toelichting	Score
4	<i>Spaarndammerdijk / Hollandsche IJssel: Start voorbereiding verbetering waterkering (en kunstwerken)</i>	Voorbereiding van de verbetering van de waterkering langs de Gekanaliseerde Hollandse IJssel is in het derde kwartaal gestart. De voorbereiding van 4 kunstwerken in de tot regionale kering afgewaardeerde Spaarndammerdijk is ook in het derde kwartaal gestart.	
5	<i>Actualisatie legger regionale keringen.</i>	De definitieve vaststelling van de actualisatie van de legger regionale keringen heeft in november 2018 plaatsgevonden.	
6	<i>Evaluatie Nota Waterkeringen</i>	Rijnland heeft in 2018 het beleidskader voor waterkeringen geëvalueerd. De conclusie is dat het beleid op punten gedateerd is en actualisering van deze punten is gepland in de tweede helft van 2019.	
7	<i>Uitvoering verbeterplan zorgplicht naar aanleiding van de ILT-inspectie.</i>	De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) heeft Rijnland in 2017 geaudit over de 'zorgplicht primaire keringen'. In grote lijnen was het oordeel positief, maar er is wel een aantal verbeterpunten genoemd. Deze hadden vooral betrekking op het verbeteren van sturing en rapportage over de samenhang tussen de verschillende deeltaken van de zorgplicht. Rijnland heeft een verbeterplan opgesteld en gedeeld met de ILT. Met de uitvoering van het verbeterplan is in 2017 meteen gestart. Hieruit is het volgende in 2018 uitgevoerd: De primaire waterkeringen zijn in 2018 meegenomen in de voorjaarsinspectie en er is een grote stap gemaakt in het koppelen van de basisgegevens. Er is regiesturing in de veiligheidsketen op tactisch en strategisch niveau gerealiseerd via de rol van resultaatmanager.	
8	<i>Voortzetting samenwerking muskusrattenbeheer</i>	De huidige samenwerkingsovereenkomst loopt tot eind 2019. Voorbereidingen zijn gestart voor nieuw beleid als basis voor continuering van de samenwerking na 2019.	

1.1.2.2 Scores projectclusters

Omschrijving subproject	AVI	Tijd	Geld	Organisatie	Informatie	Kwaliteit	Risico
Programma Waterveiligheid							
Kustwerk Katwijk	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Verbetering IJsseldijk Gouda	GROEN	GEEL	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Top 25 kadeverbeteringen	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Top 50 kadeverbeteringen (DIRK I)	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Kadeverbeteringen DIRK II	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Cluster planontwikkeling	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN

Op verzoek van het college en DT wordt de VV geïnformeerd over de prestatie-indicatoren van de lopende projectclusters. Een woordelijke toelichting is per programma terug te vinden in de programmatekst. In enkele gevallen wijkt de AVI-score af van de burap-score. De oorzaak is veelal gelegen in de clustering of 'opbossing' van projectclusters naar burap-speerpunten en een scope die tot na 2018 reikt.

1.1.2.3 Wat heeft het programma Waterveiligheid in 2018 gekost?*Exploitatiekosten Programma Waterveiligheid 2018*

Programma Waterveiligheid	Jaarrekening 2018	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2018	Vershil 2018	Vershil na wijziging in %
Netto exploitatiekosten (x € 1 mln)	28,8	29,4	29,4	-/- 0,6	-/- 2,0%

De exploitatiekosten binnen het programma Waterveiligheid zijn € 0,6 mln lager uitgevallen dan begroot. De personele kosten komen € 0,9 mln lager uit, onder meer door vertraging bij invulling van vacatures. Daartegenover staat een lagere opbrengst verkoop eigendommen van € 0,2 mln en hogere kosten door een calamiteit op de kade in Boskoop van € 0,2 mln. Het overige verschil van € 0,1 mln betreft meerdere diverse kleinere afwijkingen.

Bruto-investeringsuitgaven Programma Waterveiligheid 2018

Programma Waterveiligheid	Werkelijk 2018	Begroot 2018	Begroot 2018 (-/- concern- brede korting)	% van Begroot (-/- concern- brede korting)
Bruto-investeringen (x € 1 mln)	16,6	19,2	16,9	98,2%

De investeringsuitgaven zijn € 0,3 mln lager dan de begroting (na concern brede korting).

Voor € 1,4 mln wordt dit veroorzaakt door lagere uitgaven voor Cluster planontwikkeling (toetsing regionale keringen, zowel kunstwerken als dijklichamen). € 0,6 mln hiervan is het gevolg van een voordelige aanbesteding. Daarnaast is er enige vertraging in de uitvoering waardoor minder kosten in 2018 zijn gemaakt. Dit heeft geen invloed op de uiteindelijke opleveringsdatum.

Hiertegenover staan € 1,0 hogere kosten dan begroot voor Top 25 kadeverbeteringen. Dit betreft een verschuiving van verwachte uitgaven 2017 naar 2018.

Het overige verschil van € 0,1 mln betreft diverse kleine afwijkingen.

	1.1.3 Voldoende water <i>Portefeuillehouder: J.J.J. Langeslag, W. von Faber (zoet water)</i> <i>Programmadirecteur: A.W.G. Bol</i> Doel: zorgen voor voldoende water, dus niet te veel en niet te weinig, en met de juiste kwaliteit, passend bij de functies in ons gebied, nu en in de toekomst.	Score
---	---	---

1.1.3.1 Strategische doelstelling van het Programma Voldoende Water

Rijnland zorgt voor voldoende water, dus niet te veel en niet te weinig en niet te zout, passend bij de functies in ons gebied. Dat lijkt vanzelfsprekend, maar is het niet. Rijnland ligt voor het grootste deel onder zeeniveau, kent een grote variatie aan hoogteligging en soorten landgebruik. Door klimaatverandering, bodemdaling en verstedelijking neemt de druk op de ruimte en het watersysteem almaar toe. Daarom is goed beheer, een goede inrichting en gedegen onderhoud van essentieel belang voor het gewenste waterpeil.

Toelichting scores	
	Op schema, binnen de kaders.
	Behoeft aandacht, resultaten blijven enigszins achter bij verwachtingen.
	Resultaten blijven significant achter bij wat afgesproken is in de begroting.

	Doel / gereed in 2018	Toelichting	Score
1	We voeren het peil conform peilbesluit in 90% van de polders (binnen beheermarges)	Dankzij de extra inspanningen tijdens de droogte, hebben we ook deze zomer conform peilbesluiten kunnen beheren. De wateroverlast in Boskoop, Nieuwkoop en omgeving was het gevolg van extreme regenval, die buiten het normale beheer valt. De verwachting is wel dat dit soort extreme buien in de toekomst vaker gaan voorkomen.	
2	Legger oppervlaktewateren vaststellen	De legger oppervlaktewateren is conform planning november 2018 vastgesteld.	
3	<i>Onderhoud uitvoeren watergangen, kunstwerken:</i> – De uitvoering van cluster2 van de poldergemalen loopt volop; – We pakken jaarlijks 50 overige kunstwerken op; – We ronden de laatste baggerclusters af (behalve cluster 8) en baggeren jaarlijks zo'n 200 km in het onderhoudsprogramma	– De uitvoering van de eerste poldergemaalrenovaties van cluster 2 is gestart in de tweede helft van dit jaar; realisatie volgt merendeels in 2019. Daarmee is de realisatie in 2018 lager dan gepland. In 2018 zijn 10 automatische kunstwerken (waaronder gemalen) vervangen dan wel gereviseerd. – Dit jaar zijn ca. 20 niet-automatische kunstwerken vervangen (of bijna gereed), dit is minder dan gepland door aanloopproblemen met een nieuw raamcontract en het op orde krijgen van de benodigde informatie. In 2019 verwachten we dat dit aantal weer hoger wordt. – Baggeren: er is nog steeds vertraging bij het	

	Doel / gereed in 2018	Toelichting	Score
	(buiten PFOS verdachte gebieden); – We onderhouden ca. 2600 km watergangen conform de gedragscode Flora en Faunawet	baggerwerk als gevolg van PFOS. Inmiddels is voor een eerste deel de uitvoering weer gestart, wel tegen aanzienlijk hogere kosten. Ook in 2019 geeft dit risico op vertraging en hogere kosten. – Ondanks de hoge temperaturen heeft het maa- en krooswerk geen achterstand opgelopen.	
4	<i>Adviseren derden:</i> Bij ruimtelijke ontwikkelingen, verlenen vergunningen en handhaven, inclusief anticiperen op Omgevingswet.	– Doorlooptijd vergunningen is op orde. – De keur en beleidsregels worden herzien, waarbij rekening wordt gehouden met het mogelijk maken van nieuwe initiatieven, de nieuwe omgevingswet en de daarbij behorende Waterschapsverordening. De bestuurlijke vaststelling is gepland in 2019.	
5	<i>Piekbergingslocaties realiseren</i> - Nieuwe Driemanspolder - Haarlemmermeer	Voor de Nieuwe Driemanspolder is de verwachting dat de aannemer ook een groot deel van 2020 nodig zal hebben om het werk af te ronden. De verwachte investering ligt in lijn met de raming. Haarlemmermeer: de laatste gronden zijn verworven. Rijnland is gestart met het opstellen van het contract voor de uitvoeringsfase. De start van de uitvoering is in 2020.	
6	<i>Watergebiedsplannen Afronden</i> watergebiedsplan Wassenaarsche Polder Voortgang andere watergebiedsplannen	De laatste werkzaamheden van watergebiedsplan Wassenaarsche Polder zijn in de tweede helft van 2018 voorbereid en uitgevoerd, met een uitloop naar het 1 ^e kwartaal van 2019. In 2018 zijn 20 peilbesluiten vastgesteld; dit is conform de planning. De uitvoering in Boskoop en Reeuwijk is vertraagd. Personele bezetting is een aandachtspunt	
7	<i>Klimaatscenario's</i> Vaststellen nieuwe prioritering extra opgave polders.	De nieuwe prioritering is in de VV van 28 maart 2018 vastgesteld voor de opgave in ons regionale watersysteem. Dit heeft voor 10 polders geleid tot een extra opgave, die inmiddels is opgenomen in de programmering.	
8	<i>KWA-uitbreiding realiseren</i>	De oplevering van de klimaatbestendige wateraanvoer (voorheen kleinschalige wateraanvoer) met vergrote capaciteit zal in 2023 plaatsvinden (twee jaar later dan gepland) teneinde het traject met de omgeving in de Lopikerwaard zorgvuldig te voeren. Vanaf 2021 zal de capaciteit van de KWA reeds voor 80% robuust beschikbaar zijn. In 2018 is gebleken dat via noodmaatregelen nog aanvullende aanvoer gerealiseerd kan worden.	
9	<i>Uitbreiding zeesluis IJmuiden monitoren</i>	De droogte van 2018 heeft de gevoeligheid van het Noordzeekanaal/Amsterdam-Rijnkanaal systeem voor verzilting bevestigd. De Grote Sluis in Spaarndam en de Kolksluis zijn deze zomer	

	Doel / gereed in 2018	Toelichting	Score
		ook enige tijd gesloten vanwege de zoutindringing. Het monitoringsplan is vastgesteld, de vertraging in de uitvoering van de Zeesluis is nog steeds aan de orde. De periode tussen oplevering van de sluis en de mitigerende maatregel tegen verzilting is teruggelopen tot minder dan een jaar.	

1.1.3.2 Scores projectclusters

Omschrijving subproject	AVI	Tijd	Geld	Organisatie	Informatie	Kwaliteit	Risico
Programma voldoende water							
Boezemgemaal Gouda renovatie	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Piekberging Driemanspolder	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Piekberging Haarlemmermeer	GROEN	GROEN	GROEN	GEEL	GROEN	GROEN	GEEL
Sluisjes Halfweg renoveren - aanpassen doorstroming	GEEL	GEEL	GEEL	GROEN	GROEN	GROEN	GEEL
Watergebiedsplannen 1 Noord	GEEL	GEEL	GROEN	ROOD	GROEN	GROEN	GROEN
Watergebiedsplannen 2 West	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Watergebiedsplannen 3 Midden	GROEN	GROEN	GROEN	GEEL	GROEN	GROEN	GROEN
Watergebiedsplannen 4 Zuid	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Poldergemalen cluster 2	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GEEL
Baggerwerken in voorbereiding	GEEL	ROOD	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
BG Spaarndam renovatie	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Cluster planontwikkeling	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Overnemen en afstoten assets	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Parallel Boulevard Noordwijk	GROEN	GROEN	GROEN	GEEL	GROEN	GROEN	GROEN
Bosbo 2015 upgraden	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Blue Energy Centrale Katwijk	GEEL	GEEL	GROEN	GEEL	GROEN	GROEN	GROEN
Kock van Leeuwensluis renovatie	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN

Watergebiedsplan Noord

Vanwege moeilijk in te vullen vacatures dreigt een vertraging zich voor te doen.

Sluisjes Halfweg

Er is nog geen overeenstemming met de gemeente, er is extra vertraging door vertraging van werk van RWS aan de nabije bruggen en kosten lopen hierdoor op.

Baggerwerken in voorbereiding

Er is vertraging in de uitvoering van het baggerwerk als gevolg van PFOS. Probleem is vooral het vinden van voldoende afzetlocaties.

1.1.3.3 Wat heeft het programma Voldoende water gekost in 2018?

Exploitatiekosten Programma Voldoende water 2018 (x € 1 mln)

Programma Voldoende water	Jaarrekening 2018	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2018	Verschil 2018	Verschil na wijziging in %
Netto exploitatiekosten	33,2	34,4	50,5	-/- 1,2	-/- 3,5%

De exploitatiekosten liggen binnen het programma Voldoende water € 1,2 mln lager dan begroot. Dit verschil wordt voor € 2,0 mln veroorzaakt door lagere baggerkosten door PFOS. Hier staan hogere kosten voor preventief en correctief onderhoud van € 0,7 mln tegenover. Het overige verschil van € 0,1 mln betreft meerdere diverse kleinere afwijkingen.

Bruto investeringsuitgaven Programma Voldoende water 2018

Programma Voldoende water	Werkelijk 2018	Begroot 2018	Begroot 2018 (-/- concern- brede korting)	% van Begroot (-/- concern- brede korting)
Bruto-investeringen (x € 1 mln)	39,0	57,8	51,5	75,7%

De lagere bruto investeringsuitgaven van € 12,5 mln t.o.v de begroting (na aftrek van de concern brede korting) kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Baggerwerken: vertraging door PFOS. Er worden weer werken opgestart, maar hierbij is het lastig om voldoende afzetlocaties te vinden voor PFOS houdende bagger. Regulier baggerwerk 2018 is vertraagd door problemen bij de aanbesteding. Dit heeft ook effect op de nieuwe scope voor Regulier 2019.	€ -/- 5,0 mln
Sluisjes Halfweg: doorgeschoven naar 2020 ivm uitvoering na RWS N2000 bruggen.	€ -/- 3,4 mln
Watergebiedsplannen Zuid: vertraging van de uitvoering in Boskoop en Reeuwijk. De vertraging in Boskoop wordt veroorzaakt door omgevingsfactoren en door problemen bij het verleggen van kabels en leidingen. In Reeuwijk vertragen we in de voorbereiding, waardoor de uitgaven voor de uitvoering naar achter schuiven.	€ -/- 2,0 mln
Poldergemalen. Door wijzigingen in de planning, is deze financieel naar achter geschoven. Totale raming blijft onveranderd.	€ -/- 1,3 mln
Terug ontvangen BTW voor gemaal Lijnden.	€ -/- 0,6 mln
Watergebiedsplannen West: door bezwaar op bouw gemaal in Voorschoten Poelwijklaan. Daarnaast vertraging door tekort capaciteit.	€ -/- 0,4 mln
Piekberging Haarlemmermeer: door eerdere grondtransactie die binnen het krediet past.	€ +/+ 1,3 mln
Parallel Boulevard: Rijnland heeft kwaliteitsverbeteringen doorgevoerd, die het risico op het niet-functioneren van de drainage minimaliseren. Daarnaast wordt de tijdelijke bemalingsmaatregel uitgebreid. Extra kosten zijn subsidiabel bij het HWBP-2.	€ +/+ 0,5 mln
Overig (meerdere relatief kleinere afwijkingen).	€ -/- 1,6 mln

	1.1.4 Schoon en Gezond water <i>Portefeuillehouders: W. von Faber</i> <i>Programmadirecteur: A.W.G. Bol</i> Doel: samen met partners zorgen voor schoon en gezond (oppervlakte)water in de dichtbevolkte waterrijke delta van West-Nederland.	Score
---	--	---

1.1.4.1 Strategische doelstelling van het Programma Schoon en Gezond water

Schoon en gezond water is van essentieel belang. Voor de mens, natuur en bedrijven. Een watersysteem van goede waterkwaliteit bevat niet te veel voedings- en vervuulende stoffen, heeft een goede inrichting en wordt ecologisch beheerd en onderhouden.

Toelichting scores	
	Op schema, binnen de kaders.
	Behoeft aandacht, resultaten blijven enigszins achter bij verwachtingen.
	Resultaten blijven significant achter bij wat afgesproken is in de begroting.

	Doel / gereed in 2018	Toelichting	Score
1	<i>Agrarische sector</i> Uitvoeren eerste maatregelen namens Deltaplan Agrarisch Waterbeheer	- Eind april 2018 heeft de eerste ijzerzandmaatregel in bollenperceel plaatsgevonden. De ingediende aanvraag Regiodeal gedaan om gezamenlijke inspanning te plegen voor een toekomstbestendige bollenteelt is afgewezen, maar besloten is om dit project wel in samenwerking voort te zetten. - Landbouwportaal Noord-Holland is 28 mei geopend en er zijn in 2018 twee aanvragen voor emissie maatregelen in Rijnlands gebied is toegekend. - Boomteelt: POP3-projecten 'NPI in water' en 'Kennis en innovatie' zijn in uitvoering. - Blauwe diensten: De omvang van de blauwe diensten blijft met 20% achter op de afgegeven prognose in november 2017 van Rijnland. Dit wordt met name veroorzaakt door een lagere omvang in het Groene Klaver gebied door achterblijven particuliere initiatieven. - De lening aan collectief Gouwe Wiericke is verstrekt. De eerste drinkbakken, veegmachines en overkapte mestopslag in veenweidegebied zijn besteld.	
2	<i>Zuiveringsplicht boomteelt, glastuinbouw</i> Extra aandacht qua voorlichting, vergunningverlening en handhaving.	Een 'nul-lozen protocol' is door LTO opgesteld en gezamenlijk vastgesteld. (Extra) controles en voorlichting van en voor de zuiveringsplicht hebben plaatsgevonden. Hiervoor is een snelle prioritering gemaakt van de sector. Daarnaast extra controles in kader van het nullozing-	

	Doel / gereed in 2018	Toelichting	Score
		protocol. Dit loopt in 2019 door.	
3	<i>Kijk op waterkwaliteit</i> Afronden bestuurlijk proces	Op 28 maart 2018 heeft de VV positief besloten over de uitkomsten van het proces "Kijk op Waterkwaliteit". Het proces richtte zich op enerzijds het vergroten van overzicht en inzicht in het complexe dossier, en anderzijds op het herijken van de ambities die Rijnland heeft op het gebied van waterkwaliteit. Enkele inhoudelijke accenten: • Voortzetten van het lopende (WBP5) programma • Inzet op opkomende stoffen w.o. medicijnresten, • Uitvoeren KRW2 en KRW3 (waterlichamen), • Inzet versterken op het verbeteren van de waterkwaliteit in de polders (overig water)	
4	<i>Aanleg vispassage</i> <i>boezemgemaal Spaarndam</i>	Door wijziging van het ontwerp (o.a. hergebruik van de fundering van de oude vijzel bleek niet mogelijk) zal de aanbesteding later plaatsvinden en duurder uitvallen. In 2019 volgt eerst een extra kredietaanvraag (agendering ook voor VV mei 2019)	
5	<i>Reeuwijkse Plassen</i> We ronden de laatste KRW1-maatregelen af en gaan over naar monitoring, beheer en onderhoud.	Laatste maatregelen zijn uitgevoerd. Beheer en onderhoud oever loopt. Ontwikkelingen in de waterkwaliteit worden gemonitord.	
6	<i>Langerse Plassen</i> We ronden de eerste KRW2-maatregel af en starten met andere maatregelen in andere gebieden.	De luwtemaatregelen zijn uitgevoerd en de grootschalige slibmaatregelen worden op dit moment verder onderzocht. Gestart wordt met de Westeinder/Bovenlanden Aalsmeer. Planuitwerking Zoetermeerse Plas en Amstelveense Poel loopt.	
7	<i>KRW3</i> We stellen een aanpak op voor de resterende KRW-lichamen, als voorbereiding op de derde planperiode.	In 2018 heeft Rijnland de watersysteemanalyses voor KRW3 voor een deel gemaakt. De rest moet in 2019, evenals het opstellen van doelen en maatregelpakketten in voorbereiding op de gebiedsprocessen in 2019. Door capaciteitsproblemen is vertraging opgelopen in 2018. Er wordt extra inzet geregeld in 2019 om op tijd plannen aan te leveren bij het rijk.	
8	<i>Zwemwater en blauwalgen</i> We integreren de aanpak voor zwemwater en blauwalgen en werken op diverse locaties met andere partijen aan (innovatieve) oplossingen.	Op diverse locaties werken we met belanghebbenden aan oplossingen, met beproefde methodes en met pilots. Voor Cronesteijn heeft de gemeente Leiden cofinanciering toegezegd en heeft Rijnland maatregelen in voorbereiding. Zwemwaterlocatie Europapark wordt in overleg met gemeente Alphen aan den Rijn en provincie afgevoerd als zwemwaterlocatie. In de Toolenburgplas, speelvijver, wordt op advies van Rijnland het beheer door gemeente Haarlemmermeer aangepast. We volgen de ontwikkeling van de zwemwaterkwaliteit.	

	Doel / gereed in 2018	Toelichting	Score
		Nieuwkoop/Meije is voor het eerst bacteriologisch afgekeurd. Onderzocht wordt, wat er aan de hand is. Ongeveer de helft van alle zwemwaterlocaties had in 2018 enige tijd last van blauwalgenbloei, waardoor zwemmen afgeraden werd. Vor get vervangen van de luchtmenginstallatie Nieuwe Meer vraagt het verkrijgen van cofinanciering Van gemeente Amsterdam meer tijd. De pilots met waterstofperoxide (Oosterduinse Meer Noordwijkerhout, Klinkenbergerplas Oegstgeest, Zoetermeerse Plas) zijn conform planning uitgevoerd. De pilot met ultrasone bestrijding in de Zoetermeerse Plas is afgesloten en heeft de blauwalgenoverlast niet tot onder de richtlijnen voor zwemwater weten te brengen.	

1.1.4.2 Scores projectclusters

Omschrijving subproject	AVI	Tijd	Geld	Orga-nisatie	Infor-matie	Kwaliteit	Risico
Programma Schoon en gezond water							
KRW fase 1 Reeuwijk	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
KRW fase 2	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Cluster planontwikkeling	GROEN	GEEL	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Landbouw	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Zwemwater en blauwalgenbestrijding 2018	GROEN	GEEL	GEEL	GROEN	GROEN	GROEN	GEEL

De projectscore voor blauwalgenbestrijding staat op 'geel' bij geld, omdat het verkrijgen van lokale cofinanciering bij o.a. vervangen beluchting zeer stroef verloopt, waardoor ook Rijnlandse uitgaven achterblijven. Het cluster 'Planontwikkeling' (hieronder vallen KRW3 en doelen voor overig water) staat op geel omdat KRW3 in 2018 vertraging heeft opgelopen. Deze heeft geleid tot intensivering van inzet in 2019.

1.1.4.3 Wat heeft het programma Schoon en gezond water gekost in 2018?

Exploitatiekosten Programma Schoon en gezond water 2018

Programma Schoon en gezond water	Jaarrekening 2018	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2018	Verschil 2018	Verschil na wijziging in %
Netto exploitatiekosten	8,5	8,3	8,1	0,2	2,4%

De exploitatiekosten liggen binnen het programma Schoon en gezond water € 0,2 mln hoger dan begroot door, hogere overheadkosten (€0,4 mln, waterbemonstering en -analyse). Daartegenover staan lagere elektriciteitskosten dan begroot (€0,2 mln)

Bruto-investeringsuitgaven Programma Schoon en gezond water 2018

Programma Schoon en Gezond water	Werkelijk 2018	Begroot 2018	Begroot 2018 (-/- concern-brede korting)	% van Begroot (-/- concern-brede korting)
Bruto-investeringen (x € 1 mln)	2,4	3,1	2,8	85,7%

Ten opzichte van de begroting (na concern brede korting) zijn de bruto investeringen € 0,4 mln lager. Dit is veroorzaakt door vertraging die opgetreden is in het aanvragen van de subsidie door landbouweigenaren en in het uitkeren van al aangegane subsidieverplichtingen.

	1.1.5 Waterketen <i>Portefeuillehouder: J. Haan</i> <i>Programmadirecteur: A.W.G. Bol</i> Doel: het doelmatig en zo duurzaam mogelijk verwerken van het afvalwater van huishoudens en bedrijven, zodanig ook dat het geloosde water (effluent) voldoet aan de vastgestelde norm.	Score
---	---	---

1.1.5.1 Doelstellingen van het Programma Waterketen

Huishoudens en bedrijven gebruiken water. Na gebruik komt dit water, met regenwater, in het gemeentelijke riool en vervolgens via het Rijnlandse transportstelsel op de Rijnlandse waterzuivering. Rijnland zuivert dit afvalwater en loost dit vervolgens op het oppervlaktewater. Zo leveren we een belangrijke bijdrage aan de volksgezondheid en aan een gezond watersysteem. Rijnland heeft twee doelen voor de waterketen vastgesteld in het WBP5, namelijk doelmatig zuiveren en duurzaam zuiveren. Met doelmatig bedoelen we dat we tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten aan de gestelde normen voldoen, anticiperend op nieuwe ontwikkelingen. Duurzaam betekent dat we ons afvalwater zo veel mogelijk als bron voor grondstoffenterugwinning en energieopwekking gebruiken. Het doelmatig en duurzaam zuiveren van het afvalwater vergt afstemming met de andere partners in de waterketen, vooral gemeenten en drinkwaterbedrijven. We kijken daarbij verder dan onze kerntaak en werken steeds intensiever samen met onze partners.

Toelichting scores

Op schema, binnen de kaders.

Behoeft aandacht, resultaten blijven enigszins achter bij verwachtingen.

Resultaten blijven significant achter bij wat afgesproken is in de begroting.

	Doel / gereed in 2018	Toelichting	Score
1	<i>Effluentnormen</i> Totdat de installaties weer voldoen aan de ontwerpnormen is er een verruiming van de lozingseisen. De lozingseisen blijven wel binnen de wettelijke normen uit het activiteitenbesluit.	In 2018 voldeden 12 zuiveringen wel aan de Rijnlandse vergunningseisen en 10 zuiveringen voldeden hier niet aan. Van die 10 zuiveringen voldeden er 7 ook niet aan de minder strenge wettelijke (landelijke) normen uit het activiteitenbesluit. Het betreft: - De zuivering Rijsenhout voldeed niet aan de normen uit het activiteitenbesluit. We hebben de zuivering ondertussen geamoveerd; het afvalwater gaat naar Zwaanshoek. - Haarlem Schalkwijk en Heemstede voldeden ook niet aan het activiteitenbesluit. Beide zuiveringen zijn "op" en amoveren we in 2021/2022; dit afvalwater gaat dan naar Zwanenburg. - De zuiveringen Katwijk, Leiden-ZW en Zwaanshoek voldeden niet vanwege de grote renovaties die daar liepen. Die renovaties hebben we afgerond. Na het afhandelen van de restpunten en het	

	Doel / gereed in 2018	Toelichting	Score
		opnieuw "inregelen" van de zuiveringen moeten deze weer aan de normen (kunnen) voldoen. Bovendien trad in de zomer op Zwaanshoek een calamiteit op door lekkage in de influentleiding. • Haarlem WP voldoet al langere tijd niet aan de normen. Deze zuivering is ook "op"; een grootschalige renovatie / nieuwbouw bereiden we voor. Tot die tijd proberen we de effluentkwaliteit zo goed mogelijk te houden. • De zuiveringen Noordwijk, Lisse, Leiden-Noord voldeden wel aan landelijke eisen maar niet aan Rijnlandse vergunningseisen o.a. door kapotte installatieonderdelen We moeten alle zeilen bijzetten om nieuwe overtredingen te voorkomen. Veel zuiveringen verkeren nog een slechte staat en, om dit aan te pakken, lopen er ook diverse renovatieprojecten. Een nadere toelichting op de effluentnormen is in de VV van 4 juli 2018 aan de orde gekomen.	
2	<i>Centrale proceskamer</i> Eind 2018 hebben we 12 awzi's aangesloten op de centrale proceskamer (CPK); dit is incl. al voor 2018 aangesloten zuiveringen.	Eind 2018 hebben we in totaal 12 awzi's aangesloten op de CPK en eind 2019 alle 16 zuiveringen. Het gaat hierbij om 1-op-1 vervanging van de aansturing. De ervaringen tot nu toe laten zien dat er nog een verbeterslag nodig is die we nu voorbereiden. Daarnaast bekijken we de mogelijke en nodige) uitbereiding van de aansturing via de CPK.	
3	<i>Renovaties, o.a.</i> • renovatie slibvergistingstorens Haarlem-WP; • het opheffen van de zuiveringen Heemstede en Schalkwijk; • beluchting Katwijk; • aanleg transportgemaal en persleiding Rijnsaterwoude.	In 2018 hebben we op diverse installaties renovaties of groot onderhoud uitgevoerd. De belangrijkste: • Inspecties van de eerste slibvergistingstoren en indikker op Haarlem Waarderpolder zijn afgerond. De benodigde werkzaamheden zijn nog niet afgerond. • We zijn gestart met de voorbereiding voor de renovatie en uitbreiding van Zwanenburg, incl. de sluiting van Heemstede en Schalkwijk. • We hebben ook de renovatie van de beluchting in Katwijk afgerond. Er moet nog wel aanpassing in PA bedrijf van sliblijn uitgevoerd worden. • We hebben de oude zuiveringen Rijsenhout en Aalsmeer gesloten en de nieuwe gemalen Rijsenhout en Zuidrand afgerond. Daarmee is "OPAH" afgerond. • We hebben de voorbereiding gestart voor renovatiewerkzaamheden op Nieuwe Wetering, Nieuwveen, Leiden-Noord, Leimuiden en beide zuiveringen in Alphen.	

	Doel / gereed in 2018	Toelichting	Score
		Op een aantal locaties is het project afgerond, maar spelen nog restpunten: de zuivering (of onderdelen) functioneert nog niet zoals het moet, vandaar de oranje score. Dit speelt op Leiden-ZW en Zwaanshoek. Ook voor Velsen geldt dat de renovatie op zich klaar is, maar de zuivering nog niet optimaal presteert. We onderzoeken hoe dat kan en welke maatregelen mogelijk zijn. We doen dit in goed overleg met Rijkswaterstaat.	
4	<i>Samenwerking waterketen</i> - Opleveren ketenplannen voor de vier subregio's en realiseren bijbehorende vervolgacties. - Samenwerken Dunea awts - Samenwerken Dunea / Noordwijkerhout	De voortgang en aanpak verschilt per regio; bij drie regio's ligt er een vastgesteld ketenplan en werken we aan de vervolgacties, in één regio werken we aan het ketenplan dat eind 2018 gereed is. De samenwerking met Dunea op het gebied van procesautomatisering is eind 2018 afgerond. De samenwerking in noodvoorraadbeheer loopt goed en nog door. De samenwerking afvalwaterketen Noordwijkerhout liep naar tevredenheid van alle partijen maar na de fusie tussen Noordwijk en Noordwijkerhout is deze eind 2018 beëindigd.	
5	<i>Assetmanagement / risicogestuurd onderhoud</i> - LTAP's aanscherpen - Werken met de Bedrijfswaarden/Risicomatrix - Onderzoeken nieuwe ontwikkelingen	Op basis van inspecties en andere vernieuwde inzichten actualiseren we de LTAP continue. We hebben de LTAP in 2018 extern laten toetsen. We bereiden bestuurlijke besluitvorming over de risicomatrix in 2019 voor. We onderzoeken zelf, kijken mee met anderen, of volgen actief diverse nieuwe ontwikkelingen zoals Nereda en superkritisch vergassen.	
6	<i>Strategisch waterketenplan</i> (= actualisatie strategisch zuiveringsplan), inclusief slibstrategie en beleid opkomende stoffen	Het strategisch waterketenplan hebben we afgerond en ligt begin 2019 ter besluitvorming voor. De VV heeft in maart 2018 (Kijk op Waterkwaliteit) de aanpak van de "opkomende stoffen" vastgesteld en in de september de slibstrategie.	
7	<i>Opkomende stoffen</i> Pilots opstellen	De VV heeft in maart 2018 (Kijk op Waterkwaliteit) de aanpak van de "opkomende stoffen" via 2 pilots vastgesteld en in januari 2019 het voorbereidingskrediet beschikbaar gesteld voor de eerste pilot.	

1.1.5.2 Scores projectclusters

Omschrijving subproject	AVI	Tijd	Geld	Orga- nisatie	Infor- matie	Kwaliteit	Risico
Programma Waterketen							
AWZI Leiden ZW uitbreiding	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Vervangen procesautomatisering	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GEEL
Cluster Haarlem, Heemstede en Zwanenburg	GEEL	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GEEL
Cluster Katwijk, Noordwijk en Lisse	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Cluster Alphen, Nieuwveen en sluitingen	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Cluster Zwaanshoek, Aalsmeer en Rijsenhout	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
HAZOP Uren en risicoreservering	GROEN	GEEL	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Vervolgproject op project AWZI Velsen I	GROEN	GROEN	GEEL	GROEN	GROEN	GROEN	GEEL
vervangen monsternamen kasten op AWZI's	GROEN	GEEL	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Meetinstrumenten AWZI's	GROEN	GEEL	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN

Procesautomatisering: het project ligt op koers, maar er is een aantal risico's op het bewaken van de scope (nieuwe inzichten in snel veranderende ict-wereld), en financiën (mede vanwege beperkte expertise binnen en buiten Rijnland).

Meetinstrumenten AWZI's: De verwachting is dat medio 2019 opdracht wordt gegeven voor de implementatie van het meetinstrumentarium.

1.1.5.3 Wat heeft het programma Waterketen gekost in 2018?*Exploitatiekosten Programma Waterketen 2018*

Programma Waterketen	Jaarrekening 2018	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2018	Verschil 2018	Verschil na wijziging in %
Netto exploitatiekosten	73,6	71,2	71,4	2,4	3,4%

De exploitatiekosten liggen binnen het programma Waterketen € 2,4 mln hoger dan begroot. Voor € 1,6 mln wordt dit veroorzaakt door per saldo lagere verkoopopbrengsten met name (€ 2,0 mln) doordat het 2^e deel van de verkoop van awzi Zandvoort niet in 2018 heeft plaatsgevonden, maar verschoven wordt naar 2019. Met name door de calamiteit op Zwaanshoek zijn de onderhoudskosten € 1,1 mln hoger. De personele- en overheadkosten zijn € 0,4 mln hoger. Hiertegenover staan lagere energiekosten van € 0,4 mln en lagere kapitaallasten van € 0,4 mln. Het overige verschil van € 0,1 mln betreft meerdere relatief kleinere afwijkingen.

Bruto-investeringsuitgaven Programma Waterketen 2018

Programma Waterketen	Werkelijk 2018	Begroot 2018	Begroot 2018 (-/- concern- brede korting)	% van Begroot (-/- concern- brede korting)
Bruto-investeringen (x € 1 mln)	28,5	36,2	31,5	90,5%

De lagere bruto investeringsuitgaven van € 3,0 mln t.o.v de begroting (na aftrek van de concern brede korting) kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Voor Zwaanshoek zijn de uitgaven in 2018 hoger. Door vertraging in 2017 zijn de uitgaven verschoven naar 2018.	€ +/+ 2,5 mln
Lagere uitgaven voor Cluster Alphen. Dit komt deels doordat er minder uren zijn geactiveerd. Daarnaast is er een voordeel door het terugvorderen van BTW voor de zonnepanelen bij awzi Katwijk en is er vertraging bij de aanbesteding voor twee subprojecten.	€ -/- 3,0 mln
Velsen: het ontwerp heeft vertraging opgelopen door complexiteit van enkele objecten zodat de realisatie is doorgeschoven naar 2019.	€ -/- 1,5 mln
Procesautomatisering: De uitgaven passen binnen het krediet maar we hebben in 2018 meer uitgegeven dan voor dat jaar voorzien.	€ +/+ 1,0 mln
AWZI Leiden: Door vertraging in 2017 zijn de uitgaven verschoven naar 2018.	€ +/+ 0,7 mln
Cluster Noord Holland: Door vertragingen zijn de uitgaven € 2,0 mln lager. Met name door de inzet in 2018 op calamiteiten zijn er op meerdere projecten vertragingen ontstaan.	€ -/- 2,0 mln
Overig (meerdere relatief kleinere afwijkingen)	€ -/- 0,7 mln

	1.1.6 Bestuur, Organisatie en Dienstverlening <i>Portefeuillehouders: H. Pluckel, R. van der Sande, M. Kastelein</i> <i>Programmadirecteur: G. v.d. Kooij</i> Het programma BOD heeft tot doel de organisatie zodanig te ondersteunen dat de doelstellingen van Rijnland kunnen worden bereikt. Daarnaast vallen onder dit programma Rijnlandbrede onderwerpen en de thema's uit het coalitieakkoord zoals vernieuwend besturen, duurzaamheid en innovatie.	
---	--	---

1.1.6.1 Strategische doelstelling van het Programma BOD

Naast de primaire programma's voor waterveiligheid, voldoende en schoon gezond water en de waterketen is een effectieve en efficiënte organisatie nodig voor de realisatie van WBP-doelstellingen. BOD heeft tot doel de organisatie zodanig in te richten dat deze doelstellingen kunnen worden bereikt. Daarnaast zijn de bestuurlijke activiteiten, zoals vernieuwend besturen, en de ondersteunende bedrijfsvoering ondergebracht in het programma BOD. Ook bestuurlijke thema's zijn terug te vinden in dit programma omdat deze thema's organisatiebreed – voor alle primaire programma's en de organisatie als geheel – van belang zijn.

Toelichting scores

Op schema, binnen de kaders.

Behoeft aandacht, resultaten blijven enigszins achter bij verwachtingen.

Resultaten blijven significant achter bij wat afgesproken is in de begroting.

	Doel / gereed in 2018	Toelichting	Score
1	Energiedossier: - Strategisch besluit nemen over het realiseren van energieneutraliteit. - Uitvoeren reeds vastgestelde maatregelen, zoals de zonneweide Katwijk en diverse energiebesparingsprojecten	Na een constructief BOB-proces heeft de VV op 28 maart ingestemd met algemene stemmen. De zonneweide Katwijk en het project Thermische Energie uit Afvalwater (TEA) Nieuwveen zijn gerealiseerd. Het nieuwe contract met HVC voor de levering van 100% groene stroom (wind op zee) is in het najaar van 2018 getekend. De verkenning 'smart polder' ligt op schema en gaat de afrondende fase in. Er wordt o.a. onderzocht wat de rol van Rijnland in het vervolg kan zijn. Blue Energy: de rollen van Rijnland en andere partners zijn verkend en er is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van stroomafname. De businesscase wordt eind 2019 afgerond De gestelde doelen voor 2018 zijn bereikt, maar het totale energieverbruik is toegenomen en de energieopwekking is tegengevallen (o.a. door de renovaties bij de WKK's). Daarnaast hebben capaciteitskeuzes geleid tot prioritering waardoor onder andere de business case zonnepanelen op het hoofdkantoor is aangehouden. Het doel om energieneutraal te zijn in 2025 is hiermee een aandachtspunt.	
2	Team 2020: Versterken resultaatgericht leiderschap via realisatie	De uitgezette activiteiten liggen op schema. De werking van de organisatie is vastgelegd in een statuut. De bevoegdheden zijn passend	

	Doel / gereed in 2018	Toelichting	Score
	van toegesneden opleidings- en intervisietraject.	gemaakt bij de rollen. De effecten zullen de komende twee jaar zichtbaar worden.	
3	Voorbereiden omgevingswet: - Voorleggen richtinggevende bestuurlijke keuzes over Waterschapsverordening en projectbesluit. - In kaart brengen aansluiting op Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO)	Het college heeft de scope van de Waterschapsverordening vastgesteld. Het collegebesluit wanneer we wel en niet gebruik willen maken van het projectbesluit, volgt in het tweede kwartaal van 2019. Eind 2018 is de nieuwe DSO-impactanalyse gerealiseerd. In de VV van maart volgt het kredietvoorstel voor de eerste fase van realiseren van de aansluiting op het DSO. Samen met andere trajecten organiseren we Rijnlandbrede inspiratiesessies over klimaat, omgeving en toekomst. Dit gaat helpen bij de organisatie in de juiste mindset krijgen, hetgeen een grote opgave is. Het grootste deel van het college was aanwezig op de landelijke bestuurlijke bijeenkomst van 10 september. We denken actief mee bij het overdrachtdossier en inwerkprogramma voor het nieuwe bestuur, zodat het gedachtegoed van de Omgevingswet ook daar goed landt.	
4	Omgevingsgerichtheid: - Op- en vaststellen strategische Samenwerkingsagenda's met externe relaties opgesteld, te beginnen met gemeenten, die hier zelf al toe bereid zijn. - Afsluiten stedelijke waterplannen.	Met alle gemeenten lopen gesprekken over strategische samenwerking/-agenda's (SSA's). Inmiddels hebben we een SSA met onder meer Velsen, Zoetermeer, Katwijk/Dunea, Bloemendaal/Heemstede en Schiphol TradePark. Naast SSA's benutten we netwerken en coalities in allerlei vormen en op verschillende schaalniveaus. Voorbeelden: Omgevingsvisie Hart van Holland, Groene Cirkels, Metropool Regio Amsterdam, Verstedelijkingsalliantie Zuid-Holland, samenwerking GOM etc. Vanuit het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie is aangegeven dat iedere gemeente uiterlijk in 2019 een stresstest gaat doen. Rijnland jaagt bestuurlijk en ambtelijk actief klimaatadaptatie en stresstesten aan. Merendeel van de gemeenten werkt momenteel in meer/minder gevorderd stadium aan een stresstest en/of risicodialog. In het kader van proactieve samenwerking hebben we in 2018 geleerd van en geëxperimenteerd met 5 cases. Deze cases geven handvaten om proactieve samenwerking op inhoud, proces en vorm, verder vorm te geven. De speer- en leerpunten zijn verankerd in het overdrachtdossier naar het nieuwe bestuur. De stedelijke waterplannen en bijbehorende kredieten zijn per 31 december 2018 afgesloten.	

	Doel / gereed in 2018	Toelichting	Score
5	Informatiebeveiliging: Realiseren van geprioriteerde maatregelen en vergroten robuustheid ICT-infrastructuur door o.a. koppeling extern rekencentrum en op hoger plan brengen cybersecurity van procesautomatisering.	Rijnland heeft een groot project gestart om de fysieke toegangsbeveiliging op alle buitenlocaties te borgen. In 2018 zijn de acties uit het beveiligingsplan voor proces automatisering uitgevoerd. Ontwikkelingen vanuit normering en regelgeving nopen ons echter tot het herzien van een aantal in 2019 te nemen maatregelen. Verder zijn alle door de Rekenkamercommissie in 2017 gesignaleerde knelpunten opgelost. De eerste fase van de objectgerichte risicoanalyse is succesvol afgerond. We hebben een bewustwordingscampagne gevoerd. Een grote storing heeft eind juli voor een meerdaagse onderbreking van de werking van de ICT-voorzieningen gezorgd. Dit heeft ons met de neus op de feiten gedrukt hoezeer wij van deze infrastructuur afhankelijk zijn. De huidige projecten dragen naar verwachting afdoende bij aan het verder verkleinen van het risico op dergelijke uitval.	
6	Privacy regelgeving: Implementeren conform Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).	We hadden op 25 mei alle minimaal benodigde zaken voor de AVG gereed. Aan de volledige implementatie (compleet maken verwerkingsregister, nieuwe werkprocessen beschrijven, oude bestanden opschonen etc.) wordt nog gewerkt. In 2018 zijn 13 meldingen van mogelijke datalekken binnengekomen bij het Privacykernteam. 3 daarvan hebben geleid tot een melding bij de Autoriteit Persoonsgegevens. Eind 2018 is er bij alle waterschappen een (externe) audit uitgevoerd op de stand van zaken met betrekking tot de AVG (nulsituatie vaststellen). De rapportage hierover komt in het eerste kwartaal van 2019.	
7	Innovatie en Duurzaamheid • Versterken innovatief klimaat • Vaststellen innovatie-ambitie in position paper • Versterken sociale duurzaamheid (verder gaan dan participatiewet)	Innovatie: vanuit het innovatiefonds werkte Rijnland mee aan de circulaire challenge van de Unie van Waterschappen. Vanuit de circulaire innovatie challenge steunt Rijnland een aantal initiatieven die bijdragen aan een circulair Rijnland. In november 2018 is de nota Innovatie in de VV behandeld. Duurzaamheid: Najaar 2018 is een beeldvormend stuk over de vertaling van de opkomst van de circulaire economie naar Rijnland uitgewerkt. Januari 2019 stond deze op de agenda van de VV. In reactie op het RKC-onderzoek over duurzaamheid starten we met het explicieter maken van de duurzaamheidsdoelen. Een eerste aanzet is gemaakt in het	

	Doel / gereed in 2018	Toelichting	Score
		bovengenoemde rapport over circulaire economie. Participatiewet: In 2018 zijn er 5 nieuwe medewerkers vanuit de participatiewet bij Rijnland in dienst gekomen. Dat is conform de afspraak. Volgens de quotumwet tellen deze voor 6,11 gerealiseerde baan. (1 baan staat voor 25,5 uur) Het totaal aantal gerealiseerde banen komt hiermee op 11,53. Hiermee is het doel voor 2018 behaald.	
8	<i>Calamiteitenorganisatie:</i> blijvend kwaliteit verbeteren en deze toetsen via onderzoek.	<i>Calamiteitenzorg:</i> borging en verbetering in eigen huis en toenemende samenwerking met partners. De basiselementen van de calamiteitenzorg werden in 2018 geactualiseerd en op sterkte gehouden: de plannen in het Calamiteitenhuis Rijnland, de calamiteitenorganisatie Slank & Gespied, het programma van opleiden, trainen en oefenen en de nazorg en evaluaties van alle opschalingen. Met 17 opgeschaalde incidenten was 2018 een druk jaar. Bijzonder waren de droogte, een netwerkstoring, het waterbezwaar begin september, de storing op AWZI Zwaanshoek en de scheurvorming in een veenkade van Polder Noordplas. De samenwerking met veiligheidsregio's richtte zich op het ontwikkelen van inzichten in de risico's van klimaatverandering en de voorbereiding daarop. Het samenwerkingsverband West 6 deed onderzoek naar de organisatie van calamiteitenzorg bij de aangesloten waterschappen met als doel in 2019 nauwer te kunnen samenwerken in de voorbereiding en in de bestrijding van calamiteiten. Rijnland is vertegenwoordigd in diverse landelijke werkgroepen, waaronder de nieuwe projectgroep crisisbeheersing binnen de Bedrijfsvergelijkingen van de UvW.	
9	<i>Voorbereiden waterschaps-verkiezingen</i> (20 maart 2019)	De voorbereiding van de Waterschaps-verkiezingen is eind 2018 gestart. De sluitingstermijn voor aanmelding van nieuwe partijen is op 24 december gepasseerd en er is een Hoofdstembureau ingericht. Ook de overdracht en bestuurswissel is voorbereid met overdrachtdossiers en bijeenkomsten. Een communicatieplan voorziet in de nodige extra bekendmaking van de Verkiezingen.	
10	<i>Veilig werken</i> • Houden van managementtraining • Professioneler registreren van veiligheidsincidenten	Voor het registreren en afhandelen van veiligheids-incidenten is de HSE (Health, Safety & Environment) software module sinds mei 2018 operationeel. Voor de zuiveringen met ATEX installatie Leiden Noord, Leiden Zuidwest en Velsen zijn de	

Doel / gereed in 2018	Toelichting	Score
- Afronden atex-maatregelen - Uitvoeren geprioriteerde maatregelen uit risico inventarisatie en evaluatie (RI&E)	HAZOPS en de technische maatregelen uitgevoerd. Daarmee zijn die installaties nu technisch voldoende veilig. Op de awzi Haarlem Waarderpolder worden nog nadere maatregelen genomen, onderzoek hiernaar loopt nog. Eind 2019 zal naar verwachting bekend zijn welke maatregelen dat zijn. In 2018 is voor 30% van de objecten de RI&E afgerond. Er is inzicht ontstaan in de operationele veiligheidsrisico's en maatregelen die nodig zijn om deze risico's te minimaliseren of te reduceren. Voor elke object is een plan van aanpak opgesteld waarbij de te nemen maatregelen zijn geprioriteerd en is de implementatie in gang gezet.	

1.1.6.2 Scores projectcluster

Omschrijving subproject	AVI	Tijd	Geld	Orga-nisatie	Infor-matie	Kwaliteit	Risico
Programma BOD							
Cluster I-Projecten	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Gemeenlandshuis Spaarndam herontwikkeling complex	GEEL	GROEN	GEEL	GROEN	GROEN	GROEN	GEEL
Implementatie BlueCielo Meridian	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Implementatie privacy wetgeving (AVG)	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN
Waterschapsverkiezingen 2019	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN	GROEN

De herontwikkeling van het Gemeenlandshuis Spaarndam complex heeft vertraging opgelopen door lange procedures rond de wijziging van het bestemmingsplan. Hierdoor is ook het aanvragen van het uitvoeringskrediet uitgesteld en was er geen geld meer beschikbaar voor projectactiviteiten.

1.1.6.3 Wat heeft het programma BOD gekost in 2018?

Exploitatiekosten Programma BOD 2018

Programma Bestuur, organisatie en dienstverlening	Jaarrekening 2018	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2018	Verschil 2018	Verschil na wijziging in %
Netto exploitatiekosten	32,8	33,3	34,5	-/- 0,5	-/- 1,5%

De exploitatiekosten liggen binnen het programma Bestuur, organisatie en dienstverlening € 0,5 mln lager dan begroot. Dit wordt voor € 0,7 mln veroorzaakt door lagere samenwerkingskosten en voor € 0,7 mln door lagere kosten voor beleidsondersteunend en specialistisch onderzoek. Hiertegenover staat € 0,8 mln hogere personeels- en overheadkosten. Het overige verschil van € 0,1 mln betreft meerdere relatief kleinere afwijkingen.

Bruto-investeringsuitgaven Programma BOD 2018

Programma BOD	Werkelijk 2018	Begroot 2018	Begroot 2018 (-/- concern-brede korting)	% van Begroot (-/- concern-brede korting)
Bruto-investeringen (x € 1 mln)	1,2	1,6	1,3	92,3%

De uitgaven zijn iets lager dan de begroting (na concern brede korting). Voor een nadere specificatie wordt verwezen naar bijlage 1-3.

1.2 Paragrafen

1.2.1 Ontwikkelingen 2018 ten opzichte van de programmabegroting 2018

Het jaarrekeningresultaat over 2018 bedraagt € 0,3 mln en is daarbij vrijwel gelijk aan de bijgestelde begroting. De gemelde resultaten uit de 1^e en 2^e bestuursrapportage van totaal € 6,8 mln zijn als begrotingswijziging opgenomen. Hiervan is in kader van duurzamer financieel beleid € 6,6 mln gestort in de bestemmingsreserve minder activeren watergebiedsplannen. Daarnaast is € 0,9 mln gestort in de egalisatiereserve zuiveringsheffing en valt de bij de jaarrekening 2017 ingestelde bestemmingsreserve voor de nieuwe cao van € 0,7 mln vrij.

Conform het advies van de accountant valt in 2018 de voorziening baggerwerken vrij en komt er voor achterstallige baggerwerken een bestemmingsreserve. Bij de 2^e bestuursrapportage is besloten om € 13,6 miljoen te storten in deze reserve. Bij het opstellen van de jaarrekening is gekeken naar het bedrag van de achterstallige baggerwerken. Dit blijkt € 10,8 mln te zijn. Bij de jaarrekening wordt voorgesteld om € 2,8 mln uit de reserve te laten vrijvallen waarmee de reserve op het niveau van de achterstallige baggerwerken komt.

De grootste afwijking t.o.v. de begroting na wijziging zijn lagere uitgaven uit de baggervoorziening, en hogere deels structurele onderhoudskosten.

Voor het overige zijn er geen afwijkingen van de uitgangspunten en grondslagen, zoals deze voor de programmabegroting zijn gehanteerd.

1.2.2 Paragraaf incidentele baten en lasten

Het volgende overzicht geeft de incidentele baten en lasten weer.

het volgende overzicht geeft de incidentele baten en lasten weer:

	Totaal verschil t.o.v de begroting (na wijziging)		Waarvan incidenteel	
LASTEN				
1. Rente en afschrijvingen		0,4		0,4
2. Personeelslasten	-/-	0,6	-/-	0,6
3. Goederen en diensten van derden	-/-	5,0	-/-	3,0
4. Bijdragen aan derden	-/-	0,2	-/-	0,2
5. Toevoegingen aan voorzieningen/onvoorzien	-/-	0,1	-/-	0,1
Saldo lasten	-/-	5,5	-/-	3,5
BATEN				
6. Financiële baten		0,0		0,0
7. Personeelsbaten		0,1		0,1
8. Goederen en diensten aan derden		1,3	-/-	0,5
9. Bijdragen van derden		0,4		0,4
10. Waterschapsbelastingen		0,6		0,0
11. Interne verrekeningen		3,4		3,4
Saldo baten		5,8		3,4
Saldo baten en lasten		0,3	-/-	0,1
12. Onttrekkingen aan reserves		0,0		0,0
13. Egalisatie van tarieven		0,0		0,0
14. Toevoeging bestemmingsreserves		0,0		0,0
15. Toevoeging egalisatie reserves		0,0		0,0
16. Resultaat		0,3	-/-	0,1

(In dit overzicht betekent -/- een nadelig resultaat)

Onderstaand volgt een toelichting op de incidentele posten.

1. Rente en afschrijvingen

Het voordelige incidentele verschil is ontstaan door lagere afschrijvingslasten. Doordat een groot aantal projecten zijn opgeleverd in december 2018 start hiervan de afschrijving in januari 2019 (een maand na oplevering). In de begroting was rekening gehouden met een deel van de afschrijvingslasten in 2018.

2. Personeelslasten (incl. kosten bestuur)

Op personeel van derden is een incidenteel nadeel van € 0,7 mln. Deze overschrijding wordt verklaard doordat er meer projecten en scope-uitbreidingen bijkomen. Het afronden van projecten zorgt niet evenredig voor minder capaciteitsbehoefte. De inzet bij de begroting 2018 was om meer gebruik te maken van eigen personeel in plaats van inhuur. Dit is niet volledig gerealiseerd. De huidige marktwerking en de beperkte beschikbaarheid van minder ervaren (vast) personeel helpen niet mee. Om de gestelde doelen toch te behalen is er meer ingehuurd.

De uitkeringen voormalig personeel en bestuur zijn € 0,1 mln lager dan begroot.

3. Goederen en diensten van derden

Het incidentele nadelige verschil van € 3,0 mln is opgebouwd uit de volgende tegenvallers:

- Hogere incidentele verzekeringskosten door meer premiekosten CAR-verzekering door verhoging aanneemsom AWZI-Velzen en een voorschot dat te laag in rekening is gebracht € 0,1 mln
- Hogere onderhoudskosten door calamiteiten (€ 0,9 mln) en meer preventief en correctief onderhoud op waterlopen (€0,5 mln) en gemalen (€ 0,2 mln) € 1,6 mln
- Kosten Hillegom: Uitbetaling Fonds Oeverherstel € 0,3 mln
- Verlaging begroting op basis van inschatting dat de begroting 2018 niet volledig uitgenut zou worden € 1,0 mln

4. Bijdragen aan derden

Het nadelige incidentele verschil van € 0,2 mln is veroorzaakt doordat een deel van de kosten vanuit het ministerie begroot zijn onder goederen en diensten van derden.

5. Toevoegingen voorzieningen/Onvoorzien

Bij de verkoop van de Grond Kwakkelwei is vervuiling geconstateerd. Met de koper is overeen gekomen dat de saneringskosten voor maximaal € 0,2 mln t.l.v. Rijnland komen. Voor deze saneringskosten is een voorziening gevormd. De storting in de voorziening wachtgeld- en pensioenverplichtingen is € 0,1 mln lager dan begroot.

7. Personeelsbaten

In 2018 waren er meer personeelsleden gedetacheerd. Dit levert een incidenteel voordelig verschil op van € 0,2 mln. Hiertegenover staat een incendeel nadeel van € 0,1 mln doordat er minder uitkeringen ontvangen zijn vanuit o.a. het UWV.

8. Goederen en diensten aan derden

Op de goederen en diensten aan derden zijn de volgende incidentele voor- en nadelen te melden:

Op de verkoop van grond is een nadeel van € 0,6 mln. Dit wordt veroorzaakt door enerzijds een nadeel van € 1,6 mln verkoop 2e deel Zandvoort wat niet heeft plaatsgevonden in 2018 en anderzijds door een voordeel van € 1,0 mln hogere opbrengst verkoop Kwakkelwei. De opbrengsten vanuit overige eigendommen zijn € 0,2 mln lager.

De opbrengsten uit overige eigendommen zijn € 0,4 mln. Het overige nadelige verschil van € 0,1 mln betreft diverse relatief kleinere afwijkingen.

9. Bijdragen van derden

Het incidentele voordelige verschil betreft een hogere bijdrage geboekt vanuit Schieland ten behoeve van de I&A samenwerking.

11. Interne verrekeningen

In 2018 zijn de uitgaven voor baggeren vanwege vertraging door PFOS € 2,0 mln lager.

Hierdoor is er incidenteel € 2,0 mln meer vrijgevallen uit de voorziening.

Het overige verschil van € 1,4 mln betreft hogere geactiveerde lasten. Bij de tweede bestuursrapportage is de oorspronkelijke begroting voor geactiveerde lasten verlaagd met € 2,5 mln van € 13,5 mln naar € 11,0 mln. Deze verlaging is ontstaan doordat alleen de IPM rollen, hun adviseurs en de vakspecialisten nog geactiveerd worden. Deze verlaging is in werkelijkheid ook op € 2,5 mln uitgekomen. Dat de geactiveerde uren nog altijd hoger zijn dan de begroting na wijziging komt doordat het aantal (ingehuurde) fte's bij projecten hoger is dan begroot. Dit heeft direct invloed op de te activeren uren. Er wordt op gestuurd dit omlaag te brengen, maar dit is nog niet op het gewenste niveau. De voortgang van de projecten speelt hierin een rol.

Bij de tweede bestuursrapportage is € 6,6 mln gereserveerd om minder uren te activeren voor watergebiedsplannen waardoor vanaf 2019 de geactiveerde lasten verder zullen dalen.

1.2.3 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen

Omschrijving	Saldo per 01-01-2018	toevoegingen (t.l.v. exploitatie)	onttrekkingen	Saldo per 31-12-2018
Overige bestemmingsreserves				
Reserve subsidie aanleg natuurvriendelijke oevers	0,3	-	-	0,3
Reserve toekomstige cao afspraken	0,7	-	0,7	-
Reserve frictiekosten SPP	2,0	-	-	2,0
Reserve PFOS saneringen	2,4	-	-	2,4
Reserve minder activeren watergebiedsplannen	-	6,6	-	6,6
Reserve baggerwerken	-	13,5	-	13,5
Reserve oeverherstel	0,3	-	-	0,3
Totaal overige bestemmingsreserves	5,7	20,1	0,7	25,1

Omschrijving	Saldo per 01-01-2018	toevoegingen (t.l.v. exploitatie)	onttrekkingen	Saldo per 31-12-2018
Voorziening wachtgeld- en pensioenverplichtingen DB	6,2	0,6	0,4	6,4
Totaal voor arbeidsgelateerde verplichtingen	6,2	0,6	0,4	6,4
Voorziening baggerwerken Rijnland	10,3	9,6	19,9	-
Totaal voor baggeren en saneren van waterlopen	10,3	9,6	19,9	-
Voorziening sanering Kwakkelwei	-	0,2	-	0,2
Totaal voor overige onderhoudswerkzaamheden	-	0,2	-	0,2
Totaal Voorzieningen	16,5	10,4	20,3	6,6

In de vastgestelde nota reserves en voorzieningen is het ontstaan, het doel en de omvang aangegeven. De onttrekkingen op de reserves zijn gelijk aan de begroting na wijziging. De uitgaven op de voorzieningen betreffen de werkelijke uitgaven na aftrek van subsidies/bijdragen. Een nadere specificatie is in de toelichting op de balans opgenomen.

1.2.4 Personele paragraaf

Het personeelsbeleid van Rijnland is geënt op de organisatiedoelstellingen. Ook in 2018 zijn belangrijke (bestuurlijke) thema's als participatie, deregulering, dienstverlening, innovatie en duurzaamheid leidend geweest bij de invulling en uitvoering van het personeelsbeleid. Onderstaand de belangrijkste resultaten.

Strategische Personeelsplanning (SPP)

Het anticiperen op en aansluiten bij de ontwikkelingen in de omgeving is van groot belang voor Rijnland. Om dit te faciliteren, werken we met een Strategisch Personeels Plan (SPP). Het SPP brengt in kaart welke externe en interne ontwikkelingen invloed hebben op de kerntaken van de organisatie en vervolgens mogelijk op de formatie, functies, rollen en de benodigde (organisatie)competenties.

Gezien het groeiende belang van een goede en passende personele bezetting in een tijd van veel veranderingen, is met ingang van 2018 de SPP als jaarlijks proces opgenomen in het organisatiestatuuut en de planning & control-cyclus van Rijnland.

Er is - naast het kwantitatieve deel - vooral uitgebreid aandacht besteed aan het kwalitatieve deel van SPP: wat vragen alle veranderingen van medewerkers op het gebied van kennis en competenties? Hierover is met de teamleiders gesproken, aan de hand van veranderthema's en de impact daarvan op hun team.

De centrale ontwikkelingsthema's die daaruit als belangrijkste naar voren zijn gekomen zijn;

- Flexibiliteit en (inter)persoonlijk leiderschap
- Communicatieve vaardigheden
- Regievoering
- Omgevingsbewustzijn
- Risicobewustzijn
- Innoverend vermogen en nieuwe technische kennis en vakmanschap.

Om strategische keuzes voor de langere termijn te maken, vindt op dit moment een "strategische reis" plaats. In de loop van 2019 zullen de uitkomsten daarvan op tafel liggen en zullen strategische keuzes worden gemaakt die van invloed kunnen zijn op bovenstaande uitkomsten. Het faciliteren van uitstroom of doorstroom naar een geschikte functie binnen of buiten de organisatie vraagt een zorgvuldige aanpak en forse inzet. Voor de kosten is een bestemmingsreserve frictiekosten SPP van € 2 mln beschikbaar.

Participatiewet

Rijnland is in 2016 gestart met de uitvoering van de Wet Banenafspraken, als een onderdeel van de Participatiewet. Het gaat hierbij om het realiseren van banen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en het ervoor zorgen dat deze medewerkers duurzaam geplaatst en begeleid worden.

In 2018 zijn er vijf nieuwe medewerkers via de participatiewet in dienst gekomen. Hiermee komt het totaal aantal gerealiseerde banen op 11,5 per 31 december 2018. Hiermee is het doel voor 2018 behaald. Naar mate de organisatieomvang groeit, dienen er meer banen gerealiseerd te worden.

Mobiliteit

Zoals het SPP duidelijk laat zien, is Rijnland gebaat bij een flexibel en toekomstbestendig personeelsbestand. Om daaraan concreet invulling te geven is in 2018 het Mobiliteitsbureau van start gegaan. Doel van het Mobiliteitsbureau is primair om de vraag naar en het aanbod van medewerkers bij elkaar te brengen. Het Mobiliteitsbureau heeft een actieve rol gespeeld bij het voorstellen en matchen van interne kandidaten met interne vacatures. Het Mobiliteitsbureau bevordert de interne doorstroom met gerichte inzet van instrumenten, zoals jobcarving, loopbaantrajecten, assessments en detachering. Ook wordt nadrukkelijker aandacht gegeven aan de instroomkant met arbeidsmarktcommunicatie en recruitment.

Integriteit

Er is geïnvesteerd in het levend houden van het thema integriteit en een actiever rol van het management daarbij. Hierbij zijn onderstaande maatregelen ingezet:

- Er is een *integrity officer* benoemd. Daarmee is een organisatiemanager eigenaar van het thema geworden.
- Integriteit is in het bedrijfsvoeringsplan ondergebracht onder het hoofdthema 'Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen'. Daarmee is het thema beter geborgd in de organisatie.

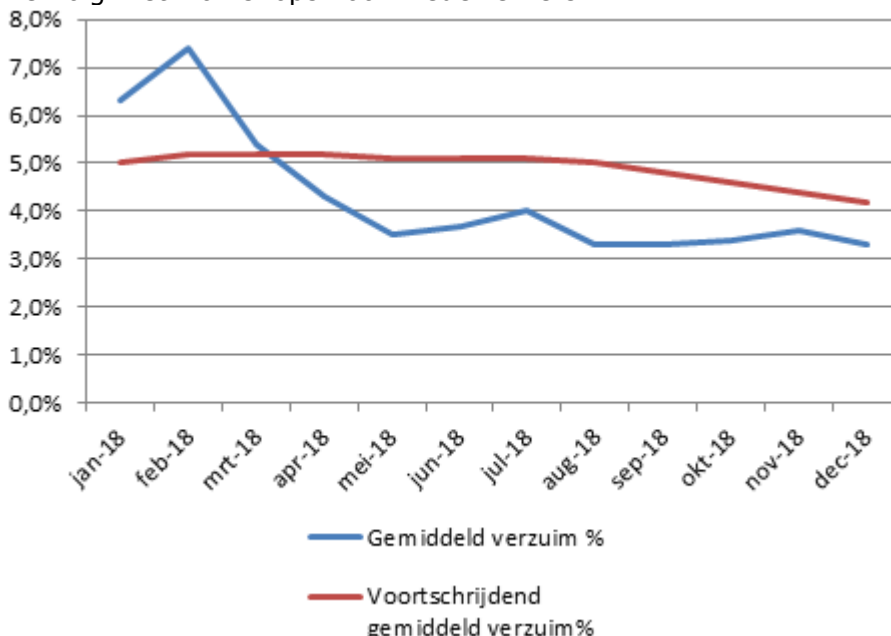
In totaal hebben dertien medewerkers een beroep gedaan op de vertrouwenspersonen van Rijnland. In twee gevallen betrof dit een integriteitskwestie en in één geval betrof het een kwestie omtrent ongewenste omgangsvormen. Deze bestonden uit verzoeken tot ondersteuning bij het bespreekbaar maken dan wel om informatie. De overige tien contacten betroffen arbeidsgelerateerde zaken. Alle contacten hebben niet geleid tot een formele melding/klacht.

Ziekteverzuim

Het totale verzuimpercentage in 2018 was 4,2%. Dit is een daling ten opzichte van 2017 met 0,8%. Deze daling wordt ingegeven door een lager aandeel van langdurige uitval (langer dan 44 dagen). Het verzuimpercentage openbaar bestuur en overheidsdiensten (bron CBS) bedroeg in 2017 5,4%. Landelijke cijfers over 2018 zijn op dit moment nog niet beschikbaar.

De meldingsfrequentie is het gemiddeld aantal ziekmeldingen per medewerker per jaar. De totale meldingsfrequentie in 2018 was 1,2 in 2017 was dit ook 1,2.

De directie heeft in april 2018 een verzuimaanpak vastgesteld om het verzuim (nog meer) te doen dalen. Het nieuwe verzuimbeleid dat is vastgesteld, gaat uit van eigen verantwoordelijkheid en legt het accent op wat een medewerker nog wél kan. Alle leidinggevenden hebben een workshop verzuim en gedrag gevolgd en dit krijgt in 2019 een vervolg met workshops voor medewerkers.

Veilig en Gezond werken

Op een groot deel van de Rijnland installaties is een RI&E (Risico Inventarisatie en Evaluatie) uitgevoerd. Vanwege de zorgvuldigheid bij het uitvoeren loopt dit nog door naar 2019. Er is tevens een aanvang gemaakt om de algemene Rijnland brede RI&E te actualiseren, deze dient half 2019 gereed te zijn.

Formatie en personeelsbestand

Het personeelsbestand zag er op 31-12-2018 als volgt uit (werkelijke bezetting):

Personeelsbezetting naar geslacht	personen 2017	Fte 2017	personen 2018	Fte 2018
Mannen	477	465,8	504	491,9
Vrouwen	207	176,1	220	189,1
Totaal	684	641,9	724	681,0

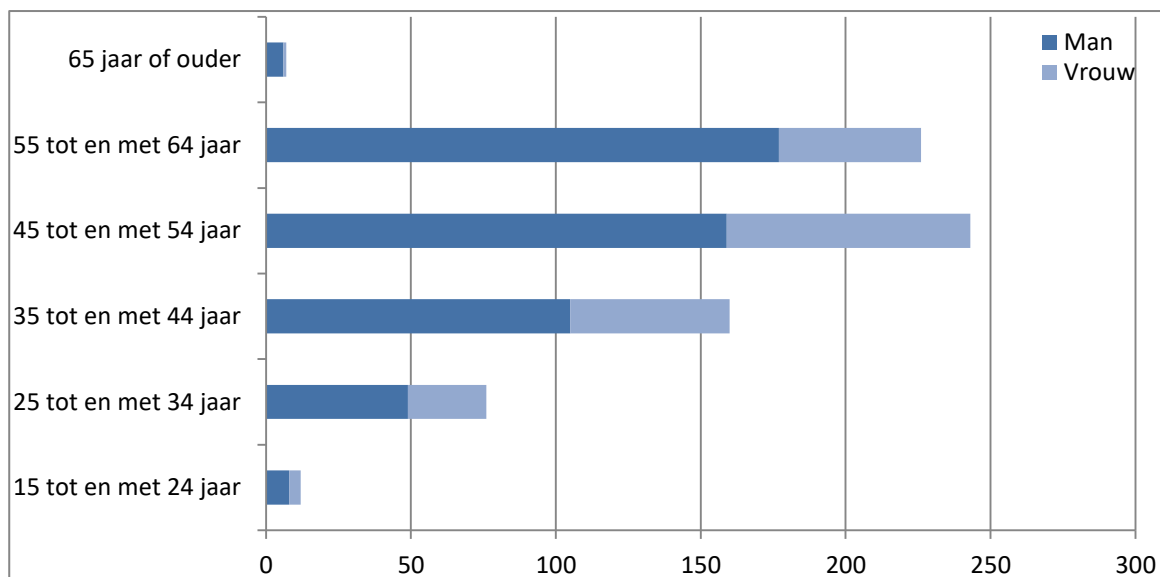
In-, door-, en uitstroom personeel	2017	2018
In dienst getreden	37	100
Functiewijziging	46	25*
Uit dienst getreden	44	54

**Dit aantal is gebaseerd op Kwartaal 2 t/m kwartaal 4 2018, door de invoer van een nieuwe registratiemethode ontbreken gegevens van het eerste kwartaal.*

Leeftijdsofbouw

Onderstaande grafiek laat de leeftijdsopbouw zien per 31-12-2018. Als gevolg van de vele instroom in 2018 is de gemiddelde leeftijd weer licht gedaald. Het is noodzakelijk om een verjonging van ons personeelsbestand te bewerkstelligen om daarmee over een duurzaam inzetbare bezetting te beschikken en een toekomstbestendige organisatie te vormen. Dit krijgt ook aandacht binnen Strategische Personeelsplanning.

Gemiddelde leeftijd	2016	2017	2018
Mannen	49,1	49,3	49,0
Vrouwen	45,5	46,3	46,4
Totaal	48,0	48,4	48,2

1.2.5 Waterschapsbelastingen

Opbrengsten

De totale bruto belastingopbrengst bedraagt € 204,0 mln. (begroot na wijziging: € 202,9 mln.) Het verschil wordt veroorzaakt door hogere opbrengsten bij de ingezetenenomslag (€ 0,2 mln), omslag gebouwd (€ 0,5 mln), zuiveringsheffing huishoudens en bedrijven (€ 0,3 mln) en verontreinigingsheffing bedrijven (€ 0,1 mln).

Kwijtscheldingen/oninbaar

Het verloop van kwijtschelding/oninbaar is als volgt:

Indicatoren kwijtschelding/oninbaar	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2018	Rekening 2017
Kwijtschelding			
Aantal woonruimten ingezetenenomslag	29.897	30.000	28.545
Aantal v.e. zuiveringsheffing	59.201	60.000	56.806
Kwijtgescholden bedrag x € 1,00	6.528.456	6.588.000	6.181.073
Oninbaar x € 1,00			
Ingezetenen	343.634	263.500	314.267
Gebouwd, Ongebouwd en Natuurterreinen	154.790	0	158.158
Zuiveringsheffing en Verontreinigingsheffing	762.613	456.800	529.734
Totaal oninbaar	1.261.037	720.300	1.002.159

Kwijtschelding

Er zijn in totaal 35.660 (2017 – 34.485) verzoeken ingediend.

Deze verzoeken worden zoveel mogelijk via het Inlichtingenbureau getoetst en automatisch afgehandeld (60,2%). Het percentage toegewezen verzoeken is met 82,1% hoger dan vorig jaar (78,6%) en hoger dan begroot (80%). Doordat meer kwijtscheldingsverzoeken zijn ingediend en er daarvan meer zijn toegewezen ligt het bedrag wat gemoeid is met de kwijtscheldingsverzoeken in 2018 € 0,3 mln hoger dan in 2017 (€ 6,2 mln).

Net als vrijwel alle waterschappen voert Rijnland een ruim kwijtscheldingsbeleid (100% van de bijstandsnorm). Het zijn vooral gebruikers van woonruimten die kwijtschelding krijgen voor de watersysteemheffing en de zuiveringsheffing. Per 2013 zijn de kwijtscheldingsmogelijkheden van waterschappen verder verruimd voor zelfstandigen zonder personeel (ZZP-ers) en door de kosten voor kinderopvang erbij te betrekken. Rijnland laat het beleid rondom kwijtschelding uitvoeren door de gemeenschappelijke regeling BSGR (Belasting Samenwerking Gouwe-Rijnland). Het beleid is geharmoniseerd met de gemeenten binnen deze samenwerking.

Oninbaar

Door een opschoning van vorderingen ouder dan 5 jaar is het percentage oninbaar in 2018 0,62% van de bruto belastingopbrengst 2018. Door deze opschoning over meerdere oude jaren is dit hoger dan de norm van maximaal 0,50 % zoals vastgelegd in de dienstverlenings-overeenkomst (DVO) met de BSGR en hoger dan het in de begroting 2018 opgenomen percentage van 0,37.

Prestatie-indicatoren	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2018	Rekening 2017
Perceptiekosten als percentage van de belastingopbrengst	2,71%	3,50%	2,91%
Bedrag oninbaar	1.261.037	720.300	1.002.159
Bedrag oninbaar als percentage van de belastingopbrengst	0,62%	0,37%	0,50%
Bedrag kwijtschelding	6.528.456	6.588.000	6.181.073
Bedrag kwijtschelding als percentage van de belastingopbrengst	3,20%	3,42%	3,10%
Percentage toegewezen kwijtscheldingsverzoeken	82,10%	80,00%	78,60%
Kwijtscheldingsnorm	100,00%	100,00%	100,00%

Netto opbrengsten per categorie

(x € 1 mln)	Jaarrekening	Begroting na wijziging	Verschil	%
1. Opbrengst ingezetenen	53,3	53,3	-	0,0 % V
2. Opbrengst gebouwd	49,4	49,0	0,4 V	0,8 % V
3. Opbrengst ongebouwd/overigen	4,1	4,1	-	0,0 % V
4. Opbrengst wegen	2,8	2,8	-	0,0 % V
5. Opbrengst natuur	0,1	0,1	-	0,0 % V
6. Opbrengst zuiveringsheffing bedrijven	18,0	18,1	0,1 N	0,6 % N
7. Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens	68,1	68,0	0,1 V	0,1 % V
8. Opbrengst verontreinigingsheffing	0,4	0,3	0,1 V	33,3 % V
Totaal	196,2	195,7	0,5 V	0,3 % V

Belastingtarieven 2018		
Ingezetenenomslag	€ 105,40	Per woonruimte
Omslag gebouwd	0,0267%	Van de WOZ-waarde
Omslag ongebouwd overig	€ 82,75	Per hectare
Omslag ongebouwd wegen	€ 331,00	Per hectare
Omslag ongebouwd natuur	€ 4,00	Per hectare
Zuiveringsheffing	€ 57,10	Per v.e.
Verontreinigingsheffing	€ 57,10	Per v.e.

Opbrengst ingezetenen/Zuiveringsheffing huishoudens

Als gevolg van minder ingediende kwijscheldingsverzoeken en meer heffingsplichtigen woonruimten (verbeteren kwaliteit van de bestanden) dan begroot liggen de werkelijke opbrengsten in totaliteit € 0,2 mln hoger dan waarmee in de gewijzigde begroting rekening was gehouden.

Opbrengst gebouwd

Er is nog een prognose opgenomen voor nog op te leggen aanslagen gebouwd over 2018 (€ 0,3 mln) vanwege nieuwbouw en WOZ-bezwaren welke nog afgehandeld moeten worden. Als gevolg van toename van de WOZ-waarden met ca. 7% t.o.v. 2017 liggen de werkelijke opbrengsten € 0,4 mln hoger dan de gewijzigde begroting. In de gewijzigde begroting 2018 is nog uitgegaan van 6,5% WOZ-waarden ontwikkeling t.o.v. 2017.

Lastendruk

In 2018 is in de begroting uitgegaan van een lastendrukstijging van 2%.

Debiteurenstand

Einde jaar is de debiteurenstand openstaande belastingvorderingen € 10,4 mln. (2017 € 11,8 mln.). In het laatste kwartaal 2017 zijn er aanslagen inzake oude heffingsjaren opgelegd waardoor debiteurenstand 2017 hoger ligt dan in 2018.

Indicatoren kwijschelding/oninbaar	Rekening 2018	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2018	Rekening 2017
Ingezetenen, aantal heffingsplichtige woonruimten	538.379	537.346	534.500	532.403
Gebouwd, WOZ-waarden x € 1 mln	184.342	183.217	179.097	172.088
Ongebouwd, aantal heffingsplichtigen hectaren	49.540	49.408	49.650	49.968
Natuurterreinen, aantal heffingsplichtige hectaren	20.559	20.450	21.450	20.572
Wegen, aantal heffingsplichtige hectaren	8.266	8.337	8.500	8.346
Zuiveringsheffing, aantal heffingsplichtige vervuilingseenheden	1.564.322	1.561.762	1.546.000	1.541.579
Verontreinigingsheffing, aantal heffingsplichtige vervuilingseenheden	8.036	8.000	8.000	8.037

1.2.6 Risicoparagraaf en weerstandsvermogen

Algemeen

In deze paragraaf wordt de stand van zaken behandeld van de in de programmabegroting 2018 gepresenteerde restrisico's en overige niet begrote, optredende risico's in 2018. Restrisico's zijn de risico's die overblijven na genomen of te nemen beheersingsmaatregelen. Een risico hoeft niet per sé een bedreiging te zijn. 2018 laat zien dat Rijnland meerdere kansen heeft „gepakt“ zoals een grondverkoop. De aantrekkende conjunctuur heeft geleid tot meer belastingopbrengsten.

De gedurende 2018 opgetreden risico's werden of voldoende beheerst (o.a. piekbuien, persleidingbreuken, diverse projectmatige risico's) of hebben geleid tot hogere uitgaven (calamiteit awzi Zwaanshoek). Onder de streep was sprake van een bescheiden positief jaarrekeningresultaat, met name omdat de grootste begrotingswijzigingen in de bestuursrapportages reeds waren meegenomen.

Weerstandsvermogen

Algemene reserves

Voor de hoogte van de algemene reserves worden de volgende criteria geformuleerd:

1. de algemene reserves moet een ondergrens hebben die is afgeleid van de jaarlijkse exploitatiekosten
2. de weerstandscapaciteit moet een afgeleide zijn van de belangrijkste risico's.

Beseft moet worden dat de hoogte van de algemene reserves eerder een bestuurlijke keuze is dan een bedrijfseconomische afweging; in theorie hoeft een waterschap als autonome overheidsinstantie met een eigen belastingheffing geen algemene reserves aan te houden. De ondergrens van de algemene reserves is bepaald op 5% van de jaarlijkse begrote netto-exploitatiekosten (voor egalisatie). Op basis hiervan zou de hoogte van algemene reserves in totaal minimaal € 9,7 mln. moeten bedragen. De hoogte van de algemene reserve bedraagt € 10,5 mln en is in 2018 niet gewijzigd.

Restrisico's

Eind 2018, begin 2019 is sprake van enkele langlopende, risicovolle dossiers die zich nog niet in de fase van afronding bevinden. Het betreft overwegend incidenten met een langdurig afwikkelingstraject. De stand van zaken per restrisico is in dezelfde tabel weergegeven. Updates volgen via de bestuursrapportages.

	Omschrijving restrisico (met portefeuillehouder)	Stand van zaken eind 2018
1	PFOS-sanering (v.d. Sande) Vanwege het blusmiddelincident op Schiphol in de zomer van 2008 is de bodem onder vijf opslagbassins, waarin tijdelijk blusmiddel bevattend water is opgeslagen, vervuild met PFOS. Hoewel Rijnland zichzelf niet verantwoordelijk acht, heeft op 17 juli 2014 de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State het beroep tegen een handhavingsbesluit van de provincie Noord-Holland voor de slibsanering ongegrond verklaard. De verontreiniging onder de bassins wordt nog altijd beheerst, zodat de verontreiniging zich niet verder verspreidt. Het Rijk heeft nog geen normen voor PFOS, PFOA en of andere stoffen uit de PFAS-groep vastgesteld voor (water)bodem. De normen kunnen leiden tot hogere kosten voor het baggerprogramma, zeker als de PFAS-problematiek groter is dan verwacht. PFOS in baggerwerken (Langeslag) Relevant is dat tijdens enkele baggerwerken eveneens PFOS is aangetroffen.	Inmiddels zijn pfos-normen vastgesteld voor de bodem door de provincie en normen voor hergebruik door de gemeente Haarlemmermeer. Dit betekent onder meer dat bij een eventuele sanering een restverontreiniging mag achterblijven en de gebruiksbeperkingen voor grond en bagger zijn afgenomen. Landelijke normering lijkt aanstaande. Landelijke normen kunnen voor de markt aanleiding zijn efficiënte saneringsmethoden te ontwikkelen, die er tot op heden nauwelijks of niet zijn. De huidige beheersing van de verontreiniging duurt voort en er is geen reden aan te nemen dat het bevoegd gezag alsnog een saneringsverplichting gaat opleggen. De beheersing leidt namelijk ook tot enige vermindering van het PFOS-gehalte in de bodem. In 2019 zal gekeken worden naar de effectiviteit van de beheersmaatregel; hoeveel wordt door betrokken partijen uitgegeven aan met name het zuiveren van het te lozen water en welke milieuwinst wordt daarmee behaald. De feitelijke risico's voor de baggerwerken zijn een opgelopen vertraging in 2018. Meer hierover in het programma Voldoende Water.

	Omschrijving restrisico (met portefeuillehouder)	Stand van zaken eind 2018
2	Hogere of lagere kapitaallasten dan begroot? (Pluckel, allen) De grootste kostenpost van Rijnland betreft de kapitaallasten. De afschrijvingskosten over 2018 worden mede bepaald door de circa 60 projecten die gedurende 2018 worden opgeleverd. Wijzigingen in de opleverdatum of de projectuitgaven kunnen een significant effect hebben op deze begroting.	De rente- en afschrijvingskosten liggen per saldo € 0,3 mln lager dan de bijgestelde begroting. In de begrotingswijzigingen waren de kapitaallasten reeds verlaagd met € 1,9 mln als gevolg van minder opgeleverde projecten en een latere behoefte aan leningen.
3	Meer onderhoud dan begroot, minder effluentkwaliteit (Haan, Langeslag) Het risico bestaat dat correctief onderhoud – mede door nog steeds groeiend inzicht in de assets – hoger uitkomt dan begroot. Een risico dat hier mee samenhangt, is het voldoen aan de lozingseisen van de awzi's. De komende drie jaar werkt Rijnland aan een ingrijpend renovatieprogramma van de awzi's. De uitvoering van dit programma verhoogt tijdelijk het risico op een mindere effluentkwaliteit (nutriënten).	In de bestuursrapportage was het correctief onderhoud reeds met € 1,0 mln verhoogd, overwegend voor de awzi's. Door aanvullend correctief onderhoud in de laatste maanden van 2018 is wederom sprake van een overschrijding, i.c. € 2,2 mln. In enkele gevallen was sprake van een acute situatie (herstel calamiteit awzi Zwaanshoek, herstel kade Boskoop rond Kerstmis). Voor de lange termijn heeft Rijnland adequate asset managementmaatregelen geraamd. De effluentkwaliteit werd op 55% van de awzi's gehaald. Meer informatie staat in de Effect- en Middelenmonitor 2018.
4	Personele (rest)risico's (Kastelein) De kans bestaat dat het personele budget over 2018 niet toereikend is. Uitdagingen zijn onder meer: • Vergrijzing en een krappe arbeidsmarkt. • Ook doen zich frequent ontwikkelingen voor die vragen om extra 'handjes'. • Het werk of vakgebied vraagt om aangescherpte of nieuwe vaardigheden die niet door eenieder voldoende kunnen worden waargemaakt. •	Over 2018 is sprake van minder fte's dan begroot, terwijl de personele kosten licht hoger uitpakken. De overschrijding van € 0,7 mln betreft overwegend inhuurkrachten voor projecten. Deze kosten drukken niet op 2018, maar worden geactiveerd c.q. verdeeld over de afschrijvingstermijn van de betreffende projecten.
5	Financiering te herstellen calamiteiten (allen) Jaarlijks heeft Rijnland te maken met diverse en uiteenlopende calamiteiten. De oorzaken kunnen zowel extern als intern zijn. De bestrijding en het herstel naar de oorspronkelijke of gewenste situatie vergt een noodzakelijke financiering die vaak niet begroot is. Persleidingbreuken en piekbuien zijn hiervan terugkerende voorbeelden.	Er was sprake van enkele langdurige calamiteuze situaties, zoals 7 persleidingbreuken. De grootste hiervan, op awzi Zwaanshoek, heeft aanzienlijke directe herstelkosten, die in de tweede bestuursrapportage gedeeltelijk als begrotingswijziging zijn opgenomen (zie onder risico 3). Iedere calamiteit is door het college geëvalueerd.
6	Juridische risico's (meerdere poho's) Rijnland heeft in 2016 diverse rechtszaken c.q. juridische risico's lopen. In bijna alle gevallen is sprake van los van elkaar staande incidenten en lopen (hogere) beroepen, zoals: a) Kustversterkingen in Katwijk en Noordwijk kans op claims op nadeelcompensatie. b) Gerechtelijke procedures opstalrechten	a. <i>Nadeelcompensaties (Pluckel):</i> Voor het Kustwerk Katwijk zijn de nadeelcompensatieverzoeken op zes na afgewikkeld. De nadeelcompensatieverzoeken en bijbehorende concept-adviezen over de kustversterking Noordwijk zijn afgerond. De kosten, inclusief de bijbehorende advisering, zijn gesubsidieerd via het HWBP-2. b. <i>Opstalrechten' (V.d. Sande):</i> Het gerechtshof Amsterdam heeft Rijnland op 12 juni 2018 in het gelijk gesteld. SBOH is in cassatie gegaan bij de Hoge Raad. Er zal eerst een conclusie door de Procureur Generaal worden uitgebracht voordat er een uitspraak komt.
7	Meer opbrengsten? (Pluckel) Een positief risico is dat gedurende 2018 sprake is van meer – voornamelijk incidentele – opbrengsten dan begroot. Mede vanwege het voorzichtigheidsprincipe heeft Rijnland niet alle mogelijke incidentele opbrengsten begroot. Het betreft met name boekwinsten op de mogelijke verkoop van terreinen.	In de tussentijdse begrotingswijzigingen was reeds rekening gehouden met niet begrote boekwinsten. De grootste betrof de verkoop van een grondperceel in Katwijk.

	Omschrijving restrisico (met portefeuillehouder)	Stand van zaken eind 2018
8	Tariefdifferentiatie ongebouwd wegen (Pluckel) De Hoge Raad heeft op 9 november 2018 de uitspraak van de rechtbank Overijssel over de verharde openbare wegen bevestigd. De uitspraak is dat de tariefdifferentiatie voor ongebouwd wegen zich alleen mag uitstrekken over verharde weggedeelten, en niet zoals nu inclusief onverharde weggedeeltes. Dit betekent dat de belastingcategorie overige ongebouwd een deel van de waterschapsbelastingen van de wegeigenaren voor zijn rekening moet nemen, wat kan leiden tot een tariefsverhoging van ca. 10% voor ongebouwd overig.	Door de uitspraak van de Hoge Raad op 9 november 2018 kan de tariefdifferentiatie niet meer worden toegepast op onverharde weggedeelten. Bij benadering zou kan vanaf 2019 € 0,7 mln minder aan watersysteemheffing voor ongebouwd opgelegd kunnen worden. Aangezien alleen de provincie Noord-Holland bezwaar heeft gemaakt tegen de aanslag 2018 betekent dat vooralsnog alleen aan de provincie Noord-Holland restitutie moet worden verleend (omvang: € 0,03 mln). De financiële gevolgen 2018 en 2019 kunnen opgevangen worden binnen de egalisatiereserves ongebouwd. Om de gevolgen van het arrest voor Rijnland exact in beeld te kunnen brengen onderzoekt een extern bureau op dit moment de eventuele gevolgen en de mogelijke oplossingen. Een update volgt in de bestuursrapportages.
9	Asbest verwijderen van daken (Langeslag, Haan) Nieuwe wetgeving verplicht Rijnland om asbest van daken te verwijderen vóór eind 2024.	Rijnland heeft een eerste globale inventarisatie op enkele locaties gedaan. Dit gaf geen voldoende beeld van de mogelijke kosten. In de renovaties van projecten is asbestsanering van daken nog niet vanzelfsprekend. Vanaf 2019 wordt dit rechtgezet.

1.2.7 Financiering

Voor de financiering van de materiële- en financiële vaste activa maakt Rijnland gebruik van interne middelen zoals reserves en voorzieningen en van in voorgaande jaren afgesloten langlopende geldleningen. Voor zover deze middelen niet toereikend zijn, worden de vaste activa gefinancierd met vlottende schuld en nieuwe langgeldleningen. Vlottende schuld bestaat uit aangetrokken kortgeld en het verschil tussen vlottende activa en de overige vlottende passiva.

Het wettelijke kader hierbij is de Wet financiering decentrale overheden (FIDO) die voorschrijft tot welk bedrag kortlopende geldleningen mogen worden afgesloten. Voor Rijnland betekent deze kasgeldlimiet dat in 2018 de kortgeldschuld gemiddeld per kwartaal maximaal € 51,5 mln mag bedragen.

Overzicht kasgeldlimiet per kwartaal

x € 1 mln	Netto vlottende schuld 1e kwartaal 2018	Netto vlottende schuld 2e kwartaal 2018	Netto vlottende schuld 3e kwartaal 2018	Netto vlottende schuld 4e kwartaal 2018
primo maand 1	-43,6	-80,6	-49,0	-17,5
primo maand 2	-60,9	-84,1	-47,6	-24,9
primo maand 3	-69,7	-68,9	-8,8	-35,1
Gemiddeld	-58,1	-77,9	-35,1	-25,8
Kasgeldlimiet (KGL)	51,5	51,5	51,5	51,5
Ruimte onder KGL	0,0	0,0	16,4	25,7
Overschrijding KGL	-6,6	-26,4	0,0	0,0
Begrotingstotaal	224	224	224	224
Percentage	23%	23%	23%	23%
Kasgeldlimiet	51,5	51,5	51,5	51,5

Ook moet aan de in deze wet beschreven renterisiconorm worden voldaan. Uitgangspunt voor het invoeren van deze renterisiconorm is het streven naar een spreiding van looptijden van langgeldleningen met het oog op een beperking van renterisico's. Rijnland voldoet hier ruim aan. Het in 2018 op langgeld afgeloste bedrag ad. € 31,2 mln blijft ruim binnen de renterisiconorm van € 67,2 mln.

Er zijn bij Rijnland in 2018 geen ontwikkelingen die ten opzichte van voorgaande jaren een relevante invloed uitoefenen op het risicoprofiel, de financiële posities, de vermogenswaarden en de geldstromen. Derhalve kan het risicoprofiel van de Rijnlandse financiering als laag worden gekenschetst. In de leningenportefeuille vaste schuld bevindt zich geen enkele lening met de mogelijkheid van renteherziening tijdens de looptijd. Krediet-, koers- en valutarisico's worden niet gelopen. Het gemiddelde rentepercentage van de langgeldportefeuille is 1,849%.

Bij de start van 2018 bedroeg de Rijnlandse financieringsbehoefte € 59,4 mln. In de begroting was rekening gehouden met € 85,8 mln. De financieringsbehoefte is in de loop van 2018 toegenomen tot € 105,9 mln (begroting € 161,7 mln).

De specificatie van de mutatie in de financieringsbehoefte is als volgt:

Mutatie in de financieringsbehoefte 2018	Jaarrekening	Begroting
Beginstand financieringsbehoefte 2017	€ 59,4 mln	€ 85,8 mln
Aflossing langgeldleningen	€ 31,2 mln	€ 31,2 mln
Afname reserves en voorzieningen	€ -9,4 mln	€ 3,0 mln
Investerings excl. Baggerwerken (netto)	€ 74,2 mln	€ 93,0 mln
Totaal bestedingen	€ 155,4 mln	€ 213,0 mln
Afschrijvingen	€ 49,5 mln	€ 51,3 mln
Eindstand financieringsbehoefte 2018	€ 105,9 mln	€ 161,7 mln

De dekking van de financieringsbehoefte ultimo 2018 van € 105,9 mln is als volgt:

Dekking financieringsbehoefte 2018	Jaarrekening	Begroting
Nieuwe vaste geldleningen	€ 50,0 mln	€ 110,2 mln
Kortgeldleningen	€ 49,7 mln	€ 51,5 mln
Netto vlottende schuld (excl. Kortgeld)	€ 6,2 mln	€ -
Totaal	€ 105,9 mln	€ 161,7 mln

Rijnlands uitgangspunt bij het aantrekken van vreemd vermogen is een zo voordelig mogelijke financiering van de vaste activa, met inachtneming van de financieringsvoorschriften. Conform het delegatie- en mandaatbesluit is het college van dijkgraaf en hoogheemraden gemachtigd tot het aangaan van geldleningen.

De rentepercentages over 2018 bedroegen:

- afgesloten langlopende geldleningen	1,876% (begroting: 1,800%)
- nieuw afgesloten langgeldleningen	1,070% (begroting: 1,700%)
- af te sluiten kortlopende geldleningen -/-	0,258% (begroting: 0,000%)
- Reserves en voorzieningen	0,000% (begroting: 0,000%)
- netto vlottende schuld	0,000% (begroting: 0,000%)

Renteomslag

Er wordt pas overgegaan tot het aantrekken van externe financieringsmiddelen als de liquiditeitspositie van het waterschap daar aanleiding toe geeft. Mede gelet op het bovenstaande worden de beschikbare financieringsmiddelen niet aangewend voor financiering per project maar voor de financiering van het gehele complex van vaste activa. Het omslagpercentage voor 2018 over de boekwaarde per 1 januari is 1,45 (begroot 1,63).

1.2.8 Stand van zaken Rijnlandse verbonden partijen 2018

I. GR Slibverwerking 2009 (als aandeelhouder in HVC)	
Naam	GR Slibverwerking 2009
Vestigingsplaats	Rotterdam
Rechtsvorm	gemeenschappelijke regeling
Wat levert het Rijnland op als klant	Voorzieningszekerheid slibverwerking op een duurzame wijze tegen een aanvaardbare prijs. Zie ook toetsingskader opt-outregeling HVC. Vastgesteld in de VV van 26-1-2011.
Voordelen op kosten, kwaliteit en kwetsbaarheid	Optimalisatie in de slibketen met het zoveel mogelijk beperken van de slibproductie en daardoor kosten beperken en op termijn opbrengsten te genereren. Met een grote partner als HVC vermindert de kwetsbaarheid van het slibverwerkingsproces. Met HVC kunnen duurzaamheids- en efficiencydoelstellingen gerealiseerd worden waarvoor de vijf waterschappen alleen te klein zijn en niet de kennis en ervaring voor kunnen mobiliseren.
Bestuur en evt. toezicht	Dagelijks bestuur bestaande uit db-leden van de vijf deelnemende waterschappen met een voorzitter van Rijnland. Toezicht op HVC door een Raad van commissarissen met vijf leden, waaronder een commissaris expliciet namens de waterschappen.
Jaar van oprichting/instelling	GR vanaf 2009
Vertegenwoordiging Rijnland	Hoogheemraad in algemeen en dagelijks bestuur.
Algemene doelstelling / businesscase	Voorzieningszekerheid slibverwerking op een duurzame wijze tegen een aanvaardbare prijs. Zie ook toetsingskader opt-outregeling HVC. Vastgesteld in VV van 26-1-2011.
Beoogde resultaten voor 2018	Optimalisatie in de slibketen met het zoveel mogelijk beperken van de slibproductie: duidelijkheid verkrijgen over de uitgestelde fosfaatterugwinning met de bedoeling dit te bespoedigen. Zorgen voor een gematigde tariefsontwikkeling en het onderbezettingsverlies van de slibverbrandingsinstallatie tot een minimum beperken.
Gerealiseerde resultaten 2018	Volledige bezetting slibverbrandingsinstallatie is geslaagd. Fosfaatterugwinning start niet eerder dan 2019. De eventuele financiële baten hiervan zijn nog onzeker. Terugwinning van andere grondstoffen uit zuiveringsslib wordt onderzocht. Tariefverlaging met ingang van 2019 gerealiseerd.
Eigen vermogen (peildatum)	€ 0 (eind 2018)
Vreemd vermogen (peildatum)	€ 0 mln (eind 2018)
Rijnlands financieel belang	Deelneming in HVC via GR € 11.345
Wijziging in Rijnlands belang?	Nee

II. NWB	
Naam	Nederlandse Waterschapsbank
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap
Wat levert het Rijnland op als klant	De aandelen van de NWB zijn voor 81% in handen van de waterschappen, waaronder Rijnland. Hiermee is Rijnland verzekerd van een efficiënte en effectieve toegang tot geld- en kapitaalmarkten.
Voordelen op kosten, kwaliteit en kwetsbaarheid	Vanwege de economische crisis zijn er strengere internationale richtlijnen (Basel-3) waardoor voorlopig geen dividend aan de aandeelhouders wordt uitgekeerd. Voorheen was dit wel het geval en een extra motivatie om een aandelenpakket aan te houden. Gezien de winstgevendheid van de bank komt dividenduitkering vanaf 2018 weer in zicht. De NWB opereert op een traditionele manier met een laag risicoprofiel en is daarmee een bovengemiddeld betrouwbare financier. Dit draagt bij aan een stabiele renteontwikkeling.
Bestuur en evt. toezicht	Driehoofdige directie, onder toezicht van Raad van commissarissen met 8 leden.
Jaar van oprichting/instelling Vertegenwoordiging Rijnland Algemene doelstelling / businesscase	1953 (na de watersnoodramp) Hoogheemraad in Algemene vergadering van Aandeelhouders De aandelen van de NWB zijn voor 81% in handen van de waterschappen, waaronder Rijnland. Hiermee is Rijnland verzekerd van een efficiënte en effectieve toegang tot geld- en kapitaalmarkten.
Beoogde resultaten voor 2018	Het voldoen aan Basel 3-normering (eigen vermogen) per 1 januari 2019. Hiervoor aanvullend hybride vermogen aantrekken (eigen/vreemd vermogen met een gemengd karakter). Er is in 2016 en 2017 al hybride vermogen aangetrokken van provincies om aan de Basel 3-norm te voldoen maar dit is nog niet toereikend.
Gerealiseerde resultaten 2018	In 2018 nog geen besluit over een verlicht regime van Basel-3 voor banken met een publieke taak. Dan zou de NWB eerder aan de kapitaaleisen voldoen en kan weer dividend worden uitgekeerd. In 2018 is de volledige winst over 2017 weer gereserveerd voor vermogensopbouw.
Eigen vermogen (peildatum) Vreemd vermogen (peildatum) Rijnlands financieel belang	€ 1.628 mln (eind 2017) € 85.168 mln (eind 2017) Deelneming € 825.000, vanaf 2012 tot nader order geen dividenduitkering meer vanwege vereiste vermogensopbouw op grond van Basel-3. Met ingang 2019 komt dividenduitkering naar verwachting weer geleidelijk op gang.
Verandering Rijnlands belang?	Nee

III. Meergrond	
Naam	MeerGrond, be- en verwerking van baggerspecie
Vestigingsplaats	Hoofddorp
Rechtsvorm	Vennootschap onder firma
Wat levert het Rijnland op als klant	Bedrijfsvoering is gestaakt. Aanloopfase van het project inrichting van het terrein als onderdeel van Park-21 zodat zo spoedig mogelijk (maar niet eerder dan 2018) opgeleverd kan worden en de grond aan de gemeente Haarlemmermeer kan worden geleverd.
Voordelen op kosten, kwaliteit en kwetsbaarheid	Geen, functie als strategisch baggerdepot voor Rijnland is achterhaald. Nu heeft een verantwoorde ontmanteling en oplevering aan de gemeente conform de afspraken prioriteit.
Bestuur en evt. toezicht	Drie bestuursleden, managementteam bestaande uit 4 leden
Jaar van oprichting/instelling	1999
Vertegenwoordiging Rijnland	Hoogheemraad in bestuur en ambtenaar in MT
Algemene doelstelling / businesscase	Het doel was om op een kosteneffectieve manier baggerspecie te verwerken. De oorspronkelijke doelstelling (voorzieningzekerheid) is achterhaald. Nu wordt gestreefd naar een bedrijfseconomisch zo verantwoorde beëindiging van het bedrijf.
Beoogde resultaten voor 2018	Beheer van het terrein zonder incidenten en overlast voor de omgeving. Vaste kosten zoveel mogelijk verder beperken. Druk houden op de gemeente voor totstandkoming van de MER die nodig is voordat de benodigde omgevingsvergunning kan worden aangevraagd.
Gerealiseerde resultaten 2018	De instandhoudingskosten zijn tot een minimum teruggebracht. MER van de gemeente Haarlemmermeer is weer uitgesteld. Start werkzaamheden onzeker. Alternatieve tijdelijke gebruiksmogelijkheden van het terrein worden verkend.
Eigen vermogen (peildatum)	-/- € 0,7 mln (eind 2018)
Vreemd vermogen (peildatum)	€ 0,2 mln (eind 2018)
Rijnlands financieel belang	Storting participatie € 60.000
Wijziging in Rijnlands belang?	Nee

IV. SBG	
Naam	Stichting Beheer van het Gemeeneland
Vestigingsplaats	Leiden
Rechtsvorm	Stichting
Wat levert het Rijnland op als klant	Niet meer van toepassing, Rijnland maakt geen gebruik meer van sale and leaseback. Het Polderhuis in Hoofddorp is via Rijnland onderverhuurd voor een marktconforme prijs.
Voordelen op kosten, kwaliteit en kwetsbaarheid	Niet meer aan de orde. BTW-belastingprocedure is op een verantwoorde wijze afgewikkeld. Ontbinding van de stichting en teruglevering van de erfgoedpanden is voorbereid.
Bestuur en evt. toezicht	Vijf bestuursleden (in de loop van het jaar verminderd naar drie)
Jaar van oprichting/instelling	1994
Vertegenwoordiging Rijnland	Twee hoogheemraden in stichtingsbestuur
Algemene doelstelling / businesscase	Erfgoedbeheer waarbij twee historische panden voor onbepaalde tijd in beheer zijn genomen.
Beoogde resultaten voor 2018	Zoveel mogelijk ruimte in het erfgoed verhuren (via Rijnland). Nu de belastingprocedure is afgewikkeld, onderzoeken of SBG nog bestaansrecht heeft.
Gerealiseerde resultaten 2018	De statuten zijn aangepast en bestuur verkleind tot drie personen. Inventarisatie voortbestaan SBG is afgerond zodat in 2019 hierover kan worden besloten.
Eigen vermogen (peildatum)	€ 3,9 mln (eind 2017)
Vreemd vermogen (peildatum)	€ 1,3 mln (eind 2017)
Rijnlands financieel belang	Stichting, daarom geen participatie.
Wijziging in Rijnlands belang?	Nee

V. UvW	
Naam	Unie van Waterschappen
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtsvorm	Vereniging
Wat levert het Rijnland op als klant	Ontwikkeling gemeenschappelijk beleid, lobby en werkgeversorganisatie. Lidmaatschap is verplicht.
Voordelen op kosten, kwaliteit en kwetsbaarheid	Voor de uitvoering van bijv. Bestuursakkoord Water is de Unie onmisbaar. Dat geldt ook voor de lobby voor de vergroting van het EMU-aandeel en de vermindering van fiscale belemmeringen op samenwerking.
Bestuur en evt. toezicht	Zes bestuursleden o.l.v. een voorzitter. Alle 25 waterschappen zijn in de ledenvergadering vertegenwoordigd.
Jaar van oprichting/instelling	1927
Vertegenwoordiging Rijnland	Dijkgraaf in algemeen bestuur UvW
Algemene doelstelling / businesscase	Ontwikkeling gemeenschappelijk beleid, lobby en werkgeversorganisatie (verplicht lidmaatschap)
Beoogde resultaten voor 2018	Uitvoering Bestuursprogramma en Bestuursakkoord Water. Kostenbeheersing zodat niet meer dan 1% contributieverhoging nodig is. Invloed m.n. in Den Haag op 'wateronderwerpen' aanwenden.
Gerealiseerde resultaten 2018	Vorbereiding verkiezingen en lobby tegen uitbreiding afvalstoffenheffing op zuiveringsslib. Werkgeversvereniging opgericht per 1 januari 2019 om te voldoen aan de Wet normalisering rechtspositie ambtenaren. Stijging begroting en contributie onder inflatieniveau.
Eigen vermogen (peildatum)	€ 0,9 mln (eind 2018)
Vreemd vermogen (peildatum)	€ 12,9 mln (eind 2018)
Rijnlands financieel belang	Contributie 2018: € 0,6 mln
Verandering Rijnlands belang?	Nee

VI. Aquon	
Naam	Aquon, instituut voor wateronderzoek en advies
Vestigingsplaats	Den Bosch
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Wat levert het Rijnland op als klant	Schaalvoordelen op zowel kosten als kwaliteit.
Voordelen op kosten, kwaliteit en kwetsbaarheid	Voor 2018 is voor het meetprogramma en de instandhoudingskosten een bijdrage van € 3,8 miljoen voorzien, bestaande uit vergoeding kosten meetnet en garantieregeling. De synergievoordelen op kosten zijn hierin verwerkt.
Bestuur en evt. toezicht	Negen bestuursleden bestaande uit db-leden van de deelnemende waterschappen waaruit een db en een voorzitter wordt gekozen
Jaar van oprichting/instelling	2011
Vertegenwoordiging Rijnland Algemene doelstelling / businesscase	Hoogheemraad in algemeen en dagelijks bestuur Schaalvergroting welke leidt tot vergroting van de efficiency, vermindering van de kwetsbaarheid, benutting van de mogelijkheden tot continue kwaliteitsborging en kwaliteitsverbetering en versterking van de innovatiekracht.
Beoogde resultaten voor 2018	Voorstel en besluitvorming voor AQUON 3.0 waarin opgenomen: aantal locaties op basis van Programma van Eisen en Business Case, criteria voor 'make-or-buy', vastlegging prestatie indicatoren.
Gerealiseerde resultaten 2018	Evaluatie Aquon 2.0 afgerond. Verdere voorbereiding AQUON 3.0 waarbij dit jaar een business case voor de huisvesting wordt uitgewerkt. Hierover wordt in 2019 besloten. De set prestatieindicatoren is uitgebreid. Eerste verkenning 'Make-or-Buy' is afgerond. In 2018 is voor een bedrag van € 0,2 mln. meer diensten afgenomen dan begroot.
Eigen vermogen (peildatum)	€ 0,0 mln (eind 2018)
Vreemd vermogen (peildatum)	€ 16,6 mln (eind 2018)
Rijnlands financieel belang	Deelnemer Gemeenschappelijke Regeling. Kosten 2018: € 3,8 mln.
Wijziging in Rijnlands belang?	Nee

VII. HWH	
Naam	Het Waterschapshuis
Vestigingsplaats	Amersfoort
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Wat levert het Rijnland op als klant	Het Waterschapshuis is de regie- en uitvoeringsorganisatie voor de waterschappen op het gebied van Informatie en Communicatie Technologie. Het Waterschapshuis heeft als doel het bevorderen van samenwerking op het gebied van ICT tussen de waterschappen.
Voordelen op kosten, kwaliteit en kwetsbaarheid	Nieuwe werkwijze is 2015 gestart volgens HWH 2.0 met meer flexibiliteit door slankere en meer wendbare organisatie (o.a. door minder vast personeel). Meer keuzevrijheid in programma's door strikte scheiding ertussen. Kosten- en kwetsbaarheids-voordelen door schaalgrootte.
Bestuur en evt. toezicht	21 algemeen bestuursleden waaruit een dagelijks bestuur en een voorzitter wordt gekozen.
Jaar van oprichting/instelling	2013, gewijzigd in 2014
Vertegenwoordiging Rijnland	Hoogheemraad in algemeen en dagelijks bestuur
Algemene doelstelling / businesscase	Het Waterschapshuis is de regie- en uitvoeringsorganisatie voor de 21 waterschappen op het gebied van Informatie en Communicatie Technologie. Het Waterschapshuis heeft als doel het bevorderen van samenwerking op het gebied van ICT tussen de waterschappen.
Beoogde resultaten voor 2018	Voortzetting nieuwe werkwijze volgens HWH 2.0 met meer flexibiliteit door slankere en meer wendbare organisatie. Projectbeheersing en capaciteitsplanning verbeteren. Meer inhuur van de waterschappen realiseren zoals bedoeld was bij HWH 2.0.
Gerealiseerde resultaten 2018	Besloten tot aanschaf nieuw financieel systeem, beter passend bij een projectenorganisatie als HWH. Capaciteitsplanning verbeterd maar een toereikende bezetting hiervan blijft een zorg. Het Koersplan dat aansluit bij de ambities van de waterschappen op het gebied van digitale transformatie voor de komende jaren is vastgesteld. Het aantal goedgekeurde gemeenschappelijke projecten is sterk toegenomen.
Eigen vermogen (peildatum)	€ 0,0 mln (eind 2018)
Vreemd vermogen (peildatum)	€ 10,6 mln (eind 2018)
Rijnlands financieel belang	Aandeel in de kosten 2018: € 0,77 mln.
Wijziging in Rijnlands belang?	Nee

VIII. BSGR	
Naam	Belastingsamenwerking Gouwe-Rijnland
Vestigingsplaats	Leiden
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Wat levert het Rijnland op als klant	Gecombineerde aanslagoplegging wat voor de burger vanuit het maatschappelijk perspectief voordeel biedt. De ontwikkelingen van het kostenniveau, te behalen door inkrimping van het personele bestand en/of aanpassing van de normering van de kwaliteitseisen van de dienstverlening zullen tevens worden afgestemd met de deelnemers.
Voordelen op kosten, kwaliteit en kwetsbaarheid	Samenwerking in de regio en groei van het aantal deelnemers. De belastingtaken moeten efficiënt, tegen lage kosten doch kwalitatief hoogwaardig worden uitgevoerd. Er is een kostprijscalculatiemodel ontwikkeld.
Bestuur en evt. toezicht	Tien bestuursleden in algemeen bestuur waaruit een voorzitter wordt gekozen.
Jaar van oprichting/instelling	2009
Vertegenwoordiging Rijnland	Een hoogheemraad in algemeen- en dagelijks bestuur
Algemene doelstelling/ businesscase	Uit overwegingen van kwaliteit, continuïteit en efficiency samenwerken bij de beleidsvoorbereiding, heffing en invordering van waterschapsbelastingen en gemeentelijke belastingen, alsmede bij de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken en het beheer en de uitvoering van vastgoedinformatie.
Beoogde resultaten voor 2018	Behoud van de ISAE-verklaring en continue aandacht voor kostenreductie. Kwaliteit van de dienstverlening blijft minimaal op een gelijk niveau. V.w.b. de groeistrategie is groei van het aantal deelnemers een instrument om tot vermindering van kwetsbaarheid, verlaging van kosten en verbetering van kwaliteit te komen. De BSGR hecht aan een organische groei waarbij het belang van de huidige deelnemers voorop staat.
Gerealiseerde resultaten 2018	ISAE-verklaring werd voor het zesde jaar op rij en als enige belastingorganisatie in Nederland ontvangen. Er is overeenstemming bereikt met gemeente Leiderdorp over deelname met ingang van 2020.
Eigen vermogen (peildatum)	€ 2,1 mln (eind 2018)
Vreemd vermogen (peildatum)	€ 4,8 mln (eind 2018)
Rijnlands financieel belang	Deelnemer gemeenschappelijke regeling. Kosten 2018: € 3,7 mln, en € 0,3 mln BTW, totaal € 4,0 mln.
Wijziging in Rijnlands belang?	N.v.t.

1.2.9 Bedrijfsvoering

Artikel 4.21 van het Waterschapsbesluit vereist dat Rijnland inzicht biedt in de stand van zaken en de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering. Deze zaken zijn toegelicht onder het programma Bestuur, Organisatie en Dienstverlening en in de personele paragraaf.

1.2.10 EMU-saldo

In het kader van de Economische en Monetaire Unie (EMU) is onder andere vastgelegd dat het overheidstekort van een lidstaat niet meer mag bedragen dan 3% van het Bruto Binnenlands Product. Er is sprake van een tekort als overheden in een jaar meer uitgeven dan ontvangen. Rijnland is als medeoverheid (net als andere decentrale overheden) medeverantwoordelijk voor het Nederlandse EMU-saldo. In Unieverband is daarom afgesproken dat alle waterschappen in de begroting en de jaarrekening een bijlage opnemen waaruit hun bijdrage aan het EMU-saldo blijkt. Lastig hierbij is dat het EMU-saldo is gebaseerd op het door de centrale overheid gehanteerde boekhoudstelsel (het transactiestelsel), terwijl waterschappen net als de andere decentrale overheden het baten- en lastenstelsel gebruiken. De informatie van de waterschappen moet daarom worden 'vertaald' met behulp van het onderstaande overzicht.

EMU-saldo (x € 1 mln)	Jaarrekening 2018		Begroting 2018		Jaarrekening 2017	
1. <u>EMU-exploitatiesaldo</u>						
Jaarrekening resultaat	0,3		0,0		10,0	
Bij: Rente toevoeging reserves	0,0		0,0		0,0	
Bij: Toevoeging aan reserves	21,0		0,0		6,7	
Af: Ontrekkingen aan reserves	-/-	2,0	-/-	1,3	-/-	0,7
	19,3		-/-	1,3	16,0	
2. <u>Invloed investeringen</u>						
Bruto-investeringsuitgaven	-/-	81,2	-/-	91,2	-/-	106,4
Investeringssubsidies	5,0		1,6		8,6	
Verkoop materiële en immateriële activa	2,2		0,0		0,0	
Afschrijvingen	49,5		51,3		44,5	
	-/-	24,5	-/-	38,3	-/-	53,3
3. <u>Invloed voorzieningen</u>						
Toevoeging aan voorziening	10,4		9,9		11,1	
Ontrekkingen aan voorzieningen	-/-	15,5	0,0		-/-	2,7
Betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	-/-	4,8	-/-	10,9	-/-	4,8
	-/-	9,9	-/-	1,0	3,6	
4. <u>Deelnemingen en aandelen</u>						
Boekwinst	0,0		0,0		0,0	
Boekverlies	0,0		0,0		0,0	
	0,0		0,0		0,0	
Bijdrage Rijnland aan het EMU-exploitatiesaldo	-/-	15,1	-/-	40,6	-/-	33,7

Uit het bovenstaande blijkt dat Rijnland op transactiebasis in 2018 meer uitgeeft dan ontvangt. Dit is vooral ontstaan door de invloed investeringen.

Analyse verschillen EMU-saldo op realisatie- en begrotingsbasis

De totale ruimte voor de decentrale overheden is in 2018 0,3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP). Deze ruimte van 0,3% wordt niet nader verdeeld over gemeenten, provincies en waterschappen, met als gevolg dat er voor 2018 geen formeel vastgestelde referentiewaarden op het niveau van individuele organisaties zijn. Op dit moment zijn er geen sancties op een eventuele overschrijding van een tekort.

Het aandeel van Rijnland in het EMU-tekort is € 25,5 mln lager dan begroot. Dit wordt veroorzaakt door een hoger EMU-exploitatiesaldo (€ 20,6mln) en een lagere invloed investeringen (€ 13,8 mln). Hiertegenover staat een hogere invloed voorzieningen (€ 8,9 mln).

1.2.11 Top inkomens

Op grond van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) moet melding worden gemaakt van het totaal van uitkeringen indien deze meer bedragen dan de in deze wet gestelde Norm. In 2018 is dit niet voorgekomen. Verder dienen de volgende gegevens te worden gemeld van de Secretaris Algemeen Directeur (SAD):

Naam:	C.M. v.d. Wiel
Functie	SAD
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1/1 – 31/12
Omvang dienstverband in fte	1
Dienstbetrekking?	Ja
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 141.788
Beloningen betaalbaar op termijn (werkgeversdeel pensioen)	<u>€ 18.642</u>
Totaal Bezoldiging	€ 160.430
Toepasselijk WNT-maximum	€ 189.000
Motivering indien overschrijding	n.v.t.
Gegevens 2017	
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1 – 31/12
Omvang dienstverband 2017 (in fte)	1
Dienstbetrekking?	Ja
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 136.849
Beloningen betaalbaar op termijn (werkgeversdeel pensioen)	<u>€ 17.294</u>
Totaal Bezoldiging	€ 154.143
Toepasselijk WNT-maximum	€ 181.000

2. Jaarrekening 2018 Algemeen

2.1 Algemene ontwikkelingen 2018

Het jaarrekeningresultaat over 2018 bedraagt € 0,3 mln en is daarbij vrijwel gelijk aan de bijgestelde begroting. De gemelde resultaten uit de 1^e en 2^e bestuursrapportage van totaal € 6,8 mln zijn als begrotingswijziging opgenomen. Hiervan is in kader van duurzamer financieel beleid € 6,6 mln gestort in de bestemmingsreserve minder activeren watergebiedsplannen. Daarnaast is € 0,9 mln gestort in de egalisatiereserve zuiveringsheffing en valt de bij de jaarrekening 2017 ingestelde bestemmingsreserve voor de nieuwe cao van € 0,7 mln vrij.

Conform het advies van de accountant valt in 2018 de voorziening baggerwerken vrij en komt er voor achterstallige baggerwerken een bestemmingsreserve. Bij de 2^e bestuursrapportage is besloten om € 13,6 miljoen te storten in deze reserve. Bij het opstellen van de jaarrekening is gekeken naar het bedrag van de achterstallige baggerwerken. Dit blijkt € 10,8 mln te zijn. Bij de jaarrekening wordt voorgesteld om € 2,8 mln uit de reserve te laten vrijvallen waarmee de reserve op het niveau van de achterstallige baggerwerken komt.

De grootste afwijking t.o.v. de begroting na wijziging zijn lagere uitgaven uit de baggervoorziening, en hogere deels structurele onderhoudskosten.

Voor het overige zijn er geen afwijkingen van de uitgangspunten en grondslagen, zoals deze voor de programmabegroting zijn gehanteerd.

2.2 Exploitatierekening naar programma's (bedragen x € 1 mln)

No.	Omschrijving	Jaarrekening 2018	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2018	Jaarrekening 2017
		€	€	€	€
	Netto kosten van de programma's				
1.	Waterveiligheid	28,8	29,4	29,4	26,3
2.	Voldoende water	33,2	34,4	50,5	46,4
3.	Schoon en gezond water	8,5	8,3	8,1	6,0
4.	Waterketen	73,6	71,2	71,4	68,8
5.	Bestuur, organisatie en dienstverlening	32,8	33,3	34,5	28,5
	Totaal netto kosten van de programma's	176,9	176,6	193,9	176,0
	Waterschapsbelastingen	196,2	195,6	192,6	192,0
	Resultaat voor bestemming	19,3	19,0	-/- 1,3	16,0
	Ottrekkingen aan reserves	0,7	0,7	0,0	0,2
	Egalisatie van tarieven	1,3	1,3	1,3	0,5
	Toevoeging bestemmingsreserves	-/- 20,1	-/- 20,1	0,0	0,0
	Toevoeging egalisatie reserves	-/- 0,9	-/- 0,9	0,0	-/- 6,7
	Nog te bestemmen resultaat	0,3	0,0	0,0	10,0

Door de invoering van de wet modernisering waterschapsbestel zijn de activiteiten van Rijnland ondergebracht in vijf programma's. Het betreft:

1. Waterveiligheid
2. Voldoende water
3. Schoon en gezond water
4. Waterketen
5. Bestuur, organisatie en dienstverlening (BOD)

Analyse begrotingsoverschrijding per programma

Van de programma's Waterveiligheid, Voldoende water en BOD zijn de netto lasten lager dan of gelijk aan de begroting na wijziging. Deze programma's hebben derhalve geen begrotingsoverschrijding.

De netto lasten van het programma Schoon en gezond water zijn € 0,2 mln (2,4%) en van het programma Waterketen € 2,4 mln (3,4%) hoger dan de begroting na wijziging. Dit valt ruim binnen de marge van 10% en betreft dus geen onrechtmatigheid. De middeleninzet past binnen het vastgestelde beleid en uit het positieve resultaat blijkt dat hiervoor de benodigde financiële ruimte elders binnen de begroting gevonden is. Een toelichting van de overschrijdingen wordt gegeven in paragraaf 1.1.4.3 voor Schoon en gezond water en in paragraaf 1.1.5.3 voor Waterketen.

2.3 Exploitatierekening naar taken (inclusief toelichting)

(bedragen x € 1 mln)

Omschrijving	Jaarrekening 2018	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2018	Jaarrekening 2017
	€	€	€	€
<u>Zuiveringsbeheer</u>				
Netto-kosten	87,0	86,4	85,3	79,9
Dividenden en overige algemene opbrengsten	0,0	0,0	0,0	0,0
Onvoorzien	0,0	0,0	0,1	0,0
Totaal netto-lasten	87,0	86,4	85,4	79,9
<u>Waterschapsbelastingen</u>				
Kwijtschelding en oninbaar	-/- 4,1	-/- 3,9	-/- 3,9	-/- 3,7
Belastingopbrengsten	90,2	89,8	88,3	88,3
Totaal waterschapsbelastingen	86,1	85,9	84,4	84,6
Resultaat Zuiveringsbeheer	-/- 0,9	-/- 0,5	-/- 1,0	4,7
Onttrekkingen aan reserves	0,4	0,4	0,0	0,2
Egalisatie van tarieven	1,0	1,0	1,0	0,2
Toevoeging bestemmingsreserves	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging egalisatie reserves	-/- 0,9	-/- 0,9	0,0	-/- 2,2
Nog te bestemmen resultaat	-/- 0,4	0,0	0,0	2,9
<u>Watersysteembeheer</u>				
Netto-kosten	89,9	90,2	108,4	96,1
Dividenden en overige algemene opbrengsten	0,0	0,0	0,0	0,0
Onvoorzien	0,0	0,0	0,1	0,0
Totaal netto-lasten	89,9	90,2	108,5	96,1
<u>Waterschapsbelastingen</u>				
Kwijtschelding en oninbaar	-/- 4,1	-/- 3,4	-/- 3,4	-/- 3,7
Belastingopbrengsten	114,2	113,1	111,6	111,1
Totaal waterschapsbelastingen	110,1	109,7	108,2	107,4
Resultaat Watersysteembeheer	20,2	19,5	-/- 0,3	11,3
Onttrekkingen aan reserves	0,3	0,3	0,0	0,0
Egalisatie van tarieven	0,3	0,3	0,3	0,3
Toevoeging bestemmingsreserves	-/- 20,1	-/- 20,1	0,0	0,0
Toevoeging egalisatie reserves	0,0	0,0	0,0	-/- 4,5
Nog te bestemmen resultaat	0,7	-/- 0,0	-/- 0,0	7,1
Totaal nog te bestemmen resultaat	0,3	0,0	0,0	10,0

Nog te bestemmen resultaat Zuiveringsbeheer

Voor het nog te bestemmen resultaat Zuiveringsbeheer van -/- € 0,4 mln wordt voorgesteld om dit te onttrekken uit de egalisatiereserve zuiveringsheffing.

Nog te bestemmen resultaat Watersysteembeheer

Voor het nog te bestemmen resultaat Watersysteembeheer van € 0,7 mln wordt voorgesteld om € 3,2 mln te onttrekken uit de bestemmingsreserves en € 3,9 mln toe te voegen aan de diverse egalisatiereserves conform de kostentoedelingspercentages en de direct toe te rekenen categorie gebonden kosten.

Hierna worden de resultaten ten opzichte van de begroting na wijziging toegelicht.

Toelichting Exploitatierekening naar kostendragers**Zuiveringsbeheer**Netto-lasten

Naast meerdere relatief kleinere voor- en nadelen zijn de netto-lasten € 0,6 mln hoger. Dit komt vooral door hogere onderhoudskosten.

Waterschapsbelastingen

De hogere waterschapsbelastingen van € 0,2 mln betreft een voordeel van € 0,4 mln door hogere belastingopbrengsten met name op de zuiveringsheffing huishoudens. Hier staat een nadeel tegenover van € 0,2 mln door hogere kwijtschelding en oninbaar.

WatersysteembeheerNetto-lasten

De netto-lasten zijn € 0,3 mln lager dan begroot. Dit wordt naast meerdere relatief kleinere voor- en nadelen vooral veroorzaakt door lagere baggerkosten door PFOS.

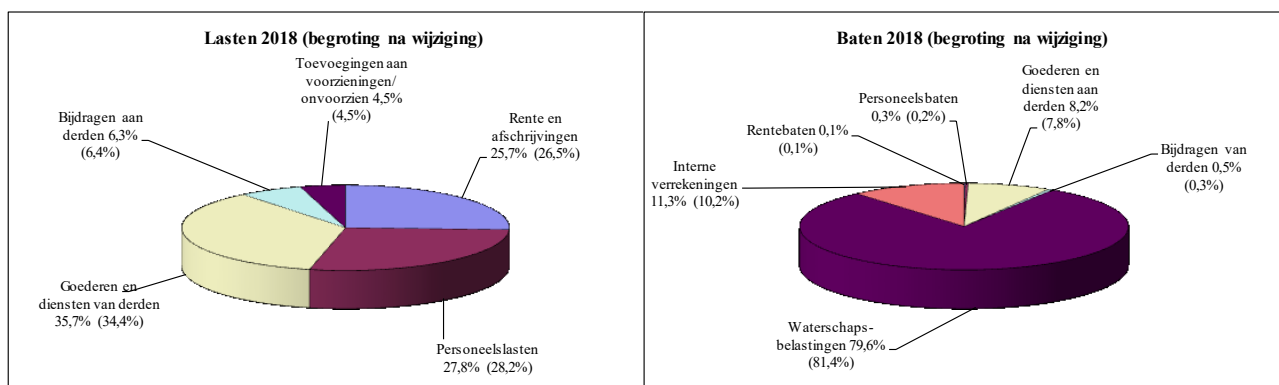
Waterschapsbelastingen

Als gevolg van toename van de WOZ-waarden met ca. 7% liggen de werkelijke opbrengsten € 0,4 mln hoger dan de gewijzigde begroting. In de gewijzigde begroting 2018 is nog uitgegaan van 6,5% WOZ-waarden ontwikkeling.

2.4 Exploitatierekening naar kosten- en opbrengstsoorten (inclusief toelichting)

Bedragen x € 1 mln

No.	Omschrijving	Jaarrekening 2018	Begroting na wijziging 2018	Begroting 2018	Jaarrekening 2017
		€	€	€	€
	<u>LASTEN</u>				
1.	Rente en afschrijvingen	58,4	58,8	61,6	53,6
2.	Personeelslasten	63,1	62,5	61,7	59,7
3.	Goederen en diensten van derden	81,2	76,2	77,0	72,8
4.	Bijdragen aan derden	14,3	14,1	13,7	14,5
5.	Toevoegingen aan voorzieningen/onvoorzien	10,1	10,0	10,1	11,2
	<u>Totaal lasten</u>	227,1	221,6	224,1	211,8
	<u>BATEN</u>				
6.	Financiële baten	0,3	0,3	0,1	0,0
7.	Personeelsbaten	0,7	0,6	0,5	1,1
8.	Goederen en diensten aan derden	20,2	18,9	15,4	14,7
9.	Bijdragen van derden	1,1	0,7	0,7	1,5
10.	Waterschapsbelastingen	196,2	195,6	192,6	192,0
11.	Interne verrekeningen	27,9	24,5	13,5	18,5
	<u>Totaal baten</u>	246,4	240,6	222,8	227,8
	<u>Saldo baten en lasten</u>	19,3	19,0	-/- 1,3	16,0
12.	Onttrekkingen aan reserves	0,7	0,7	0,0	0,2
13.	Egalisatie van tarieven	1,3	1,3	1,3	0,5
14.	Toevoeging bestemmingsreserves	-/- 20,1	-/- 20,1	0,0	0,0
15.	Toevoeging egalisatie reserves	-/- 0,9	-/- 0,9	0,0	-/- 6,7
16.	Resultaat	0,3	-/- 0,0	0,0	10,0

Hierna worden de resultaten ten opzichte van de begroting na wijziging toegelicht.

Toelichting Exploitatierkening naar kosten- en opbrengstsoorten (bedragen x 1 mln)

1. Rente en afschrijvingen

Exploitatierkening	€ 58,4
Begroting	<u>€ 58,8</u>
Voordelig verschil	<u>€ 0,4</u>

Het voordelige verschil is ontstaan door lagere afschrijvingslasten. Doordat een groot aantal projecten zijn opgeleverd in december 2018 start hiervan de afschrijving in januari 2019 (een maand na oplevering). In de begroting was rekening gehouden met een deel van de afschrijvingslasten in 2018.

2. Personeelslasten (incl. kosten bestuur)

Exploitatierkening	€ 63,1
Begroting	<u>€ 62,5</u>
Nadelig verschil	<u>€ 0,6</u>

Door meer projecten en scope-uitbreidingen van projecten zijn de personeelslasten voor € 0,6 mln hoger dan begroot. Dit betreft personeel van derden. Het afronden van projecten zorgt niet evenredig voor minder capaciteitsbehoefte. De inzet bij de begroting 2018 was om meer gebruik te maken van eigen personeel in plaats van inhuur. Dit is niet volledig gelukt. De huidige marktwerking en de beperkte beschikbaarheid van minder ervaren (vast) personeel helpen niet mee. Om de gestelde doelen toch te behalen is er meer ingehuurd.

3. Goederen en diensten van derden

Exploitatierkening	€ 81,2
Begroting	<u>€ 76,2</u>
Nadelig verschil	<u>€ 5,0</u>

Het nadelige verschil is opgebouwd uit de volgende tegenvallers:

- Hogere verzekeringskosten door: Te laag begrote CAR-verzekering, meer premiekosten CAR-verzekering door verhoging aanneemsom AWZI-Velzen en voorschot dat te laag in rekening is gebracht. € 0,2 mln
- Hogere onderhoudskosten door calamiteiten (€ 0,9 mln). Dit betreft met name AWZI Zwaanshoek. Daarnaast is er meer vooral correctief onderhoud op waterlopen (€0,5 mln), gemalen (€ 0,2 mln) en waterkwaliteitswerken (€ 0,6 mln). € 2,2 mln
- Hogere kosten van de dienstverlening van de BSGR omdat m.i.v. 2018 de invorderingsopbrengsten niet meer worden verrekend met de dienstverleningskosten maar apart worden afgerekend. Hier tegenover staat weer een voordeel van hogere invorderingsopbrengsten van €1,8 mln (verantwoord onder punt 8. Goederen en diensten aan derden). € 1,1 mln
- Kosten Hillegom: Uitbetaling Fonds Oeverherstel € 0,3 mln
Omdat deze kosten in 2014 reeds toegezegd waren zijn deze destijds in de bestemmingsreserve oeverherstel gestort. Bij de resultaatbestemming wordt voorgesteld om dit bedrag uit de bestemmingreserve te laten vrijvallen.
- Verlaging begroting op basis van inschatting dat de begroting 2018 niet volledig uitgenut zou worden € 1,0 mln
- Overige relatief kleinere afwijkingen € 0,2 mln

4. Bijdragen aan derden

Exploitatierekening	€ 14,3
Begroting	<u>€ 14,1</u>
Nadelig verschil	<u>€ 0,2</u>

Het nadelige verschil van € 0,2 mln is veroorzaakt doordat een deel van de kosten vanuit het ministerie begroot zijn onder goederen en diensten van derden.

5. Toevoegingen voorzieningen/Onvoorzien

Exploitatierekening	€ 10,1
Begroting	<u>€ 10,0</u>
Nadelig verschil	<u>€ 0,1</u>

Bij de verkoop van de Grond Kwakkelwei is vervuiling geconstateerd. Met de koper is overeen gekomen dat de saneringskosten voor maximaal € 0,2 mln t.l.v. Rijnland komen. Voor deze saneringskosten is een voorziening gevormd. De storting in de voorziening wachtgeld- en pensioenverplichtingen is € 0,1 mln lager dan begroot.

6. Financiële baten

Exploitatierekening	€ 0,3
Begroting	<u>€ 0,3</u>
Verschil	<u>€ 0,0</u>

7. Personeelsbaten

Exploitatierekening	€ 0,7
Begroting	<u>€ 0,6</u>
Voordelig verschil	<u>€ 0,1</u>

In 2018 waren er meer personeelsleden gedetacheerd. Dit levert een voordelig verschil op van € 0,2 mln. Hiertegenover staat een nadeel van € 0,1 mln doordat er minder uitkeringen ontvangen zijn vanuit o.a. het UWV.

8. Goederen en diensten aan derden

Exploitatierekening	€ 20,2
Begroting	<u>€ 18,9</u>
Voordelig verschil	<u>€ 1,3</u>

Op de verkoop van grond is een nadeel van € 0,6 mln. Dit wordt veroorzaakt door enerzijds een nadeel van € 2,0 mln verkoop 2e deel Zandvoort die niet heeft plaatsgevonden in 2018. Hiertegenover staat een voordeel van € 1,0 mln hogere opbrengst verkoop Kwakkelwei en € 0,4 mln overige hogere verkoopopbrengsten. De opbrengsten vanuit overige eigendommen zijn € 0,2 mln lager.

Op diensten voor derden is een voordelig saldo van € 2,1 mln. Dit saldo is opgebouwd uit €1,8 mln hogere invorderingsopbrengsten, die voor een deel wegvallen tegen hogere kosten van de dienstverlening van de BSGR (zie onder 3. Goederen diensten van derden) en hogere opbrengsten uit overige eigendommen van € 0,4 mln. Het overige nadelige verschil van € 0,1 mln betreft diverse relatief kleinere afwijkingen.

9. Bijdragen van derden

Exploitatierekening	€ 1,1
Begroting	€ <u>0,7</u>
Voordelig verschil	€ <u>0,4</u>

Het voordelige verschil betreft een hogere bijdrage geboekt vanuit Schieland ten behoeve van de I&A samenwerking.

10. Waterschapsbelastingen

Exploitatierekening	€ 196,2
Begroting	€ <u>195,6</u>
Voordelig verschil	€ <u>0,6</u>

Voor een toelichting verwijzen wij u naar de paragraaf Waterschapsbelastingen.

11. Interne verrekeningen

Exploitatierekening	€ 27,9
Begroting	€ <u>24,5</u>
Voordelig verschil	€ <u>3,4</u>

In 2018 waren de uitgaven voor baggeren door PFOS € 2,0 mln lager dan waarmee bij de 2e bestuursrapportage over 2018 rekening was gehouden. Hierdoor is er € 2,0 mln meer vrijgevallen uit de voorziening.

Het overige verschil van € 1,4 mln betreft hogere geactiveerde lasten. Bij de tweede bestuursrapportage is de oorspronkelijke begroting voor geactiveerde lasten verlaagd met € 2,5 mln van € 13,5 mln naar € 11,0 mln. Deze verlaging volgt uit een beperking van de te activeren kosten door beperking van het aantal te activeren interne uren. De verlaging is in werkelijkheid ook gerealiseerd. Dat de geactiveerde uren toch hoger zijn dan de begroting na wijziging komt doordat het aantal (ingehuurde) fte's bij projecten hoger is dan begroot. Er wordt op gestuurd dit omlaag te brengen, maar dit is nog niet op het gewenste niveau. De voortgang van de projecten speelt hierin een rol.

Bij de tweede bestuursrapportage is € 6,6 mln gereserveerd om minder uren te activeren voor watergebiedsplannen waardoor vanaf 2019 de geactiveerde lasten verder zullen dalen.

12. Onttrekkingen aan reserves

Exploitatierekening	€ 0,7
Begroting	€ <u>0,7</u>
Verschil	€ <u>0,0</u>

13. Egalisatie van tarieven

Exploitatierekening	€ 1,3
Begroting	€ <u>1,3</u>
Verschil	€ <u>-</u>

14. Toevoeging bestemmingsreserves

Exploitatierekening	€ 20,1
Begroting	€ <u>20,1</u>
Verschil	€ <u>-</u>

15. Toevoeging egalistatie reserves

Exploitatierekening	€	0,9
Begroting	€	<u>0,9</u>
Verschil	€	<u><u>0,0</u></u>

2.5 Balans per 31 december 2018 (inclusief toelichting)

ACTIVA	31.12.2018	31.12.2017
Vaste activa		
1. Immateriële vaste activa	8,6	10,6
2. Materiële vaste activa	632,3	605,8
3. Financiële vaste activa	<u>1,1</u>	<u>0,9</u>
Totaal vaste activa	642,0	617,3
Vlottende activa		
4. <u>Kortlopende vorderingen</u>		
4.1 Belastingdebiteuren	11,5	10,6
4.2 Overige kortlopende vorderingen	<u>2,7</u>	<u>5,0</u>
<u>Totaal kortlopende vorderingen</u>	14,2	15,6
5. <u>Overlopende activa</u>	3,6	5,3
6. <u>Liquide middelen</u>	<u>0,9</u>	<u>0,0</u>
Totaal vlottende activa	18,7	20,9
Totaal activa	660,7	638,2

PASSIVA	31.12.2018	31.12.2017
Vaste passiva		
7. <u>Eigen vermogen</u>		
7.1 Algemene reserves	10,5	10,5
7.2 Bestemmingsreserve tariefegalisatie	32,7	27,6
7.3 Overige bestemmingsreserves	25,1	1,2
7.4 Nog te bestemmen resultaat	<u>0,3</u>	<u>10,0</u>
<u>Totaal eigen vermogen</u>	68,6	49,3
8. <u>Voorzieningen</u>	6,6	16,5
9. <u>Vaste schulden</u>	<u>510,9</u>	<u>492,0</u>
Totaal vaste passiva	586,1	557,8
Vlottende passiva		
10. <u>Netto-vlottende schulden met een looptijd korter dan één jaar</u>		
10.1 Overige kasgeldleningen	40,6	0,6
10.2 Negatieve bank- en giroaldi	0,0	44,1
10.3 Schulden aan leveranciers	7,9	10,6
10.4 Schulden in verband met te betalen belastingen, sociale en pensioenpremies	3,5	4,4
10.5 Overige kortlopende schulden	<u>2,0</u>	<u>1,7</u>
<u>Totaal netto-vlottende schulden</u>	54,0	61,4
11. <u>Overlopende passiva</u>	<u>20,6</u>	<u>19,0</u>
Totaal vlottende passiva	74,6	80,4
Totaal passiva	660,7	638,2

Toelichting op de balans per 31 december 2018 (bedragen x € 1 mln)**Vaste activa****€ 642,0****1. Immateriële vaste activa**

De boekwaarde van de immateriële vaste activa daalde in 2018 van € 10,6 mln naar € 8,6 mln. Het verloop van de immateriële vaste activa kan als volgt worden weergegeven:

Omschrijving	Boek- waarde 1-1-2018	Overheveling onderhanden werk	In- vesteringen	Bijdragen van derden	Af- schrijving 2018	Des- in- vestering	Boek- waarde 31-12-2018
IMMATERIELE VASTE ACTIVA							
<u>In exploitatie</u>							
Uitgaven onderzoek en ontwikkeling	0,5	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,4
Bijdragen aan activa in eigendom van bedrijven	0,3	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,1
Geactiveerde bijdragen aan het Rijk	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bijdragen aan activa in eigendom van openbare lichamen	6,1	1,2	3,0	0,0	4,1	0,0	6,2
Bijdragen aan activa in eigendom van overigen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overige immateriële activa	1,3	-0,1	0,2	0,0	0,9	0,0	0,5
Totaal immateriële vaste activa in exploitatie	8,2	1,1	3,2	0,0	5,3	0,0	7,2
<u>Onderhanden werk</u>							
Uitgaven onderzoek en ontwikkeling	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,2
Bijdragen aan activa in eigendom van bedrijven	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Geactiveerde bijdragen aan het Rijk	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bijdragen aan activa in eigendom van openbare lichamen	1,6	-1,0	0,7	0,4	0,0	0,0	0,9
Bijdragen aan activa in eigendom van overigen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overige immateriële activa	0,8	-0,7	0,2	0,0	0,0	0,0	0,3
Totaal immateriële vaste activa onderhanden werken	2,4	-1,7	1,1	0,4	0,0	0,0	1,4
TOTAAL IMMATERIELE VASTE ACTIVA	10,6	-0,6	4,3	0,4	5,3	0,0	8,6

In de boekwaarde "Uitgaven onderzoek en ontwikkeling" zijn de volgende projecten opgenomen:

Omschrijving	Boek- waarde 31-12-2018
<u>In exploitatie</u>	
Actualiseren legger regionale kering	0,3
Reeuwijk monitoring en analyse	0,1
Totaal in exploitatie	0,4
<u>Onderhanden werken</u>	
Zwemwater maatregel EU richtlijn voor 2015	0,2
Totaal onderhanden werken	0,2
Totaal uitgaven onderzoek en ontwikkeling	0,6

2. Materiële vaste activa

De boekwaarde van de materiële vaste activa steeg in 2018 van € 605,8 mln naar € 632,3 mln. Het verloop van de materiële vaste activa kan als volgt worden weergegeven:

Omschrijving	Boek- waarde 1-1-2018	Overheveling onderhanden werk	In- vesteringen	Bijdragen van derden	Af- schrijving 2018	Des- in- vestering	Boek- waarde 31-12-2018
MATERIELE VASTE ACTIVA							
<u>In exploitatie</u>							
Gronden en terreinen	4,1	0,7	0,0	0,0	0,1	0,0	4,7
Machines en apparaten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bedrijfsgebouwen	17,1	0,0	0,0	0,0	2,1	0,0	15,0
Woonruimten	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7
Grond, weg en waterbouwkundige werken	250,5	21,9	2,8	0,1	18,1	0,0	257,0
Zuiveringstechnische werken	196,9	66,5	0,5	0,0	22,6	0,0	241,3
Overige materiële vaste activa	3,0	1,0	0,7	0,0	1,3	0,0	3,4
Totaal materiële vaste activa in exploitatie	472,3	90,1	4,0	0,1	44,2	0,0	522,1
<u>Onderhanden werk</u>							
Gronden en terreinen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Machines en apparaten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bedrijfsgebouwen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Woonruimten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Grond, weg en waterbouwkundige werken	70,5	-21,2	43,3	4,5	0,0	2,2	85,9
Zuiveringstechnische werken	60,3	-67,2	28,0	0,0	0,0	0,0	21,1
Overige materiële vaste activa	2,4	-1,1	1,9	0,0	0,0	0,0	3,2
Nog niet gerubriceerd	0,3	0,0	-0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal materiële vaste activa onderhanden werken	133,5	-89,5	72,9	4,5	0,0	2,2	110,2
TOTAAL MATERIELE VASTE ACTIVA	605,8	0,6	76,9	4,6	44,2	2,2	632,3

Investerings in 2018

De in voorgaande overzichten genoemde investeringen over 2018 bedragen voor immateriële en materiële activa totaal € 81,2 mln (exclusief baggerwerken). Het volgende overzicht geeft de investeringen weer per programma verhoogd met de investeringen voor de baggerwerken. Deze laatste investeringen worden niet geactiveerd, maar komen ten laste van de voorziening voor baggerwerken.

(x € 1 mln)	Werkelijk 2018	Begroot 2018	Begroot 2018 (-/- concern- brede korting)
<u>Bruto-investeringen</u>			
Waterveiligheid	16,6	19,2	16,9
Voldoende water	39,0	57,8	51,5
Schoon en gezond water	2,4	3,1	2,8
Waterketen	28,5	36,2	31,4
Bestuur, organisatie en dienstverlening	1,2	1,6	1,3
Totaal bruto	87,7	117,9	103,9
Bijdragen van derden	-6,0	-3,8	-3,8
Desinvesteringen	-2,1	0,0	0,0
Netto investeringen	79,6	114,1	100,1

De werkelijke bruto-investeringen in 2018 ad € 87,7 mln zijn € 16,2 mln lager dan het bedrag van € 103,9 mln waarmee in de begroting (na de concernbrede korting) rekening is gehouden. De lagere investeringsuitgaven worden vooral veroorzaakt door verschuivingen van de uitgaven in tijd. Voor € 12,0 komt dit door externe factoren. Hiervan zijn de vertraging in baggerwerken (€ 5,0 mln) door PFOS en de Sluisjes Halfweg (€3,4 mln) de belangrijkste. Daarnaast zijn de investeringsuitgaven € 2,0 mln lager door inzet in 2018 op meerder calamiteiten en is er vertraging van € 1,5 mln door complexiteit van enkele objecten bij Velsen. Het resterende verschil van € 0,7 mln betreft voordelige aanbestedingen.

De bijdragen van derden ad € 6,0 mln zijn € 2,2 mln hoger dan begroot. De desinvesteringen betreffen een verkoop van ruilgrond voor de Piekbering Haarlemmermeer.

In de toelichting per programma en in de paragraaf bedrijfsvoering worden toelichtingen op de investeringen gegeven.

Toetsing kredietenOverschrijdingen

Uit een interne analyse zijn geen kredietoverschrijdingen van meer dan 10% naar voren gekomen.

Kredietaanvraag

In 2018 zijn er voor € 0,5 mln kosten gemaakt voor het vervangen van de versleten vijzels van influentgemaal 2 van awzi Haarlem Waarderpolder. De totale kosten komen uit op € 0,7 mln. De versleten vijzels waren al ver over hun levensduur van 15 jaar heen.

Aangezien de nieuwe vijzels weer lange tijd meegaan en de kosten hoger zijn dan de kredietdrempel in de nota vaste activabeleid van € 0,1 mln dienen deze kosten niet in de jaarlijkse exploitatie verantwoord te worden, maar als materiele vaste activa. In het besluit bij deze jaarrekening wordt voorgesteld om akkoord te gaan met de kredietaanvraag hiervoor (met terugwerkende kracht). Het actief zal vervolgens in 15 jaar worden afgeschreven. Hierdoor is er geen financiële onrechtmatigheid meer

Kredietverlaging

In het besluit bij deze jaarrekening wordt voorgesteld een krediet te verlagen met € 2.100.000. Het betreft het in 2016 beschikbaar gestelde VV krediet van € 2.520.000 voor de overdracht om niet van 5 sluizen te Boskoop en Hazerswoude-Dorp aan de gemeente Alphen aan den Rijn (cluster overnemen en afstoten assets). De 5 sluizen zijn opgeknapt en overgedragen aan de gemeente Alphen aan den Rijn. Het project is ruim binnen het budget afgerond aangezien de staat van onderhoud veel beter bleek dan vooraf ingeschat en de herstelwerkzaamheden daardoor mee vielen. Naar verwachting zal eind 2019 het krediet afgesloten kunnen worden.

Leasecontracten

Voor materiële vaste activa zijn de volgende meerjarige contracten afgesloten:

Omschrijving	Contractwaarde	Startdatum	Looptijd
Huur/lease auto's	€0,8	01-10-2017	3 jaar
Huur/service printers (hoofdkantoor)	€0,6	01-03-2015	4 jaar
Huur/service printers (buitendienst)	€0,1	01-11-2017	4 jaar
Huur koffieapparaten	€0,1	01-05-2015	4 jaar

3. Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen aan bedrijven	€ 0,8
Leningen aan bedrijven	€ 0,3

Totaal financiële vaste activa **€ 1,1**

De kapitaalverstrekkingen aan bedrijven betreft hoofdzakelijk aandelen Nederlandse Waterschapsbank (NWB).

Rijnland heeft een deelneming in MeerGrond. Op 31 december 2018 is het kapitaal van MeerGrond negatief. Rijnland participeert hierin voor 1/3 deel. De negatieve participatie ad € 0,2 mln is verantwoord onder de kortlopende schulden.

Vlottende activa **€ 18,7**

4. Kortlopende vorderingen

Belastingdebiteuren	€ 11,5
Overige kortlopende vorderingen	€ 2,7
Totaal kortlopende vorderingen	€ 14,2

Voor de belastingdebiteuren is rekening gehouden met een voorziening voor oninbaar van € 2,7 mln. Conform andere jaren is voor belastingjaar 2018 rekening gehouden met een percentage voor oninbaar van 0,5 van de netto belastingopbrengst.

Bij de overige vorderingen is geen rekening gehouden met een voorziening voor oninbaar. Alle kortlopende vorderingen zijn direct opeisbaar.

5. Overlopende activa € 3,6

Onder de overlopende activa zijn nog de nog te ontvangen bedragen verantwoord, waarvan de opbrengst ten gunste van 2018 komt. Tevens zijn hier de vooruitbetaalde bedragen verantwoord die ten laste van 2018 komen.

6. Liquide middelen € 0,9

De liquide middelen bestaan hoofdzakelijk uit een positief rekeningcourantsaldo bij de NWB.

Drempelbedrag schatkistbankieren

Het is verplicht om overtollige middelen die boven een drempelbedrag komen onder te brengen in 's rijks-schatkist. Het drempelbedrag voor waterschappen is bepaald op 0,75% van de bruto-exploitatie kosten uit de begroting. Voor Rijnland bedraagt het drempelbedrag in 2018 derhalve € 1,7 mln.

Middelen buiten 's Rijks schatkist aangehouden

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1,0 mln)					
2018					
(1)	Drempelbedrag	1,7			
			Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3
					Kwartaal 4
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	5,2	0,1	0,7	-
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	-	1,6	1,0	1,7
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	3,5	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
2018					
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	224,1			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	224,1			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	0,0			
(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van €250.000	Drempelbedrag	1,7			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
			Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3
					Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	465,0	5,7	64,2	-
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	5,2	0,1	0,7	-

Bovenstaand overzicht laat per kwartaal het bedrag aan middelen zien dat in het kader van het drempelbedrag buiten 's Rijks schatkist is aangehouden. Er zijn in 2018 geen overtollige middelen ondergebracht in de schatkist.

Vaste passiva**€ 586,1****7 Eigen vermogen**

Omschrijving	Saldo per 31-12-2017	Resultaat bestemming jaarrekening 2017	Saldo per 01-01-2018	toevoegingen (t.l.v. exploitatie)	Onttrekkingen	Saldo per 31-12-2018	Voorstel resultaat bestemming 2018	Saldo per 01-01-2019
Algemene reserves								
Algemene reserve watersysteembeheer	7,2	-	7,2	-	-	7,2	-	7,2
Algemene reserve zuiveringsbeheer	3,3	-	3,3	-	-	3,3	-	3,3
Totaal algemene reserves	10,5	-	10,5	-	-	10,5	-	10,5
Bestemmingsreserves voor tariefsegalisatie								
Egalisatiereserve categorie ingezetenen	8,0	2,4	10,4	-	0,2	10,2	1,8	12,0
Egalisatiereserve categorie gebouwd	7,1	1,8	8,9	-	0,2	8,7	1,9	10,6
Egalisatiereserve categorie ongebouwd/overige	-	0,3	0,3	-	-/- 0,2	0,5	0,2	0,7
Egalisatiereserve categorie natuurterreinen	0,7	-	0,7	-	-	0,7	-	0,7
Egalisatiereserve zuiveringsheffing	11,8	1,0	12,8	0,9	1,1	12,6	-/- 0,3	12,3
Totaal bestemmingsreserves voor tariefsegalisatie	27,6	5,5	33,1	0,9	1,3	32,7	3,6	36,3
Overige bestemmingsreserves								
Reserve subsidie aanleg natuurvriendelijke oevers	0,2	0,1	0,3	-	-	0,3	-/- 0,1	0,2
Reserve toekomstige cao afspraken	-	0,7	0,7	-	0,7	-	-	-
Reserve frictiekosten SPP	-	2,0	2,0	-	-	2,0	-	2,0
Reserve PFOS saneringen	-	2,4	2,4	-	-	2,4	-/- 0,1	2,3
Reserve minder activeren watergebiedsplannen	-	-	-	6,6	-	6,6	-	6,6
Reserve baggerwerken	-	-	-	13,5	-	13,5	-/- 2,8	10,7
Reserve oeverherstel	0,3	-	0,3	-	-	0,3	-/- 0,3	-
Reserve frictiekosten doelmatigheid	0,7	-/- 0,7	-	-	-	-	-	-
Totaal overige bestemmingsreserves	1,2	4,5	5,7	20,1	0,7	25,1	-/- 3,3	21,8
Totaal eigen vermogen	39,3	10,0	49,3	21,0	2,0	68,3	0,3	68,6

Het totale eigen vermogen stijgt van € 49,3 mln naar € 68,6 mln. Dit wordt met name veroorzaakt door de in de tweede bestuursrapportage besloten stortingen in de reserve baggerwerken van € 13,6 mln en in de reserve minder activeren watergebiedsplannen van € 6,6 mln.

Algemene reserves

Voor de hoogte van de algemene reserves worden de volgende criteria geformuleerd:

1. de algemene reserves moet een ondergrens hebben die is afgeleid van de jaarlijkse exploitatiekosten
2. de weerstandscapaciteit moet een afgeleide zijn van de belangrijkste risico's.

Beseft moet worden dat de hoogte van de algemene reserves eerder een bestuurlijke keuze is dan een bedrijfseconomische afweging; in theorie hoeft een waterschap als autonome overheidsinstantie met een eigen belastingheffing geen algemene reserves aan te houden. De ondergrens van de algemene reserves is bepaald op 5% van de begrote jaarlijkse netto-exploitatiekosten (voor egalisatie). Op basis hiervan zou de hoogte van algemene reserves in totaal minimaal € 9,7 mln. moeten bedragen.

Bestemmingsreserves voor tariefsegalisatie

Deze reserves hebben tot doel egalisering van de huidige en toekomstige tarieven.

Overige bestemmingsreserveReserve Subsidie aanleg natuurvriendelijke oevers

Per 31 december 2018 zijn voor aanleg natuurvriendelijke oevers € 0,2 mln aan subsidies toegezegd waarvan de uitvoering pas in 2019 of later komt. In de resultaatbestemming

wordt voorgesteld om € 0,1 mln vrij te laten vallen uit de Reserve om de reserve op hoogte van de toezeggingen te brengen.

Reserve toekomstige cao afspraken

Tijdens het opstellen van de jaarrekening 2017 waren de cao-onderhandelingen nog niet afgerond. Bij de resultaatbestemming 2017 is daarom € 0,7 gereserveerd voor toekomstige cao afspraken. In 2018 valt deze reserve weer vrij.

Reserve frictie kosten SPP

Bij de resultaatbestemming 2017 is € 2,0 mln gereserveerd als gevolg van SPP.

Reserve PFOS saneringen

Voor de kosten van saneringen van de PFOS verontreinigingen op Schiphol is in 2010 een voorziening gevormd. In 2017 is deze voorziening vrij gevallen en is het volledige bedrag gestort in deze reserve. Bij de resultaatbestemming wordt voorgesteld om de in 2018 gemaakte kosten voor deze PFOS saneringen van € 0,1 mln te onttrekken uit deze reserve.

Reserve minder activeren watergebiedsplannen

In de tweede bestuursrapportage is besloten om minder kosten vanaf 2019 te activeren voor peilbesluiten / watergebiedsplannen en hiervoor in een voor dit doel opgerichte reserve € 6,6 mln te storten. De redenering erachter is dat gemiddeld ieder jaar een evenredig deel van de circa 300 peilbesluiten wordt vernieuwd, zodat sprake is van een ideaalcomplex.

Reserve baggerwerken

In 2018 wordt de voorziening voor baggerwerken omgezet in een bestemmingsreserve. Dit betekent dat de uitgaven vanaf 2019 rechtstreeks via de exploitatierekening verlopen. Dit beperkt de administratieve lasten in relatie tot de verslaggevingsvereisten. De VV beoordeelt net als voorheen kredietvoorstellen over baggerwerken. Bij de tweede bestuursrapportage is besloten om € 13,5 mln te storten in deze reserve. Deze reserve heeft als doel om achterstanden in baggerwerken te financieren. Eind 2018 zijn deze achterstanden bepaald op € 10,7 mln. Bij de resultaatverdeling wordt daarom voorgesteld om € 2,8 mln uit deze reserve te laten vrijvallen.

Reserve oeverherstel

Eind 2017 waren er voor oeverherstel € 0,3 mln aan subsidies toegezegd. In 2018 zijn deze subsidies afgewikkeld. Bij de resultaatbestemming wordt daarom voorgesteld om deze reserve te laten vrijvallen.

Reserve frictiekosten doelmatigheid

Vanwege het realiseren van organisatieaanpassingen (doelmatigheidsonderzoek) is in 2006 besloten om een bestemmingsreserve te vormen om toekomstige incidentele kosten te kunnen bekostigen. Deze reserve is in 2017 geëindigd.

8. Voorzieningen

Omschrijving	Saldo per 01-01-2018	toevoegingen (t.l.v. exploitatie)	onttrekkingen	Saldo per 31-12-2018
Voorziening wachtgeld- en pensioenverplichtingen DB	6,2	0,6	0,4	6,4
Totaal voor arbeidsgelateerde verplichtingen	6,2	0,6	0,4	6,4
Voorziening baggerwerken Rijnland	10,3	9,6	19,9	-
Totaal voor baggeren en saneren van waterlopen	10,3	9,6	19,9	-
Voorziening sanering Kwakkelwei	-	0,2	-	0,2
Totaal voor overige onderhoudswerkzaamheden	-	0,2	-	0,2
Totaal Voorzieningen	16,5	10,4	20,3	6,6

In de vastgestelde nota reserves en voorzieningen is per voorziening het ontstaan, het doel en de omvang aangegeven.

Voorziening wachtgeld- en pensioenverplichtingen DB

Wegens de nieuwe Waterschapswet moest met ingang van 2009 een voorziening worden aangehouden voor de wachtgeld- en pensioenverplichtingen voor voormalige en huidige (hoog)heemraden van Rijnland en voormalige waterschappen.

Voorziening baggerwerken Rijnland

De voorziening voorziet in de financiering van de achterstanden bij het op diepte brengen van boezem- en polderwateren. In 2018 wordt deze voorziening omgezet in een bestemmings-reserve.

Voorziening sanering Kwakkelwei

Bij de verkoop van de Grond Kwakkelwei is vervuiling geconstateerd. Met de koper is overeen gekomen dat de saneringskosten voor maximaal € 0,2 mln t.l.v. Rijnland komen. Voor deze saneringskosten is een voorziening gevormd.

9. Vaste schulden

De vaste schulden betreffen onderhandse leningen van:

Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	€ 508,4
Binnenlandse bedrijven (SBG)	€ 2,5
Totaal vaste schulden	€ 510,9

In 2018 zijn langlopende geldleningen afgesloten van totaal € 50,0 mln tegen een rentepercentage van 1,07. De aflossingen in 2018 bedragen € 31,2 mln. Het gemiddelde rentepercentage van alle langgeldleningen bedroeg per ultimo 2018 1,85 en de gemiddelde looptijd was 12,4 jaar. De totale rentelast op de vaste schulden bedraagt in 2018 € 9,1 mln. Hiervan heeft € 9,0 mln betrekking op binnenlandse banken en overige financiële instellingen en € 0,1 mln betrekking op binnenlandse bedrijven. Er zijn geen zakelijke zekerheden gesteld voor de vaste schulden.

Vlottende passiva**€ 74,6**10. Netto-vlottende schulden met een looptijd korter dan één jaar

Overige kasgeldleningen	€ 40,6
Negatieve bank- en giroaldi	€ 0,0
Schulden aan leveranciers	€ 7,9
Schulden in verband met te betalen belastingen, sociale en pensioenpremies	€ 3,5
Overige kortlopende schulden	€ 2,0
Totaal kortlopende schulden	€ 54,0

De kasgeldleningen betreft een kasgeldlening bij de NWB met een looptijd van 1 maand en drie door MeerGrond verstrekte direct opeisbare leningen tegen 0%.

De negatieve bank- en giroaldi betreffen een met de NWB afgesloten rekening-courantovereenkomst. De maximale krediethoogte bedroeg in 2018 € 51,5 mln. De gemiddelde rente voor de rekening-courantovereenkomsten bedroeg over 2018 0,06% (2017: 0,10%).

11. Overlopende passiva € 20,6

Onder de overlopende passiva zijn voor € 12,1 mln de verplichtingen opgenomen die zijn opgebouwd in 2018, maar die in 2019 tot betaling komen. Daarnaast zijn hier voor € 8,5 de vooruit ontvangen bedragen van het Rijk verantwoord waarvan de baten ten gunste van 2019 of later komen. Dit heeft volledig betrekking op vooruit ontvangen bijdragen op investeringswerken. Het volgende overzicht geeft het verloop hiervan weer.

	Saldo 1-1-2018	Toe- voegingen	Aangewend	Saldo 31-12-2018
Verbetering IJsseldijk Gouda	7,3	0,2	4,1	3,4
Duikers vervangen onder A44	0,2	0,0	0,0	0,2
Drainage in Parallel Boulevard	0,0	5,2	0,3	4,9
Totaal	7,5	5,4	4,4	8,5

Grondslagen voor waardering en resultaatbepalingInleiding

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften, zoals opgenomen in hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit en de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT).

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slecht genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

1 Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- c.q. vervaardigingsprijs verminderd met de lineaire afschrijvingen en waardeverminderingen die naar verwachting duurzaam zijn. Eventuele van derden verkregen specifieke investeringsbijdragen worden in mindering gebracht op het geactiveerde bedrag. Het drempelbedrag voor activeren van investeringen is € 100.000. Het beleid voor de waardering en afschrijving van activa is vastgelegd in de Nota vaste activabeleid.

Onderzoek en ontwikkeling

Deze kosten worden in maximaal 5 jaar afgeschreven.

Bijdragen aan investeringen van derden

Het betreft hier bijdragen die Rijnland aan derden betaalt voor de uitvoering van een investering. De afschrijvingstermijn is ten hoogste vijf jaar, tenzij gemotiveerd wordt dat een andere periode passender is.

Overige immateriële vaste activa

In deze categorie vallen alle overige immateriële vaste activa zoals het opstellen van strategische (water)plannen, het opstellen van peilbesluiten en de kosten van verkiezingen. Hiervoor geldt een afschrijvingstermijn van ten hoogste vijf jaar, tenzij gemotiveerd wordt dat een andere periode passender is. Hierbij is de periode leidend dat de investering waarde oplevert voor de organisatie en de werkprocessen. Voor het opstellen van peilbesluiten wordt een afschrijvingstermijn van 10 jaar aangehouden. Dat is de verwachte gemiddelde termijn dat een peilbesluit actueel blijft. Omdat elke vier jaar verkiezingen worden gehouden, worden de kosten van verkiezingen in vier jaar afgeschreven.

2 Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd op basis van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs verminderd met de lineaire afschrijvingen en waardeverminderingen die naar verwachting duurzaam zijn. De verkrijgingsprijs omvat de inkoopprijs en de bijkomende kosten. De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebuikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten, welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. In de vervaardigingsprijs kunnen voorts worden opgenomen een redelijk deel van de indirecte kosten. Met ingang van 2018 wordt er geen rente toegerekend. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht. Het drempelbedrag voor activeren van investeringen is € 100.000. Het beleid voor de waardering en afschrijving van activa is vastgelegd in de Nota vaste activabeleid.

Gronden en terreinen

Omdat grond in het algemeen zijn waarde behoudt, wordt daarop in de regel niet afgeschreven. Dit betekent dat verworven gronden en terreinen ongeacht hun verkrijgingsprijs altijd worden geactiveerd, dus ook als de verkrijgingsprijs lager is dan het drempelbedrag. Een uitzondering hierop wordt gemaakt voor gronden die opgaan in infrastructuur en daardoor in waarde verminderen. De afschrijvingstermijn voor deze gronden is 25-40 jaar.

Machines en apparaten 3-5 jaar

Bedrijfsgebouwen en woonruimte 10-40 jaar

Grond, weg en waterbouwkundige werken 5-40 jaar

Zuiveringstechnische werken 5-25 jaar

Overige materiele vaste activa 3-5 jaar

De genoemde afschrijvingstermijnen zijn richtlijnen. Als afschrijvingstermijn wordt de termijn zoals aangegeven bij de kredietaanvraag overgenomen.

3 Financiële vaste activa

Met uitzondering van de deelneming in MeerGrond v.o.f. zijn de kapitaalverstrekkingen aan bedrijven en de leningen aan bedrijven opgenomen tegen nominale waarde. De invloed van Rijnland in MeerGrond is van zodanige betekenis (1/3^e belang en 1/3^e zeggenschap) dat de deelneming in deze vennootschap onder firma is gewaardeerd tegen 1/3 van de netto-vermogenswaarde. MeerGrond exploiteerde een baggerdepot dat sinds de zomer van 2017 gesloten is. Voor het depot wordt nu een nieuwe bestemming gezocht.

4 Reserves en voorzieningen

Het beleid ten aanzien van de vorming, de besteding en de omvang van de reserves en voorzieningen is vastgelegd in de Nota reserves en voorzieningen.

Reserves

Voor de hoogte van de algemene reserves zijn de volgende criteria geformuleerd:

1. De algemene reserves moet een ondergrens hebben die is afgeleid van de jaarlijkse exploitatiekosten.
2. De weerstandscapaciteit moet een afgeleide zijn van de belangrijkste risico's.

De bestemmingsreserves zijn reserves waaraan de VV een bepaalde bestemming heeft gegeven. Een onderdeel hiervan zijn de egaliseringsreserves die dienen om ongewenste schommelingen in de belastingtarieven op te vangen.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De voorziening voor wachtgeld- en pensioenverplichtingen voor (voormalige) dagelijks bestuur is echter tegen de contante waarde van de (al opgebouwde) toekomstige uitkeringsverplichtingen gewaardeerd.

Voorzieningen worden gevormd wegens:

- verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op balansdatum onzeker is, maar redelijkerwijs te schatten;
- op balansdatum aanwezige risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten;
- kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, indien die kosten hun oorsprong vinden in het begrotingsjaar of een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot een gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren (art. 4.54 van het Waterschapsbesluit).

5 Vaste schulden

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

6 Vlottende activa en passiva

De vorderingen, overlopende activa en passiva, liquide middelen en de kortlopende schulden zijn op basis van de nominale waarden gewaardeerd. Bij de belastingdebiteuren wordt voor de verwachte oninbaarheid een voorziening in mindering gebracht. De voorziening wordt berekend door van de netto belastingopbrengst, met behulp van ervaringscijfers, een percentage te reserveren.

7 Interne verrekeningen

De onttrekkingen aan voorzieningen en de geactiveerde lasten worden hier verantwoord. De onttrekkingen aan voorzieningen hebben betrekking op de vrijval in situaties dat voorzieningen te omvangrijk zijn in relatie tot het doel waarvoor zij zijn gevormd of in het geheel niet meer nodig zijn. De geactiveerde lasten betreffen de kosten van het inzetten van eigen en ingehuurd personeel aan investeringen. Met ingang van 2018 wordt hier geen (bouw)rente meer toegerekend.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen en rechten**1 Niet verschenen termijnen investeringswerken**

De verplichtingen ad € 61,8 mln per 31 december 2018 van nog niet verschenen termijnen betreffende investeringswerken zijn niet in de balans opgenomen.

2 Contract verplichtingen

De waarde van de lopende contracten met een Europese aanbesteding bedroeg in 2018 € 261,3 mln.

3 Garant- en borgstellingen

Ten behoeve van de Nederlandse Waterschapsbank N.V. heeft Rijnland borgstellingen afgegeven overeenkomstig onderstaand overzicht.

Bedragen x € 1 mln	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	% waarvoor borgstelling is verleend	Borgstelling	Restant bedrag van de geldlening 01-01-2018	Restant bedrag van de geldlening 31-12-2018
Borg voor onderhandse leningen					
HVC/DRSH Zuiveringsslib NV	33,5	100%	10,1	18,4	10,1
Gemeenschappelijke regeling Aquon	0,0	16,38%	0,0	2,1	0,0
Unie van Waterschappen	6,0	6,94%	0,4	6,0	5,8
Borg voor kortlopende schulden (negatieve banksaldi)					
Stichting beheer van het Gemeeneland	1,0	100%	1,0		
Gemeenschappelijke regeling Aquon	7,0	16,38%	1,1		
HVC/DRSH Zuiveringsslib NV	0,0	100%	0,0		
Unie van Waterschappen	2,0	6%	0,1		
	49,5		12,7	26,5	15,9

De borgstelling voor kortlopende schulden is bepaald op basis van het maximale krediet.

Vanaf de toetreding tot de gemeenschappelijke regeling staan de waterschappen garant voor de financiering van de activiteiten die HVC ten behoeve van de waterschappen uitvoert. Een verdere aanpassing c.q. uitbreiding van de garantstelling zal plaatsvinden afhankelijk van besluitvorming over (financiering van) nieuwe investeringen ten behoeve van de waterschappen. Met een aandeelhouderschap type B met een beperkte aansprakelijkheid zijn de risico's beperkt tot de slibverbrandingsactiviteiten. De Waterschapswet laat andere taken niet toe.

De aandeelhouders B staan volledig garant voor de slibverbrandingsinstallatie zoals dat voorheen ook bij DRSH het geval was. De garantstelling loopt terug conform de afschrijving van de installatie en de aflossing van de hiervoor aangegane leningen. Omdat de aandeelhouders van HVC uitsluitend bestaan uit gemeenten en waterschappen die zorgen voor afzetzekerheid, worden de risico's als klein beoordeeld.

De waterschappen zijn hoofdelijk aansprakelijk voor de activiteiten, maar hebben bij een evt. garantstelling een regresrecht op de andere waterschappen voor hun aandeel.

2.6 Top inkomens

Op grond van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) moet melding worden gemaakt van het totaal van uitkeringen indien deze meer bedragen dan de in deze wet gestelde Norm. In 2018 is dit niet voorgekomen. Verder dienen de volgende gegevens te worden gemeld van de Secretaris Algemeen Directeur (SAD):

Naam:	C.M. v.d. Wiel
Functie	SAD
Aanvang en einde functievervulling in 2018	1/1 – 31/12
Omvang dienstverband in fte	1
Dienstbetrekking?	Ja
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 141.788
Beloningen betaalbaar op termijn (werkgeversdeel pensioen)	<u>€ 18.642</u>
Totaal Bezoldiging	€ 160.430
Toepasselijk WNT-maximum	€ 189.000
Motivering indien overschrijding	n.v.t.
Gegevens 2017	
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1 – 31/12
Omvang dienstverband 2017 (in fte)	1
Dienstbetrekking?	Ja
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 136.849
Beloningen betaalbaar op termijn (werkgeversdeel pensioen)	<u>€ 17.294</u>
Totaal Bezoldiging	€ 154.143
Toepasselijk WNT-maximum	€ 181.000

3. Overige gegevens

3.1 Controleverklaring

Accountants

Aan de verenigde vergadering van
Hoogheemraadschap van Rijnland

Baker Tilly (Netherlands) N.V.
Bijster 39
Postbus 3814
4800 DV Breda

T: +31 (0)76 525 00 00
F: +31 (0)76 525 00 50

breda@bakertilly.nl
www.bakertilly.nl

KvK: 24425560

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

A. Verklaring over de in het programmajaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Hoogheemraadschap van Rijnland te Leiden gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in het programmajaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2018 als van de activa en passiva van Hoogheemraadschap van Rijnland op 31 december 2018 in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit;
- zijn de in het programmajaarverslag verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2018 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder verordeningen van het waterschap zelf, zoals opgenomen in het normenkader dat door de verenigde vergadering op 26 september 2018 is vastgesteld.

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2018;
- 2 de exploitatierekening naar programma's, taken en kosten- en opbrengstsoorten over 2018;
- 3 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen;

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden, het Waterschapsbesluit, het Controleprotocol WNT 2018 en het controleprotocol dat is vastgesteld door de verenigde vergadering. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Hoogheemraadschap van Rijnland zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Baker Tilly (Netherlands) N.V. trading as Baker Tilly is a member of the global network of Baker Tilly International Ltd., the members of which are separate and independent legal entities.

Alle diensten worden verricht op basis van een overeenkomst van opdracht, gesloten met Baker Tilly (Netherlands) N.V., waarop van toepassing zijn de algemene voorwaarden, gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel onder nr. 24425560. In deze voorwaarden is een beperking van aansprakelijkheid opgenomen.

Accountants

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 2.481.000, waarbij de bij onze controle toegepaste goedkeuringstolerantie bedraagt voor fouten 1% en voor onzekerheden 3% van de totale lasten inclusief toevoegingen aan reserves, zoals voorgeschreven in artikel 5.2 van het Waterschapsbesluit.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn, zoals ook bedoeld in artikel 5.3 van het Waterschapsbesluit. Daarbij zijn voor de controle van de in de jaarrekening opgenomen WNT-informatie de materialiteitsvoorschriften gehanteerd zoals vastgelegd in het Controleprotocol WNT 2018.

Wij zijn met de verenigde vergadering overeengekomen dat wij aan de verenigde vergadering tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 100.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve of WNT-redenen relevant zijn.

B. Verklaring over de in het programmajaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvatten het programmajaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het jaarverslag, waaronder programmaverantwoording, de paragrafen en de bijlagen.
- overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is zoals bedoeld in artikel 109 lid 3 sub d van de Waterschapswet en geen materiële afwijkingen bevat.
- alle informatie bevat die op grond van hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van dijkgraaf en heemraden is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het jaarverslag in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit.

Accountants

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening***Verantwoordelijkheden van het college van dijkgraaf en heemraden en de verenigde vergadering voor de jaarrekening***

Het college van dijkgraaf en heemraden is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met hoofdstuk 4 van het Waterschapsbesluit. Het college van dijkgraaf en heemraden is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de begroting en met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, waaronder verordeningen van het waterschap zelf, zoals opgenomen in het normenkader.

In dit kader is het college van dijkgraaf en heemraden tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van dijkgraaf en heemraden noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het college van dijkgraaf en heemraden afwegen of de financiële positie voldoende is om het hoogheemraadschap in staat te stellen de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen. Het college van dijkgraaf en heemraden moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de risico's kunnen worden opgevangen toelichten in de jaarrekening.

De verenigde vergadering is als kaderstellend en controlerend orgaan op grond van de Waterschapswet verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van het waterschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Controleprotocol WNT 2018, het controleprotocol dat door de verenigde vergadering is vastgesteld, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Accountants

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's
 - *dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude,*
 - *dat baten en lasten alsmede de balansmutaties als gevolg van fouten of fraude niet in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen,*
 het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het waterschap;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van dijkgraaf en heemraden en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het college van dijkgraaf en heemraden gehanteerde afweging dat het hoogheemraadschap in staat is de risico's vanuit de reguliere bedrijfsvoering financieel op te vangen aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of het hoogheemraadschap haar financiële risico's kan opvangen. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat het waterschap de financiële risico's niet kan opvangen;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de controle van de jaarrekening van het waterschap, rekening houdend met de invloed daarop van de aard en de significantie van de activiteiten van uitvoeringsorganisaties ten behoeve van het waterschap. Op basis hiervan hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden ten aanzien van deze uitvoeringsorganisaties.

Accountants

Wij communiceren met de verenigde vergadering onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Breda, mei 2019
Baker Tilly (Netherlands) N.V.

drs. R. Opendorp RA

PROGRAMMAJAARVERSLAG

2018

BIJLAGEN

Bijlage 1 Overzichten investeringen**Bijlage 1-1 Overzicht af te sluiten VV-Kredieten per 31 december 2018 (x € 1.000) Blad 1**

Omschrijving subproject	Krediet	Werkelijke uitgaven	Onder- of overschrijding	Werkelijke opbrengsten	Toelichting
Waterplan Aalsmeer	1.050	84	966	0	Onderschrijding door eerdere afspraken en aanpassingen en het niet tijdig uitvoeren van werkzaamheden door de gemeente.
Waterplan Haarlem Waarderpolder watersystemen	2.100	2.121	-21	0	Kleine overschrijding door aanvullende eisen voor het visriendelijk en ARBO veilig maken van het gemaal.
Waterplan Katwijk	2.650	1.353	1.297	0	Een deel van de maatregelen is vervallen door veranderde opgaven/urgentie en een deel wordt uitgesteld/doorgeschoven naar de strategische agenda's.
Waterplan Haarlem	800	429	371	0	Resterend bedrag niet uitgegeven door de overgang van de waterplannen naar de strategische agenda's.
Waterplan Leidschendam-Voorburg uitvoering	2.000	1.723	277	0	Lagere bijdrage aan gemeente dan is begroot.
Waterplan Alphen ad Rijn	1.900	1.332	568	0	Een deel van de maatregelen is goedkoper uitgevoerd dan verwacht en een deel van de maatregel is doorgeschoven naar de strategische agenda's. Uitvoering 2019/2020.
Waterplan Boskoop/Waddinxveen	520	272	248	0	Een deel van de maatregelen is vervallen door veranderde opgaven/urgentie en een deel wordt uitgesteld/doorgeschoven naar de strategische agenda's.
Waterplan Leiderdorp	840	101	739	0	Gemeente Leiderdorp is het niet gelukt om tijdig enkele maatregelen binnen gestelde termijn uit te voeren.
Waterplan Gouda bijstelling (meerjarenraming)	485	377	108	0	Onderschrijding door een deel van de uitvoeringswerkzaamheden uit te stellen naar 2020.
Waterplan Haarlemmermeer uitvoeringsprogramma 2015-2017	264	85	179	0	Uitgegaan is van externe ondersteuning door adviesbureaus. Veelal zijn de projectenstudies in eigen beheer uitgevoerd en zijn de uren niet verantwoord op het waterplan.
Kadeverbetering Oosting Zoeterwoude Dorp *	9.769	9.769	0	20	Is binnen het clusterkrediet uitgevoerd
Kadeverbetering Oostvaart *	4.276	4.274	2	200	Is binnen het clusterkrediet uitgevoerd
Kadeverbetering Starrevaart Damhouderpl & drooggem Grote Polder *	2.400	2.359	41	0	Is binnen het clusterkrediet uitgevoerd
Kadeverbetering Wassaarschepolder *	6.546	6.881	-335	424	Hogere kosten door langere doorlooptijd omdat het project tijdelijk on hold is gezet vanwege bestuurlijke toezegging aan de omgeving. Abusievelijk is er een werk betaald dat ten laste had moeten komen van kadeverbetering Polder Vriesekoop.
Kadeverbetering Gouwe Zaanse Rietveld	4.600	4.399	201	16	Gunstige aanbesteding en minder meerwerk dan verwacht.
Kadeverbetering Vriesekoopschepolder *	9.287	9.573	-286	309	De kosten van een werk zijn abusievelijk ten laste gebracht van kadeverbeteringsproject Wassaarschepolder. Per saldo budgetneutraal binnen het clusterkrediet.
Kadeverbetering Rijsaterwoudschepolder *	1.378	1.366	12	1	Is binnen het clusterkrediet uitgevoerd
Kadeverbetering Tolhuiskade langs de Drecht *	1.226	1.226	0	0	Is binnen het clusterkrediet uitgevoerd
Kadeverbetering Veender en Lijkerpolder	5.910	6.088	-178	810	Overschrijding omdat lokaal voor een technisch zwaardere oplossing gekozen moest worden wegens optredende risico's uit de ondergrond.
Oosting ZTW - deeltraject uitvoering gemeente *	216	215	1	0	Is binnen het clusterkrediet uitgevoerd
Kadeverbetering Gogerpolder en Polder Oukoop	3.250	2.286	964	0	Minder kosten voor ontwerp en uitvoering, door naar beneden bijgestelde scope gedurende het project.
Kadeverbeteringen groot onderhoud regionale keringen 2016	3.000	3.287	-287	10	De noodzakelijk toegepaste technische oplossing van de kadeverbetering oversteeg de kosten van de verwachte technische oplossing.
Dijkverbetering Zaanse Rietveld, Westgouweweg, Alphen a/d Rijn *	1.925	1.882	43	0	Is binnen het clusterkrediet uitgevoerd
Dijkverbetering Polder, Bilderdam, Kaag en Braassem *	32	32	0	0	Is binnen het clusterkrediet uitgevoerd
Dijkverbetering Wassaarschepolder, Raadhuislaan, bij woonboot *	124	124	0	3	Is binnen het clusterkrediet uitgevoerd
Peilbesluit Verenigde Binnenpolder	685	736	-51	0	Kleine overschrijding door oppakken aantal restpunten. Project is succesvol afgerond.
Watergebiedsplan Marienduin en Vogelenzang	370	397	-27	0	Project succesvol afgerond. Door oppakken restpunten kleine overschrijding.
Bennebroekpolders *	147	147	0	0	Betreft de kosten voor de aanleg natuur vriendelijke oevers. Budgetwijziging vanuit KRW2 Synergie
Watergebiedsplan Zuidgeest fase 1	3.100	3.190	-90	6	Langere doorlooptijd door een rechtszaak vlak voor de uitvoering en slecht weer tijdens de uitvoering. Overigens succesvol afgerond.
Sifon Noordwijkerhout	360	191	169	0	Sifon is geplaatst door middel van boring wat aanmerkelijk goedkoper is dan de traditionele manier van maken damwandkuip en ontgraving.staankuip en ontgraving.
Inrichtingsplan Leendert de Boerspolder	1.400	1.296	104	101	Door goede sturing op planning en risico en door goede samenwerking met externe partijen zijn geen meerwerkkosten ontstaan. Ook behoefte geen gebruik gemaakt te worden van een extern adviesbureau door uitvoering met eigen personeel.
Meeslouwerpolder Herinrichting	150	150	0	0	Is conform planning uitgevoerd.
Polderplan Weids Bloemendaal	170	176	-6	50	Is conform planning uitgevoerd.
Gemaal Zuid-Noordeinderpolder capaciteitsuitbreiding	2.340	2.017	323	0	Begroot waren risico/onzekeheidsreserveringen vanwege de complexiteit van het project. Deze reserveringen zijn grotendeels onbenut gebleven.
PG Nieuwkoop Noorden	1.700	1.576	124	0	Lagere kosten door nagenoeg geen meerwerk en risico's zijn nauwelijks opgetreden.

Bijlage 1-1 Overzicht af te sluiten VV-Kredieten per 31 december 2018 (x € 1.000) Blad 2

Omschrijving subproject	Krediet	Werkelijke uitgaven	Onder- of overschrijding	Werkelijke opbrengsten	Toelichting
PG Verenigde Grote en Kleine Polder *	813	778	35	0	Conform planning uitgevoerd met wat minder meerwerk dan begroot.
PG Elsgestepolder Oost nieuwbouw	890	900	-10	0	Is conform planning uitgevoerd.
PG Zwet en Grote Blankaartpolder	450	159	291	15	Het budget gereserveerd voor een rechtszaak tegen de aannemer is niet gebruikt. Na ingebreke stelling is het met een schikking afgehandeld. Tevens zijn de herstelkosten van de ondeugdelijke werkzaamheden erg meegevallen.
PG Ambachtspolder	400	167	233	0	Onderschrijding omdat van ontwerp tot aanbesteding in eigen beheer is uitgevoerd.
Baggeren Nieuwkoop eo (Cluster 5)	7.700	6.766	934	96	De risicoreservering behoefde niet te worden aangesproken en geen meerwerk.
Baggeren Bloemendaal	1.150	1.257	-107	0	Hogere kosten door uitspraak Raad van Arbitrage in een zaak die aangespannen was door de aannemer.
Baggeren Ringvaart Haarlemmermeer (Cluster 6)	7.780	7.446	334	127	De risicoreservering behoefde niet te worden aangesproken
Baggeren regulier krediet 11 2013	2.700	2.346	354	19	De risicoreservering behoefde niet te worden aangesproken
Baggeren Noordplas	950	455	495	0	De risicoreservering behoefde niet te worden aangesproken
Baggeren NGE Vinkbrug	1.700	1.402	298	907	Gunstige aanbesteding en de risicoreservering behoefde niet te worden aangesproken.
NAF Terrein (Oude Rijn)	1.000	564	436	0	De sanering van de waterbodemonreiniging is betaald door de provincie Zuid-Holland en de reguliere baggerwerkzaamheden door Rijnland.
AWZI Haarlem Schalkwijk automatisering *	147	147	0	0	Uit scope gehaald door prioritering assetmanagement
AWZI Heemstede amoveren en aanleg ATS	8.000	5.379	2.621	0	Persleiding Heemstede-Schalkwijk is gerealiseerd. Amoveren Heemstede wordt opgenomen in nieuwe scope voor het gehele AWS Zwanenburg. VV besluit 18.010332.
AWZI Haarlem Waarderpolder vervanging defosfatering	50	13	37	0	Wordt opgenomen in nieuwe scope voor totaalproject Haarlem WP.
Flying Squad zuiveringsclusters Noord-Holland en OPAH	800	70	730	0	Er waren op korte termijn geen werkzaamheden meer beschikbaar voor dit project.
AWTG Badhoevedorp Renovatie	95	0	95	0	Hergeprioriteerd (over enkele jaren) door Asset Management.
AWZI Noordwijk installeren versnijdende pomp	180	180	0	0	Is conform planning uitgevoerd.
AWZI Alphen Noord diverse modificaties en renovaties en WKK *	1.805	1.838	-33	0	Hogere kosten door diverse bijkomende werkzaamheden.
AWTG en AWTL Woubrugge	1.465	1.591	-126	0	Hogere kosten door meer boringen dan voorzien, de renovatie van de civiele constructie van het bestaande rioolgemaal en meerwerken bij de ingebruikname van het persleidingsysteem naar Koudekerk aan den Rijn.
AWZI Alphen Noord vervangen PE aanmaakunit en voorraadtank	220	241	-21	0	Overschrijding door relatief kleine meerwerken.
AWTG Papenveer renoveren	845	575	270	0	De risicoreservering behoefde niet te worden aangesproken en geen meerwerk.
pilot S-select op awzi Nieuwe Wetering	175	169	6	0	Is conform planning uitgevoerd.
Zonnepanelen hoofdkantoor Leiden	50	48	2	0	Het project is stopgezet. De kosten zijn uitgegeven.
AWZI Zwaanshoek vervangen roostergoedverwijderaar	1.195	1.195	0	0	Is conform planning uitgevoerd.
Aanpassen regeling awtg Hoofddorp-Noord	225	225	0	0	Is conform planning uitgevoerd.
Peilverruiming Reeuwijk	450	450	0	0	Is conform planning uitgevoerd.
Baggeren Klein Vogelenzang	2.610	2.612	-2	1.300	Is conform planning uitgevoerd.
Reeuwijk communicatieplan	155	148	7	0	In 2019 wordt nog een communicatie bijeenkomst georganiseerd. Deze (geringe) kosten zullen t.l.v. de exploitatie worden gebracht.
Vervanging IRIS V&H	200	219	-19	38	Hogere kosten door toegenomen complexiteit door koppelingen met andere systemen en extra werk aan de inrichting en implementatie van het zaakstelsel.
NVO Groene AS, Amsterdamse bos en Nieuwe Meer	235	93	142	0	Gemeente heeft groter deel voor haar rekening genomen en het schrappen van alternatieve projecten.
AWTG Koudekerk renoveren	1.092	916	176	0	Onderschrijding door een lagere aanneemsom en geringe wijzigingen in de uitvoer.
AWZI Haarlem Waarderpolder energiefabriek	1.150	158	992	35	Het STOWA onderzoeksproject PE loos ontwateren is afgerond. Het overige krediet voor renovatie/herstel menging slibgisting is niet uitgevoerd en wordt opgenomen in het totaal renovatieproject voor Haarlem WP.
AWTG en AWTL Hazerswoude dorp	2.135	1.861	274	0	Een gunstige aanbesteding en het persleiding tracé liep voornamelijk door openbare grond.
AWTG Warmond renoveren	805	514	291	0	De te hoge risicoreservering behoefde niet te worden aangesproken.
AWZI Leiden ZW uitvoering OAS	150	21	129	0	Door nieuwe inzichten over de werking van AWZI Leiden-Noord (o.a. PACAS project) zijn aanvullende maatregelen niet nodig.
Gemaal Geregracht	100	0	100	0	Door aanpassing van de software was het mogelijk gebruik te maken van een bestaande pomp. Gemeente Leiden heeft de kosten voor haar rekening genomen.
Verbreed GRP+ Heemstede	425	326	99	0	Gunstige aanbesteding en voorspoedige samenwerking met gemeente.
PFOS sanering Schiphol	2.460	2.289	171	0	Op advies van de accountant is de voorziening PFOS omgezet in een bestemmingsreserve. Ingaande 2018 zijn de kosten geboekt t.l.v. de exploitatie.
A2 gezamenlijke infrastructuur	1.200	1.290	-90	0	Overschrijding door aanschaf van een extra firewall (Netapp) in het kader van informatiebeveiligingsrisico's.
	130.922	116.322	14.600	4.487	

Bijlage 1-2

Niet afgesloten VV-kredieten in tegenstelling tot aanbeveling RKC met verklaring (x € 1.000)

Omschrijving	Krediet	Kosten t/m 2017	kosten 2018	Totale kosten t/m 2018	Restant per 1-1-2019	Toelichting
Kadeverbetering Grietpolder	4.205	4.145	1	4.146	59	Restpunten zijn inmiddels in uitvoering en verwachting is dat project half 2019 wordt afgesloten.
Reeuwijk onderzoekproject	430	384	0	384	46	Dit project betreft een experiment. In 2017 en 2018 is niet bijeerd. Afhankelijk van de ontwikkeling wordt gekeken of in 2019 bijeering nodig is en zal eveneens worden bekeken hoe verder te gaan met deze pilot.
Aanschaffen zonnepanelen en samenwerkingen	60	40	0	40	20	Binnenkort wordt opdracht gegeven voor een business case. Hierin wordt de haalbaarheid bekeken naar de plaating van zonnepanelen op een aantal terreinen.
Doelen overig water	1.000	0	0	0	1.000	In 2018 heeft het bestuur besloten over de eerste processtap voor dit project, namelijk de strategische notitie 'kijk op waterkwaliteit'. In de rest van 2018 is een plan van aanpak voor doelen overig water aansluitend daarop gemaakt. Momenteel – in 2019- zijn we analyses en rapportages aan het aanbesteden. Daaruit volgen maatregelen in polders, waarvoor het projectbudget primair bedoeld is.
Zwetpolder overdracht gemaal	302	139	0	139	163	De berekeningswijze in de overeenkomst met Sugar City Investments voor gemaal Zwetpolder blijkt onjuist. Er is contact met Sugar City Investments om het laatste deel in rekening te brengen.
Vroonlandse Brug te Kaag & Braassem	235	0	0	0	235	Er heeft een technische inspectie van de brug plaatsgevonden. Het krediet voor dit project is bestemd voor de automatisering van de brug. We zijn in afwachting van de specificaties van de gemeente inzake de eisen aan de automatisering.
Implementatie Bestuurlijk Informatiesysteem	90	46	0	46	44	Het project is inmiddels technisch afgerond. Eindfactuur van IBABS wordt binnenkort verwacht waarna project wordt afgesloten.
vervangen monsternamen kasten op AWZI's	300	0	0	0	300	Door capaciteitsgebrek heeft het project vertraging opgelopen. Inmiddels is het werk aanbesteed.
Meetinstrumenten AWZI's	150	0	0	0	150	Het project heeft vertraging opgelopen door capaciteitsgebrek. Op dit moment is de aanbesteding van het meetinstrumentarium in voorbereiding en vindt er op korte termijn een marktconsultatie plaats. Verwachting is dat de eerste vervanging eind 2019 wordt gerealiseerd.
Totaal kredieten	6.772	4.754	1	4.755	2.017	

Bijlage 1-3 Specificatie investeringen 2018 (€ 1.000) Blad 1

Project omschrijving	Werkelijk 2018	Begroot 2018	Begroot 2018 (-/- concern- brede korting)
Programma Waterveiligheid			
Kustwerk Katwijk	234	500	450
Verbetering IJsseldijk Gouda	4.104	4.445	4.000
Top 25 kadeverbeteringen	1.514	565	509
Cluster Dijkverbetering Regionale Keringen (DiRK)	8.950	9.112	8.201
Cluster planontwikkeling	350	1.972	1.775
Projectoverstijgende verkenning Centraal Holland	0	100	90
Cluster DiRK II	1.351	0	0
Kunstwerken Spaarndam (Woerdersluis, Kolksluis, Boezemsluis en één duiker)	79	0	0
Toekomstig werk	0	2.500	1.875
Totaal Waterveiligheid	16.582	19.194	16.900
Totaal Bijdragen van derden waterveiligheid	-4.166	-2.495	-2.495
Totaal Waterveiligheid (netto)	12.416	16.699	14.405
Programma Voldoende water			
Stedelijke waterplannen	3.090	3.100	2.790
Boezemgemaal Gouda	208	0	0
Piekberging Driemanspolder	12.951	14.571	13.114
Piekberging Haarlemmermeer	2.144	994	894
Watergebiedsplannen 1 Noord	1.525	5.499	4.949
Watergebiedsplannen 2 West	1.951	2.566	2.309
Watergebiedsplannen 3 Midden	4.880	5.034	4.531
Watergebiedsplannen 4 Zuid	2.383	4.832	4.349
Poldergemalen cluster 1	342	336	302
Poldergemalen cluster 2	1.634	3.253	2.928
Baggerwerken	6.236	12.372	11.135
Boezemgemaal Spaarndam	711	400	360
Overnemen en afstoten assets	133	0	0
Bosbo 2015 upgraden	453	0	0
Blue Energy Centrale Katwijk	55	0	0
Geen spijt maatregelen/Flying Squad 2012	291	0	0
Parallel Boulevard	626	200	180
Overig, o.a. afstoten sluizen, Bosbo, Blue Eng. Enz.	0	1.613	1.451
Terug ontvangen BTW voor bouw gemaal Lijnden	-619	0	0
Toekomstig werk	0	3.000	2.250
Totaal Voldoende water	38.994	57.770	51.542
Totaal Bijdragen van derden Voldoende water	-3.882	-1.238	-1.238
Totaal Voldoende water (netto)	35.112	56.532	50.304

Bijlage 1-3 Specificatie investeringen 2018 (€ 1.000)

Blad 2

Project omschrijving	Werkelijk 2018	Begroot 2018	Begroot 2018 (-/- concern- brede korting)
Programma Schoon en gezond water			
KRW fase 1 Reeuwijk	464	115	104
KRW fase 2	1.289	1.450	1.305
Zwemwater en menginstallaties	171	0	0
Cluster planontwikkeling	104	0	0
Cluster landbouw	171	950	855
Overnemen en afstoten assets	94	0	0
NVO Groene AS, Amsterdamse bos en Nieuwe Meer	58	0	0
PFOS sanering Schiphol	0	168	151
Blauwalgenbestrijding 2017-2021	44	0	0
Overig o.a. NVO, vispassage Spaarndam, enz	0	114	103
Toekomstig werk	0	325	244
Totaal Schoon en gezond water	2.395	3.122	2.762
Totaal Bijdragen van derden Schoon en gezond water	-6	-50	-50
Totaal Schoon en gezond water (netto)	2.389	3.072	2.712
Programma Waterketen			
AWZI Velsen	1.897	3.797	3.417
AWZI Leiden ZW	705	50	45
Vervangen procesautomatisering	9.711	9.681	8.713
Cluster Zuiveren Noord-Holland	4.305	4.545	4.091
Cluster Katwijk, Noordwijk en Lisse	1.228	1.255	1.130
Cluster Alphen, Nieuwveen en sluitingen	3.994	5.453	4.908
Cluster Zwaanshoek, Aalsmeer en Rijsenhout	4.987	2.803	2.523
AWZI Haarlem Waarderpolder energiefabriek	20	0	0
AWTG Warmond renoveren	2	0	0
Verbreed GRP+ Heemstede	0	0	0
Veilig werken	704	725	653
Vervolgproject AWZI Velsen II	921	0	0
Overig o.a. AWTG's, OAS, GRP+ Heemstede	0	356	320
Toekomstig werk	0	7.550	5.663
Totaal Waterketen	28.474	36.215	31.463
Totaal Bijdragen van derden Waterketen	-31	0	0
Totaal Waterketen (netto)	28.443	36.215	31.463

Bijlage 1-3 Specificatie investeringen 2018 (€ 1.000)

Blad 3

Project omschrijving	Werkelijk 2018	Begroot 2018	Begroot 2018 (-/- concern- brede korting)
Programma BOD			
I-projecten	219	160	144
Vervanging IRIS V&H	20	0	0
Gemeenlandshuis Spaarndam herontwikkeling complex	12	0	0
A2 gezamenlijke infrastructuur	671	500	450
Implementatie BlueCielo Meridian	67	20	18
Wetgeving privacy beheer persoonsgegevens	113	0	0
Waterschapsverkiezingen 2019	139	0	0
Toekomstig werk	0	889	667
Totaal BOD	1.241	1.569	1.279
Totaal Bijdragen van derden BOD	-3	0	0
Totaal BOD (netto)	1.238	1.569	1.279
Waterveiligheid bruto			
Onderhanden werk	16.582	16.694	15.025
Toekomstig werk	0	2.500	1.875
Totaal Waterveiligheid	16.582	19.194	16.900
Voldoende water bruto			
Onderhanden werk	38.994	54.770	49.292
Toekomstig werk	0	3.000	2.250
Totaal Voldoende Water	38.994	57.770	51.542
Schoon en Gezond water bruto			
Onderhanden werk	2.395	2.797	2.518
Toekomstig werk	0	325	244
Totaal Schoon en Gezond water	2.395	3.122	2.762
Waterketen bruto			
Onderhanden werk	28.474	28.665	25.800
Toekomstig werk	0	7.550	5.663
Totaal Waterketen	28.474	36.215	31.463
B.O.D. bruto			
Onderhanden werk	1.241	680	612
Toekomstig werk	0	889	667
Totaal B.O.D.	1.241	1.569	1.279
Totaal bruto-investeringen	87.686	117.870	103.946
Bijdrage van derden	-8.088	-3.783	-3.783
Totaal netto-investeringen	79.598	114.087	100.163

Bijlage 2 Besluit

DE VERENIGDE VERGADERING VAN HET HOOGHEEMRAADSCHAP VAN RIJNLAND;

Gelezen het voorstel van dijkgraaf en hoogheemraden d.d. 16 april 2019, nr. 19.018897.

Gelet op artikel 106 van de Waterschapswet en de goedkeurende verklaring van de accountant;

B E S L U I T:

1. tot het vaststellen van het programmajaarverslag 2018 van het hoogheemraadschap van Rijnland;
2. het voordelig jaarrekening resultaat ad € 255.437 als volgt te verdelen:
(ten gunste van)
 - € 1.889.868 ten gunste van de Egalisatiereserve gebouwd;
 - € 1.744.567 ten gunste van de Egalisatiereserve ingezetenen;
 - € 236.461 ten gunste van de Egalisatiereserve overige ongebouwd;(ten laste van)
 - € 365.343 ten laste van de Egalisatiereserve zuiveringsheffing;
 - € 3.107 ten laste van de Egalisatiereserve natuurterreinen;
 - € 2.773.952 ten laste van de Reserve baggerwerken;
 - € 336.357 ten laste van de Reserve oeverherstel.
 - € 61.357 ten laste van de Reserve Subsidie aanleg natuurvriendelijke oevers;
 - € 75.343 ten laste van de Reserve PFOS saneringen.
3. de beschikbaar gestelde investeringskredieten, zoals vermeld in bijlage 1-1 per 31 december 2018 met een restant krediet van € 14,6 mln af te sluiten;
4. 9 kredieten met een totaal bedrag van € 6,8 mln waarop in 2018 geen of geringe uitgaven zijn gedaan niet af te sluiten (Bijlage 1-2);
5. akkoord te gaan met een krediet van € 725.000 voor de kosten van het vervangen van de vijzels van influentgemaal 2 van awzi Haarlem Waarderpolder;
6. 1 krediet te verlagen met € 2.100.000 van € 2.520.000 naar € 420.000.

Leiden, 22 mei 2019

De verenigde vergadering,

R.A.M. van der Sande,
dijkgraaf

C.M. van de Wiel,
Secretaris